

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 43 (2777)

Пятніца, 24 кастрычніка 1975 г.

Цана 8 кап.

**ДЗЕЯЧЫ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА, РАБОТНІКІ КУЛЬТУРЫ!
ВЫСОКА НЯСІЦЕ СЦЯГ ПАРТЫЙНАСЦІ І НАРОДНАСЦІ САВЕЦКАГА МАСТАЦТВА, УДАСКАНАЛЬ-
ВАЙЦЕ МАСТАЦКАЕ МАЙСТЭРСТВА, АДДАВАЙЦЕ СВАЕ ЗДОЛЬНАСЦІ ВЫХАВАННЮ АКТЫЎНЫХ БУ-
ДАЎНІКОЎ КАМУНІЗМУ!**

(З Заклікаў ЦК КПСС да 58-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі).

Выступае Пятрусь Броўка.

Мікалай Шчанаў і Пятрусь Броўка.

У Калоннай зале Дома Саюзаў.

Фота Ул. Крука.

ПЯСНЯР ДРУЖБЫ НАРОДАЎ

20 кастрычніка ў Маскве ў Калоннай зале Дома Саюзаў адбыўся вечар, прысвечаны сямідзесяцігоддзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Героя Сацыялістычнай Працы Пятруся Броўкі.

Рэпартаж аб вечары чытайце на другой старонцы.

ПЯСНЯР ДРУЖБЫ НАРОДАЎ

ВЕЧАР, ПРЫСВЕЧАНЫ 70-ГОДДЗЮ 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ

Петруся БРОЎКІ

У шэрагу выдатных дзеячаў шматнацыянальнай савецкай літаратуры ганаровае месца належыць лаўрэату Ленінскай прэміі, народнаму паэту БССР, Герою Сацыялістычнай Працы Петруся Брoўкi. Творчасць выдатнага паэта-камуніста, вучонага заваявала шырокае прызнанне далёка за межамі роднай Беларусі. Яго жыццёвы і творчы вопыт — бліскучы прыклад для паэтаў маладога пакалення. Аб гэтым гаварылі ўдзельнікі ўрачыстага вечара, прысвечанага 70-годдзю 3 дня нараджэння Петруся Брoўкi, які адбыўся днём 1 Калоннай залы Дома Саюзаў.

У прэзідыуме знаходзіліся сакратар ЦК КП Беларусі А. Т. Кузьмін, вядомыя дзеячы літаратуры і мастацтва, прадстаўнікі грамадскай сталіцы.

Вечар адкрыў уступным словам сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, Герой Сацыялістычнай Працы М. С. Ціханаў.

— Творчасць Петруся Брoўкi ўмясціла цэлую эпоху, — сказаў ён. — Вучань і саратнік выдатных песняроў беларускай зямлі Якуба Коласа і Янкі Купалы, ён перанёс у свае творы ўвесь боль і радасць сэрца, уславіў ратны і працоўны подзвіг роднага народа. 3 першых вершаў і паэм Петруся Брoўкi аддае народу свой талент, натхненне і майстэрства. У гады вайны яго творы заклікалі палаць сэрца людзей любоўю да Радзімы і нянавісцю да занявольнікаў. Прыйшла перамога, і ён уславіў працоўны гераізм савецкіх людзей, іх масавы патрыятызм і інтэрнацыяналізм.

Вялікі ўклад Петруся Брoўкi і ў прапаганду шматнацыянальнай савецкай літаратуры. Ён пераклаў на беларускую мову творы Тараса Шаўчэнка, Уладзіміра Маякоўскага, Паўла Тычыны, Аляксандра Твардоўскага, Міхаіла Ісакоўскага.

Творы Брoўкi ведаюць,

чытаюць і любяць ва ўсіх рэспубліках Савецкага Саюза і за рубяжом. У заключэнне М. С. Ціханаў пажадаў новых творчых поспехаў юбіляру, які апынае славу нашай шматнацыянальнай Радзімы.

Слова аб Петруся Брoўкi сказаў старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, Герой Сацыялістычнай Працы Максім Танк.

Аб шырокай папулярнасці творчасці паэта гаварылі літаратары Мінска, Украіны, Таджыкістана, Латвіі і іншых саюзных рэспублік. На вечары выступілі М. Нагнібада, К. Ваншэнін, Ю. Ваняг, М. Турсун-Задэ, Я. Хялемскі, М. Камісарова, К. Куліеў, Р. Бардулін, П. Панчанка, артыст І. Русінаў.

П. Брoўка сардэчна падзякаваў выступаўшым за добрыя словы і запэўніў, што аддасць усе сілы, талент і натхненне роднаму народу, Камуністычнай партыі.

3 ПАКАЛЕННЯ Ў ПАКАЛЕННЕ

Не вянуць чырвоныя гваздзікі на чорным мармуровым помніку, ідуць урокі мужнасці ў музеях баявой і працоўнай славы, застываюць ганаровыя варты піянераў ля манументаў герояў-франтавікоў, партызан і надпольшчыкаў, якія аддалі жыццё за Радзіму...

Не гасне памяць народа аб слаўным і гераічным мінулым.

ВІНШУЕМ 3 УЗНАГАРОДАЙ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за плённую работу ў галіне літаратуры і ў сувязі з п'яцідзесяцігоддзем 3 дня нараджэння пісьменніка САЛАВЕЯ Леў Антонавіч узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

раічным мінулым Краіны Саветаў. 3 пакалення ў пакаленне, з вуснаў у вусны перадаюцца падобныя на легенду расказы аб баявых і працоўных подвигах савецкіх людзей, беражліва захоўваецца культурная спадчына, якая дасталася нам. І вялікая заслуга ў гэтым актывістаў Беларускага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры, якія выхоўваюць у людзей, асабліва ў моладзі высокія грамадзянскія пачуцці, жаданне быць падобнымі на бацькоў і дзядоў, любоў да роднага краю.

2,5 тысячы актывістаў таварыства з'яўляюцца членамі лектарскіх груп. Гэта ветэраны Вялікай Айчыннай вайны і працы, вядомыя вучоныя, партыйныя, савецкія і камсамольскія работнікі, пісьменнікі, педагогі, журналісты. Толькі ў гэтым годзе яны выступілі перад працоўнымі

рэспублікі больш чым 20 тысяч разоў, прычым палавіна лекцый была прачытана ў вёсках.

Шматлікія прыклады эфектыўнасці прапагандыскай работы прыводзіліся ў дакладах і выступленнях удзельнікаў рэспубліканскага семінара-нарады кіраўнікоў бюро прапаганды абласных, гарадскіх і раённых аддзяленняў Беларускага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры, які праходзіў у Мінску 16 і 17 кастрычніка. Вопытам выкарыстання помнікаў гісторыі і культуры ў камуністычным выхаванні працоўных з Беларускай калегамі падзяляліся прадстаўнікі РСФСР, Украіны, савецкіх рэспублік Прыбалтыкі.

У рабоце семінара-нарады ўдзельнічаў загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцалеў.

БЕЛТА.

ЯШЧЭ на вокладцы адной кнігі добра знаёмай ўсім нам эмблема Міжнароднага года жанчыны. Зборнік называецца «100 інтэрв'ю з савецкімі жанчынамі» і выйшаў у выдавецтве «Молодая гвардыя». З'явіўся ён у выніку сустрэч, гутарак, абмена пісьмамі, інтэрв'ю, якое правялі супрацоўнікі выдавецтва, журналісты камсамольскіх газет. Складальнікі кнігі І. Аўраменка, А. Шчагіна, Н. Яніна, а героі тых, каго мы бачым штодня, з кім сустракаемся на рабоце, у театры, у час адпачынку.

Сярод ста герояў — чацвёра працуюць у нашай рэспубліцы. «Ненавіджу фармальныя адносіны да людзей, раўнадушыя», — гаворыць у інтэрв'ю карэспандэнт газеты «Знамя юности» В. Ледзенева-оптык Мінскага механічнага завода імя С. І. Вавілава Рэгіна Паўлаўна Унук.

СТО ІНТЭРВ'Ю З ЖАНЧЫНАМІ

«Хочацца, каб мужчыны былі сапраўднымі сябрамі і рыцарамі ў адносінах да жанчын», — выказвае сваё крэда дырэктар ГПТВ № 45 горада Оршы, заслужаны настаўнік прафтэхадукцыі БССР Яўгенія Георгіеўна Давільчык.

Адбудзецца яшчэ адна сустрэча з вядомай у нашай краіне трактарысткай, якая працуе ў калгасе імя Дзяржынскага Слонімскага раёна, пераможцай Усесаюзнага тэлевізійнага конкурсу «А ну, дзяўчаты!», 1973 года — Марыяй Жарко. Інтэрв'ю у яе ўзяла карэспандэнт газеты «Чырвоная змена» Н. Жалязоўская. «Я ведаю, што такое — любіць зямлю», — з гонарам прызнаецца дзяўчына.

Знамянальна, што на

старонках зборніка выступаюць прадстаўніцы розных павяленняў. Да сённяшняй моладзі звяртаецца Герой Савецкага Саюза, удзельніца Вялікай Айчыннай вайны Ефрасінія Савельеўна Зянькова: «Шчасце — не безмяцежны спакой, а вынік нечага большага, важнейшага».

Вядомы савецкі пісьменнік, Герой Сацыялістычнай Працы, старшыня Савецкага камітэта абароны міру Мікалай Ціханаў у прафмове гаворыць: «Здымакі ўдзельніц, якія сабраны ў чатырох штыках, з'яўляюцца свядомым зместам кнігі. Подпісы над здымкамі паўтараюць загалоўкі інтэрв'ю ці выступлення. І калі іх чытаеш, вымаляваецца маральны воблік нашых жанчын».

ГОСЦІ МІНСКА

Ленінградскія артысты арыгінальнага ансамбля «Балет на лёдзе» карыстаюцца вялікім поспехам у гледачоў. Мінчане і госці сталіцы гораха апаздзіруюць амаль кожнаму нумару праграмы, ножнаму салісту. Зладзіла і імклівыя і прасякнутыя лірызмам і блізка да спартыўных форм танцы радуць філігранным выкананнем. Хоць бы вось у гэтым малдаўскім народным танцы, што выконваюць Наталля Аўчынніцава і Васілій Васільеў.

Фота І. ГАРБАЦЭВІЧА.

Конкурс аб сучасніку

Падведзены вынікі рэспубліканскага конкурсу на лепшы кінасцэнарый аб нашым сучасніку. У творчым спаборніцтве прынялі ўдзел пісьменнікі, кінематаграфісты, журналі-

сты і маладыя літаратары, якія спрабуюць свае сілы ў кінадраматургіі.

Разгледзеўшы прадстаўленыя на конкурс работы, журы прыняло рашэнне адзначыць за-

ахвочальнымі прэміяй сцэнарый «Сам сабе гаспадар» А. Савіцкага, «Прапаў кодэкс» А. Петрашкевіча, «Чаму Дуброўскі кінюў Машу» Р. Раманава і І. П'есменнай, «Браніслава» А. Кучара.

БЕЛТА.

У МІНІСТЭРСТВЕ КУЛЬТУРЫ БССР

ДОБРЫЯ ВЫНІКІ

Летнія гастролі тэатраў рэспублікі ў гэтым годзе праходзілі пад знакам святкавання 30-годдзя Вялікай Перамогі. У гастрольны рэпертуар тэатры ўключылі лепшыя спектаклі на ваенна-патрыятычную тэму. Гэта і «Алошні шанцы» В. Быкава, і «Лёнушка» Л. Ляонава, і «Васілій Цёркін» А. Твардоўскага, і «Сыны трох рэк» В. Гусева, і «Вернасць» В. Бяргольца, і «Салдацкая ўдава» М. Анкілава. Усяго ў гастрольны афішэ было ўключана 104 назвы п'ес, з іх 69 — са-

вечкіх аўтараў, у тым ліку 18 — беларускіх. Амаль усе тэатры завяршылі гастролі з добрымі творчымі і фінансавымі паказчыкамі. Асабліва плённай была праца двух вядучых тэатраў рэспублікі — Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР і Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага на гастролі у Калінінградзе. Далеішэе развіццё атрымаў абмен творчымі калектывамі Беларусі, РСФСР і Украіны. Так у буйных гарадах Украіны сёлета праца-

вала пяць беларускіх тэатраў, якія прынялі ўдзел у Днях літаратуры і мастацтва Беларусі ва Украінскай ССР. Магілёўскі і Гомельскі абласныя тэатры былі на гастролі у Бранску і Смаленску.

Важнай падзеяй у культурным жыцці рэспублікі з'явіліся гастролі Узбэцкага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета імя А. Навая, яркае і эмацыянальнае мастацтва якога садзейнічала ўзаемабагацэнню братніх нацыянальных культур.

Які і заўсёды, вялікае значэнне прыдавалася абслугоўванню сельскага гледача. У клубах калгасаў і саўгасаў пастаўлена каля 700 спектакляў.

Аднак побач з поспехамі мелі месца і асобныя недахопы ў арганізацыі і правядзенні гастролі.

Усебаковы аналіз гастрольнай дзейнасці тэатральных калектываў рэспублікі зрабіў на пасяджэнні калегіі Міністэрства культуры БССР намеснік міністра С. А. Пятровіч.

Прынята адпаведная пастанова, накіраваная на паліпшэнне планіравання і правядзення гастрольнай дзейнасці тэатраў.

На працягу 1973—1975 гадоў пад дэвізам «Паркі — дзевятай плячодкай» ў краіне праходзіў Усесаюзны агляд рабо-

ты паркаў культуры і адпачынку.

Як паведаміла калегіі начальнік упраўлення культурна-асветных устаноў Ж. М. Сінельнікава, парк культуры і адпачынку рэспублікі, прымаючы актывны ўдзел у гэтым конкурсе, правялі вялікую работу па прапагандзе рашэнняў XXIV з'езда КПСС, мабілізацыі працоўных на выкананне планаў дзевятай пяцігодкі. За перыяд агляду ў парках працытана каля 4 тысяч лекцый і дакладаў, прадэманстравана больш за 7 тысяч кінасеансаў навукова-папулярных і дакументальных фільмаў, арганізавана каля 3 тысяч тэматычных вечароў, 1300 народных гулянняў і карнавалаў, праведзена 318 тэатралізаваных свят і прадстаўленняў прысвечаных рэвалю-

цыйнай, баявой і працоўнай славы савецкага народа. Паспяхова выкананне ўмовы Усесаюзнага агляду Брэсцкі парк культуры і адпачынку, які працуе круглагадова. Змястоўную работу па культурнаму абслугоўванню працоўных правялі парк культуры і адпачынку — Гомельскі, «Мазурына» ў Віцебску, імя Чэлюскінцаў і імя Горькага ў Мінску, Бабруйскі, Гродзенскі, Пінскі, Лідскі, Барысаўскі, Аршанскі. Калегія рэкамэндавала Усесаюзнаму аргкамітэту лепшыя парк рэспублікі і іх кіраўнікоў для ўзнагарод і заахвочвання.

На пасяджэнні разгледжана таксама пытанне аб выніках прыёму ў кансерваторыю, музычныя і харэаграфічныя вучылішчы рэспублікі ў 1975 годзе.

ГАНАРОВАЕ ІМЯ — БУДАЎНІК

шча Міхаіла Сцяпанавіча Цярэшкі, брыгадзіра мантажнікаў Гродзенскага домабудаўнічага камбіната.

Не адзін дзесятак гадоў будзе Міхаіл Сцяпанавіч. Далёкім цяпер здаецца яму той вясеньскі дзень 1953 года, калі ўпершыню ўзяў ён у рукі кельму. Гарады нашы толькі паўставалі з руін, і ўсюды адчувалася вострая патрэба ў будаўніках. Ішлі гады, удасканальваліся метады, тэхналогія будаўніцтва, выкарыстоўваліся новыя матэрыялы. З імем Цярэшкі ў Гродна звязваюць арганізацыю буйнапанельнага будаўніцтва.

Калі ў 1966 годзе быў арганізаваны домабудаўнічы камбінат, Міхаіла Сцяпанавіча запрасілі сюды. З таго часу ён няўзменна ўзначальвае брыгаду мантажнікаў. На рахунку брыгады — 12 тысяч добраўпарадкаваных кватэр. Не толькі ў Гродна будавалі цярэшкаўцы: ў Ваўкавыску, Лідзе, Баранавічах, іншых гарадах вобласці.

Будаўніцтва — жывая справа. Назукова-тэхнічная рэвалюцыя не абышла, натуральна, і гэтую галіну. Увесь час удасканальваецца тэхналогія будаўнічых работ, арганізацыя працы. Так павялося — усё, што нараджаецца на куляманах інжынераў, спярша даюць практычна апрабаваць брыгадзю Цярэшкі. Так некалькі гадоў назда яна асвоіла раздзельна-плітнае пакрыццё падлогі.

Зусім мала засталася да фінішу дзевятай пяцігодкі. Брыгадзе Цярэшкі ёсць пра што рапартаваць Радзіме. За пяцігодку сярэднезменная выпрацоўка на кожнага рабочага ўзрасла ўдвая.

У мінулым годзе цярэшкаўцы заваявалі першынство ва Усесаюзным сацыялістычным спаборніцтве брыгад, якія працуюць па зобінскаму метадзе. А ў гэтым годзе Міхаіл Сцяпанавіч Цярэшка за ўкараненне метадаў брыгаднага падраду вылучаны на атрыманне Дзяр-

жаўнай прэміі СССР. Рыхтуючы дастойную сустрэчу XXV з'езду КПСС, брыгада з кожным днём дабіваецца новых і новых поспехаў.

15 гадоў Міхаіл Сцяпанавіч у Камуністычнай партыі. Сумленны, патрабавальны да сябе і іншых, ён карыстаецца вялі-

кім аўтарытэтам у таварышаў. Ён быў сёлетня абраны дэпутатам Гродзенскага гарсавета.

На здымку: М. Цярэшка (злева) са сваімі таварышамі па брыгадзе М. Казакевічам і А. Стокай.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

ГРОДНА. Горад старажытны і малады. Гэта першае, пра што думаеш, калі прыязджаеш сюды ўпершыню.

Адзін з новых, самых прыгожых мікрараёнаў носіць старажытную назву — «Фарты». Прайдзіцеся па яго вуліцах, палюбіцеся шматпавярховымі гмахамі, зайдзіце ў магазіны, кафэ, бібліятэкі, і вас ахопіць пачуццё гонару за тых, хто сваёй руплівай працай стварыў усё гэта.

Шкада, што няма ў нас завядзёнікі на дамах мацаваць шылдачкі з іменамі тых, хто іх узводзіў. Тады б, мабыць, часцей за іншыя прозвішчы тут можна было б убачыць прозві-

лас яшчэ з парога М. Дубкоў, — цябе выклікае дырэктар завода.

— А ў чым справа?
— Не ведаю. Сам ламаю галаву.

Падумаючыся на другі паверх, Кузняцоў стараўся адгадаць прычыну, на якой спатрэбіўся дырэктару. Вось ужо каторы год ён ўзначальвае грамадскае бюро кадраў на прадпрыемстве. Здаралася, што да дырэктара заходзіў па асабістай ініцыятыве: людзі ж звальняюцца па розных прычынах — адзін не падаваў з майстрам, другі дзіця не можа ўладнаваць у бліжэйшы садзік, трэці... Прычын шмат. І яму даво-

Алесь МАКОЎСКИ

КАЛЕГІ

дзіцца вырашаць гэтыя пытанні, звяртацца да адміністрацыі завода, у тым ліку і да дырэктара. «Магчыма, з гэтай нагоды і выклікае», — разважаў пра сябе Андрэй Піліпавіч.

У кабінце, акрамя дырэктара, сядзеў яшчэ адзін, незнаёмы Кузняцову мужчына. Калі рабочы зайшоў, абодва яны ўсталі.

— Гэта і ёсць наш Кузняцоў, — звяртаючыся да субседніка, сказаў дырэктар і дадаў: — Знаёмчыся, Андрэй Піліпавіч, — хірург, прафесар Шот. У яго ёсць справа да вас.

Незнаёмец моцна паціснуў руку, адрэкаментаваўся:

— Аляксандр Уладзіміравіч Шот. — І тут жа дадаў: — Патрэбна ваша дапамога.

Прафесар пачаў здалёк. Спытаў спачатку, ці ведае ён, Кузняцоў, колькі людзей памірае ад сардэчных захворванняў, затым доўга гаварыў аб цяжкасцях, якія ўзнікаюць пры лячэнні гэтых захворванняў. Андрэй Піліпавіч слухаў хірурга ўважліва і толькі ніяк не мог зразумець, прышым тут ён. Гэта пытанне ўрэшце міжволі само сарвалася з яго вуснаў.

— А справа воль у чым, — працягваў прафесар. — Каб эфектыўна лячыць людзей, рабіць аперацыі на сэрцы, патрэбен апарат штучнага кровазвароту. Ёсць такія апараты замежныя, аднак яны маюць шэраг недахопаў. У мяне ёсць ідэя, як зрабіць лепшы апарат. Патрэбен толькі спецыяліст, які ўзяў-

ся б здзейсніць гэтую ідэю. Чарцяжы, кваліфікаваныя дапамога канструктараў і інжынераў вам гарантаваны.

Больш як за два дзесяцікі гадоў работы на заводзе Андрэй Піліпавіч даводзілася выконваць розныя заданні. Многія яго работы выклікалі шчырае захапленне спецыялістаў сваёй арыгінальнасцю.

Успомнілася апошняе заданне, над якім ён працаваў, — стэнд для выпрабавання на герметычнасць галоўкі блокаў рухавіка трактара. Раней у бак залівалі газу і такім чынам высвятлялі, працякае галоўка ці не. Работа была брудная, сам

працэс выпрабавання працягваўся не адну гадзіну. Андрэй Піліпавіч разам з канструктарамі, інжынерамі працаваў і зрабіў спецыяльны стэнд, дзе ўвесь працэс аўтаматызаваны. Устанавіў рэле часу, паветраныя рэдуктары. Асабліва шмат давялося напружвацца над прыцёркай клапанаў. Затое цяпер увесь працэс адбываецца на працягу дзвюх мінут.

Аднак тое, што прапанаваў прафесар, было незвычайным. Адна справа — рухавік для машыны, і зусім іншая — апарат штучнага кровазвароту для аперацыі на сэрцы чалавека. За кароткія хвіліны цішыні, што ўсталявалася пасля таго, як вядомы ў краіне хірург Аляксандр Уладзіміравіч Шот скончыў гаварыць, Андрэй Піліпавіч паспеў перадумаць аб многім. Безумоўна, прыемна, што да яго, простага рабочага-слесара, звяртаюцца з такой адказнай прапановай. А што апарат неабходны, добра разумее і сам Кузняцоў. Яму самому даводзілася сустракацца з многімі людзьмі, якія пакуталі ад хвароб сэрца.

Але ж Андрэй Піліпавіч добра разумее і ўсю складанасць і адназначнасць работы, якой хочаць не на адзін дзень. Не, ён цяжкасцей не баяўся. Хвалявала іншае: ці здолее справіцца з заданнем?

Калі рабочы выйшаў з кабінета дырэктара, абедзены перапынак ужо скончыўся. На ўчастку кіпела работа.

Маўчаў толькі яго станок. Аднак, таварышы ведалі, што Кузняцова выклікаў дырэктар. Калі Андрэй Піліпавіч вярнуўся, першым пацікавіцца, у чым справа, надышоў стары кадравы рабочы, таксама вопытны спецыяліст слесар Аляксандр Уладзіміравіч Вашко, за ім — астатнія.

Андрэй Піліпавіч расказаў пра гутарку, якая толькі што адбылася ў кабінце кіраўніка прадпрыемства. Не ўтрымаўся, падзяліўся сваімі сумненнямі. Таварышы па працы пачалі гораха абмяркоўваць навіну. Думку ўсіх выказаў А. Вашко.

— Давай, Піліпавіч. Каму, як не табе, узяцца за гэтую справу. Калі што — дапаможам. Сам ведаеш, не першы год разам працуем.

Падтрымка сяброў абрадавала і дапамагла прыняць канчатковае рашэнне. Работа над апаратам захапіла яго.

Міналі дні. Некалькі разоў прыязджаў прафесар Аляксандр Уладзіміравіч Шот. Прыязджаў не адзін, з канструктарамі. Раіліся, шукалі аптымальныя варыянты вырабы асобных дэталей апарата. Андрэй Піліпавіч уносіў свае прапановы. Як правіла, з ім згаджаліся.

На ўчастку, чым маглі, дапамагалі прафесору: інструментам, парадамі, добрым словам. Такія ўвага сяброў надавала ўпэўненасці.

Як і раней, частым госцем на заводзе быў А. У. Шот. Прафесар не падганяў рабочага, але даваў зразумець, што апарат чакаюць, што ён патрэбен ужо сёння. У апошняе сваё наведванне А. Шот сказаў Андрэю Піліпавічу:

— Галоўнае цяпер — чысціня апрацоўкі дэталей апарата. Самая маленькая драпіна на паверхні цыліндраў — кроў будзе пеніцца. А гэта не толькі непажадана пры аперацыях на сэрцы, а можа мець самыя цяжкія для хвората і для нас вынікі.

Кузняцоў стараўся. Дзесяты клас чысціні апрацоўкі! Такого дасягнуць надзвычай цяжка. Гэта была праца да сёмага поту. І ўсё ж Андрэй Піліпавіч зрабіў амаль немагчымае.

Аднойчы на завод пазваніў прафесар Шот: «Прыязджайце. Будзем глядзець апарат у дзясніны».

...Цішыня. Толькі зрэдку за зачыненымі дзвярыма гучаць кароткія загады прафесара. Ідзе бітва за жыццё чалавека. Ці будзе яна выйграная, у многім залежыць ад яго, Андрэя Піліпавіча. Не,

ён ужо зрабіў усё, што мог. Цяпер ён бездапаможны і застаецца толькі адно — чакаць.

Андрэй Піліпавіч устае з крэсла і пачынае хадзіць. Так, здаецца, лягчэй. «Наогул усё павіна быць добра, — супакойвае ён сябе, — Аляксандр Уладзіміравіч — хірург вопытны».

Дзіўны чалавек гэты прафесар Шот. Якая воля, упартасць! Адным з першых у краіне адважыўся на такое. Аперацыі на сэрцы! Цяжка паверыць. Але ж гэта праўда, таму і ён, Кузняцоў, тут.

Колькі ж ужо мінула часу? Гадзіна? А, можа, больш? Усяго дваццаць мінут. Здаецца, стрэлка гадзінніка спынілася. Страчваюцца пачуццё рэальнасці. Дзе гэта ён? Выбух! Не, гэта штосці там, за дзвярыма, упала. Навокал такая бэль, як тады, у сорак пятым, калі ён апытоўнаўся пасля ранення ў балішчы. Дзе ж гэта здарылася? Ну як жа дае? Над Берлінам! Васемнаццаць кіламетраў заставаўся. Быў спачатку марш. Доўгі, цяжкі. 80 кіламетраў прайшлі. Ноччу. А днём пачалося. Шэсць разоў фашысты кідалі ў атаку. Але саўветскія воіны выстаялі. Пасля надышло падмацаванне. Толькі яму, Андрэю, не шанцавала. Перамогу сустраў у шпіталі.

— Хвалюешся, Андрэй Піліпавіч?

Кузняцоў не заўважыў, як прафесар Шот выйшаў з аперацыйнай, і таму, пачуўшы яго голас, уздрыгнуў.

— Хвалюся, Аляксандр Уладзіміравіч.

— Апарат працаваў бездакорна.

Мы сядзім у невялікім прафесарскім кабінце. Сам гаспадар, хірург Шот неатаропка расказвае: «Грудная хірургія — цяжкі і мала вывучаны ў рэспубліцы ўчастак медыцыны. Патрэбны не толькі таленавітыя хірургі, а і дасканалая медыцынская тэхніка. На жаль, практычнае ўвасабленне многіх цікавых ідэй канструктараў, інжынераў, саміх урачоў бывае не зусім хуткім. Менавіта таму, я і звярнуўся за дапамогай да Андрэя Піліпавіча Кузняцова. Вельмі цікавы чалавек, прыемна было працаваць з ім. З таго часу, я і лічу яго сваім калегам».

Застаецца толькі дадаць, што Андрэй Піліпавіч Кузняцоў з'яўляецца лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР у галіне тэхнікі.

ГАЛІНА Т. даўно адчувала болі ў грудзях. Аднак пакуль яны былі нязначнымі, асаблівай увагі не звяртала. А хвароба абвастралася. Першы выклік урача і сумны дыягназ: хвароба сэрца. Праз некаторы час дзяўчына была дастаўлена ў чацвёртую клінічную бальніцу г. Мінска.

Вядомы хірург, прафесар Аляксандр Уладзіміравіч Шот, аглядае ўшы хворую, канстатаваў: патрэбна аперацыя з прымяненнем апарата штучнага кровазвароту.

Пазней Галіна Т. у пісьме ў рэдакцыю адной з газет напісала:

«Кожная аперацыя на сэрцы, гэта цяжкая праца, гэта вялікі подзвіг хірурга. Вярнуць чалавеку жыццё і прытым здарова! Я схіляюся перад cudоднай і самай важнай прафесіяй урача. Думаю, што мяне падтрымаюць усе тыя, хто ў адноўленым сэрцы адчувае вялікую радасць».

Але так напісала дзяўчына пазней. А ў той час, калі яе толькі даставілі ў бальніцу, прафесара Шота адольвалі цяжкія думкі. Аперацыя патрэбна, у гэтым ён не сумняваўся. Непакояла іншае: дзе ўзяць апарат штучнага кровазвароту?

Увогуле, у яго была адна ідэя... Перабраўшы ў памяці былых сваіх пацыентаў, Аляксандр Уладзіміравіч пазваніў дырэктару аднаго з мінскіх заводаў. Размова была кароткай. «Ёсць такі спецыяліст на Мінскім трактарным заводзе», — адказаў кіраўнік прадпрыемства і параў звярнуўся да заводу.

Быў час абедзеннага перапынку. Андрэй Піліпавіч Кузняцоў па старой звычцы прыбраў станок, склаў інструмент і сабраўся было ў сталовую, як зайшоў старшы майстар участка Мікалай Апанасавіч Дубкоў. На заводзе яны з Дубковым працуюць не першы год. Таму адносіны паміж імі склаліся таварыскія, калі не сказаць сяброўскія.

На гэты раз, як заўважыў рабочы, старшы майстар быў нечым усхваляваны.

— Піліпавіч, — падаў го-

НЕ МАЎЧАЦЬ ПАМЯЦЬ І БОЛЬ

Сёння, 24 кастрычніка, у Маскве завяршаецца міжнародны сімпозіум літаратараў на тэму: «Гістарычны вопыт другой сусветнай вайны і адказнасць пісьменніка за лёс свайго народа і чалавечтва ва ўмовах разрадка міжнароднай напружанасці». Напярэдадні дыскусій удзельнікі сустрэчы, раздзяліўшыся на тры вялікія групы, выехалі на месцы былых баёў, у гарады-героі Адэсу, Валгаград і Мінск.

У нашу рэспубліку прыбылі пражані і паэты з Балгарыі, АРЕ, Ірака, Кубы, Манголіі, Нарвегіі і Турцыі. Яны пабывалі на прадпрыемствах і ў калгасах, сустракаліся з людзьмі, чыёй мужнасцю і самаадданай працай узяты з руін і папалішчаў нашы гарады і вёскі, схілілі галовы ля помнікаў і абеліскаў, якіх так многа на палітай крывёю беларускай зямлі, і якія праз гады нясуць ад пакалення к пакаленням жывую памяць аб высокіх подзвігах і незваротных страцах.

Перад ад'ездам гасцей з Мінска ў Маскву наш спецыяльны карэспандэнт папрасіў некаторых з іх падзяліцца сваімі ўражаннямі ад нядаўніх сустрэч і знаёмстваў, расказаць аб стане і развіцці ў іх краінах літаратуры на тэмы вайны і міру, выказаць свае думкі аб ролі пісьменніка ў барацьбе за мір, дружбу і супрацоўніцтва народаў.

Біяграфія аднаго з буйнейшых арабскіх паэтаў сучаснасці, старшыні Саюза літаратараў Ірака, лаўрэата афразіяцкай прэміі «Лотас» Мухамеда Мехдзі аль-Джавахіры — гэта біяграфія нястомнага барацьбіта за свабоду і незалежнасць свайго народа. У час акупацыі Ірака англійскімі каланізатарамі ён узначаліў атрад паўстанцаў адной з правінцый. Пасля жорсткага падаўлення выступлення патрыётаў англійскімі войскамі доўгі час правёў у турме, а потым у эміграцыі. З пачатку і да канца другой сусветнай вайны ўважліва сачыў за падзеямі на Усходнім фронце. На гераічную абарону Севастопалю і Сталінградскую бітву адгукнуўся паэмамі, дзе ўславіў мужнасць і непахіснасць савецкіх людзей. Паэмы гэтыя прынеслі яму сусветную вядомасць. Мухамед М. аль-Джавахіры гаворыць:

— Бязлітасныя падзеі, даўно «аздобілі» сівізную маю галаву. Але жыццё прымушае мяне, пакуль ёсць сілы трымаць праро, гаварыць людзям аб жаклівай рэальнасці вайны, аб бесчалавечнасці яе праяў. Праяжджаючы па вашай шматпакутнай зямлі, мы не раз спыняліся ля помнікаў і абеліскаў, мы бачылі зарубцаваныя, але жывыя ў сэрцах людзей раны, якія вайна рассяла па зямлі

Беларусі. Сумленне паэта, гонар і розум грамадзяніна не дазваляць любому з нас маўчаць. Я ўпэўнен, што ўсё ўбачанае і перажытае тут будзе перададзена ў новых творах. Мы, пісьменнікі, павінны зрабіць усё, каб нідзе і ніколі не паўтарыліся крываваыя жахі мінулай вайны.

Апошнім часам у літаратуры арабскіх краін пачалі з'яўляцца творы на ваенныя тэмы, якія запалохваюць чытача вайной, выхоўваюць у моладзі панічны страх за сваё асабістае жыццё і за лёс сваіх блізкіх. На мой погляд, гэта вельмі шкодныя кнігі. Гаворачы пра жорсткія баі, пакуты і нават смерць, пісьменнік разам з тым павінен выхоўваць не страх, а гнеў, мужнасць і адвагу, жаданне змагацца з няпраўдай і несправядлівасцю да канца, нават і тады, калі для гэтага спатрэбіцца аддаць жыццё.

У гэтым сэнсе нам многаму можна павучыцца ў савецкай літаратуры — праўдзівай, бескампраміснай і заўсёды аптымістычнай.

Вядомы балгарскі літаратар, сакратар партыйнай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Балгарыі Іван Аржэнцінскі цалкам «ададаў сваё пярэ» ваенна-патрыятычнай тэме. Яго аповесці, п'есы, сцэнарыі кінафільмаў карыстаюцца ў краіне вялікай папулярнасцю, многія яго творы не аднойчы выходзілі за рубяжом, у тым ліку і ў Савецкім Саюзе.

— Найпершы абавязак пісьменніка — увесць свой талент, усе свае сілы аддаць барацьбе за мір, за чыстае неба над планетай, за шчасце людзей, — сказаў ён. — Выкананню гэтага высокага абавязку мы вучымся ў савецкіх паэтаў і празаікаў. Іх кнігі гэтак жа папулярныя ў нашай краіне, як і творы на патрыятычныя тэмы балгарскіх пісьменнікаў. Раманы К. Сіманова, Ю. Бондарова, Б. Палявога, аповесці В. Быкава, паэмы А. Твардоўскага і многіх іншых вядомых савецкіх аўтараў сталі настольнымі кнігамі кожнага балгарына.

У нас добра ведаюць беларускую літаратуру, у розных выдавецтвах штогод выходзяць кнігі беларускіх аўтараў — глыбокія, па-сапраўднаму таленавітыя. Прыехаўшы ў вашу цудоўную рэспубліку, я меў магчымасць сустрэцца і пагаварыць з многімі з тых, каго па люблю раней за іх творы — І. Шамякіным, І. Мележам, А. Вярцінскім, Н. Гілевічам, А. Макаёнкам і іншымі. Нашы гутаркі былі не толькі прыемнымі, але і карыснымі — мы абмяняліся творчымі задумамі, прыкінулі планы нашага далейшага супрацоўніцтва.

Сіг'ёрн Хельмебак, нарвежскі празаік і кінасцэнарыст:

— Я шмат ведаў і чытаў пра подзвігі савецкіх людзей у час апошняй вайны і пра зверствы гітлераўцаў. Але тое, што мы ўбачылі і пачулі тут, на беларускай зямлі, перавярнула ўсе мае ранейшыя ўяўленні.

Больш чым два мільёны жыццяў, прынесены невялікім народам у ахвяру вайне. Гэта было для мяне страшным, балючым адкрыццём.

Нарвегія таксама панесла значныя матэрыяльныя і людскія страты, але гэта ніяк не павінна параўноўваць з тым, што перажыў і страціў беларускі народ. Уражае масавасць партызанскага руху на Беларусі, яго арганізаванасць, імклівасць узнікнення. У нас таксама былі партызаны — у паўночных і паўднёвых абласцях краіны.

Я напісаў аповесць і два кінасцэнарыі. Адзін з іх — «Пад каменным небам» — разам з Юрыем Нагібіным. Абодва фільмы былі пастаўлены сумесна савецкімі і нарвежскімі кінематаграфістамі і мелі вялікі поспех у нашага глядача.

Аповесць доўгі час не магла знайсці выдаўца і толькі летась, дзякуючы пацвярленню міжнароднай атмасферы, асабліва ў Еўропе, яна ўбачыла свет і вельмі хутка разышлася.

Сёння я бачу задачу сумленнага пісьменніка не толькі ў тым, каб гаварыць праўду аб вайне — гэта аксіёма. Важна гаварыць аб гэтым вельмі даходліва, з пазіцыяй сённяшняга дня.

Пяро і штык доўгі час былі аднолькавай зброяй мангольскага паэта Д. Тарвы. Добрахвотнік народнай арміі, ён прайшоў нялёгка шлях байца, удзельнічаў у баях на Халхін-Голе, разам з савецкімі воінамі ваяваў супраць японскіх захопнікаў.

— Мая самая блізкая тэма — барацьба за свабоду мангольскага народа, — гаворыць паэт. — Я напісаў шмат вершаў пра Халхін-Гол, пра дружбу савецкага і мангольскага народа, якая гартвалася ў самых суровых выпрабаваннях. Мне пашчасціла вучыцца ў Маскве, блізка пазнаёміцца і пасябраваць з беларускімі пісьменнікамі Артурам Вольскім і Петрусём Макалем. Летась я прыязджаў у вашу рэспубліку, а вярнуўшыся дадому, напісаў паэму «Хатынь», якая была надрукавана ў газеце «Унэн». Я лічу, што кожны паэт, які пройдзе па беларускай зямлі, убачыць яе прыгажосць і дакранецца сэрцам да яе гісторыі, не зможа не напісаць аб ёй прыгожую песню.

Гутарку запісаў Я. ХВАЙНІЦКІ.

Зарубежныя госці наведлі Беларускі аўтамабільны завод у Жодзіна.

Фота Ул. КРУКА.

А маюць ужо зелянеюць Над ірэпам магіл, над вайной.

Віктар Ракаў належыць якраз да тых хлапчукоў Магілёўшчыны, у каго дзіцелі снарады. У яго новым зборніку «Пазыўныя» болей сэрца вылучаюцца радкі аб незабыўным.

Непарыўна знітавана ў кнізе гераічнае былое з гераічнай сучаснасцю. Асабліва гэта характэрна для паэма «Лебядзіная песня» і «Пукар і соль». Бессюжэтныя, напісаныя на адным дыханні, яны з'яўляюцца лібы споведзю перад сабою і перад часам, што наймольна штрыхуе паліць сэрца. Філасафічнасць

Мы ВЫРАСЛІ на вогненнай зямлі, Мерлі з голаду і прасілі на дварах бульбу. А на абодвух берагах нашай Проні шмат засталася магіл. І чужых, і нашых. У гісторыю рэчка ўвайшла як франтавічка. Падшыванцамі мы прыня-

«ЛЯЖЫЦЬ ПА-НАД

лі на сябе снарады, хоць дзілі яны не ў нас. І ў памяці нашага пакалення не згладзіцца тое, што вынесла Проня, а дакладней, людзі на Проні. Сынам, што выраслі, дзідам, што настарэлі, напішучь паэты з тых хлапчукоў, каго абмінуў у дзіцінстве снарад...

Ляжыць па-над Проняй мой край,
Над вёскай прайшоў
Звышдалні і звышгукавы,
За вёскай — як два рукавы,
Сасоннік —
Ен вёску абняў не даўно —
З вайны.
Маладзей за мяне ён,

В. Ракаў, Пазыўныя. Вершы і паэмы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1975.

паэм узнімае іх над будзённасцю, над пачуццём, страчаным спакая. Лебедзь, што насмерць разбіваецца, кідаючыся з паднябесся да загінуючай сіброўкі, выклікае ў паэта гордасць за вернасць пачуццю. Не чужое яно і чалавеку. Але ж мы не владземя на магілы, нам несіць сцяг, каб долу не хліўся.

Маё пакаленне.
З зямлі,
З руін ты ўставала нялёгка.
Было табе мулка і дрогма
Пракладваць дарогу ў цалік.
У завелх расло ты і ў сцюжах,
І ў дыме настроў, і ў грамах —
І сёння ў цябе нездарма
І хватна така, і думасць,
І спелая мара ў вачах.

Я паўмысна не аддаляю адну паэму ад другой, бо звя-

СЛОВА

Я ўдзячны свайму лёсу, што мне выпала вялікае шчасце блізка ведаць Мядзёлку, часта сустракацца і размаўляць з гэтай цудоўнай, цікавай жанчынай. Усяго пятнаццаць верст аддаляюць мой родны пасёлак Крывічы і вёску Будслаў на Мядзельшчыне, дзе нарадзілася Паўліна Вінцэнтаўна, дзе яна настаўнічала доўгія гады, адкуль яе праводзілі ў апошні шлях. І мяне асабліва ўзрадавала і ўсхвалявала яе кніга «Сцежкамі жыцця».

Ярка, поўна раскрываецца светлы вобраз Паўліны Вінцэнтаўны ў прадамове — «Святло доўгага дня». Але асабліва цікавыя самі ўспаміны. У раздзеле «Першыя крокі» мы бачым аўтара ў шасці-сямгадовым узросце, калі яна ўпершыню пачала чытаць. Потым да ціхага мястэчка дакацілася рэха рэвалюцыі 1905 года. І юная Паўлінка пачала чытаць суседзям і знаёмым лістоўкі, забароненыя газеты і брашуры, якія знаходзілі то ў кветніку, то ў сенцах, разам з роднымі спявала рэвалюцыйныя песні. І нарэшце — жаданае знаёмства з «Дудкай беларускай» Мацея Бурачка.

Цяга да ведаў вяла Паўліну Мядзёлку ўсё далей і далей ад бацькоўскай хаты. Але яе дарога была цяжкай. На кожным кроку сустракаліся перашкоды.

Эпіграфам да раздзела «Бліжэй да мэты» аўтар узя-

ла радкі з верша П. Броўкі: «Хай бывае цяжка часам, не здаюцца нашы сэрцы». І яна не здавалася. Няўдача на экзаменах у Вільні не зламала яе крылы, на якіх яна настойліва, праз гады ляцела да сваёй жаданай мэты.

Не памылюся, калі скажу, што цэнтральнае, вядучае месца ў кнізе займае знаёмства і шчырае сяброўства Паўліны Вінцэнтаўны з Янкам Купалам, пазізія якога аказала вялікі ўплыў на фарміраванне яе асобы як актыўнага дзеяча нацыянальна-вызваленчага руху. Вось як расказвае аўтар пра сваю першую сустрэчу з паэтам:

«...Я змоўкла, бо ўжо ўвайшоў Купала прыадзеты. Светлы невялікі вускі тырчэлі ўверх востра закручанымі канцамі. Пазнаёміліся. Пачалася гутарка. Купала жартаваў, пытаўся ў мяне, ці шмат у Вільні прыгожых дзяўчат, ці весела яны праводзяць час. Наогул, гаварыў са мной, як з дзяўчынай, гатовай пажартаваць з маладым хлопцам. Насупіўшыся, я ўвесь час маўчала, незадаволеная жартаўлівым паваротам гутаркі. Я ўяўляла яго значна старэйшым, павяжым. Гэта ж чалавек, якому прадакалі вялікую будучыню, паэт, вершы якога так глыбока пранікалі ў душу, захаплялі. А тут раптам — звычайны хлопец, які вядзе такую несур'ёзную гутарку. Такое было маё першае ўражанне ад Я. Купалы».

Потым 12 лютага 1910 года ў Вільні, у зале клуба чыгуначнікаў на Херсонскай ву-

П. Мядзёлка, Сцежкамі жыцця. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1974.

Льву САЛАЎЮ — 50!

«Дарагі Леў Антонавіч!
Сардэчна вішваем Вас, свайго таварыша па пяру, з 50-годдзем з дня нараджэння.
Свой працоўны шлях Вы пачалі ў пасляваенны час рабочым на Беларускай чыгунцы. Пасля заканчэння ўніверсітэта Вы сталі займацца журналісцкай і літаратурна-крытычнай працай. Шмат год Вы аддалі выдавецкай справе як рэдактар мастацкай літаратуры. На Вашым творчым рахунку — пераклады на беларускую мову твораў многіх пісьменнікаў саюзных рэспублік і сацыялістычных краін.

Працуючы зарэз загадчыкам рэдакцыі перакладаў выдавецтва «Мастацкая літаратура», Вы шмат робіце для папулярнасці ў нашай рэспубліцы лепшых здабыткаў літаратуры народаў СССР і замежных краін.

Жадаем Вам, дарагі Леў Антонавіч, добрага здароўя, шчасця, новых творчых поспехаў».

Рэдакцыя штодзённіка «Літаратура і мастацтва» дзякуе да гэтага вышавання і жадае Льву Антонавічу плённа ў літаратурнай працы.

21 кастрычніка беларускаму перакладчыку Льву Салаю споўнілася 50 гадоў. З нагоды юбілею праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

КНИГИ 1976

«ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА»

У наступным годзе спадзяецца сто гадоў з дня нараджэння вядомай беларускай пісьменніцы Цёткі (Алаізы Пашкевіч). З нагоды гэтага юбілею выдавецтва падрыхтавала адпаведныя выбранныя твораў, што напісаны ў перыяд з 1902 па 1914 год.

Пад адной вокладкай выйдзе два раманы народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна. Гэта ўжо добра вядомы ўсеагульнаму чытачу —

«Сэрца на далоні» і новы твор «Атланты і карыятыды».

Звыш дасягні зборнік выдаў паэт Аляксей Знончак. У кнізе, што з'явіцца ў перакладзе на рускую мову («З вамі адзіна на адзіна»), будзе змешчаны вершы, якія напісаны ў апошнія гады.

Серыя «Бліжэйшая савецкая паэзія» панаўніма зборнікам лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы — Аляксея Пысіна.

заны яны адной паэтычнай струпою, іх дзейныя асобы — героі Пацунца і Вечнасці. Крыніца і Лебедзь маюць права голасу, і ўсё ж судзіць ім — Чалавек. Лірычны герой паэта ўзнямаецца вышэй, таму што яму ўручыла гісторыя і аўтамат, і рыдлёўку. Ён мае права патрабаваць...

Крылы ў мужнасць разгарні спярша... («Лебядзіная песня») І пакідае за сабой права светлага пажадання: З любоўю нашчадак хай сее... Ніхто ад любві не сівец... («Цыгар і соль») Наш «герб, апавіты ў калоссе», амаладзіў зямлю, ён

шчанскае балота, каб разлічыць, хто вораг твой, хто сябра, і ў негатыўных з'явах будзённасці не прагледзець абодва бакі барыкад, напірэджваюць радкі:

І не значыць ні верных нам, ні мужных Сярод тых, каго спаной абвіў, Хто ў жыцці пазбавіўся любві, Хто мязготнай чэрствасцю задушан, Не, такі не кінецца ў агонь, Не пакіне цвільню свой прытулак І сырую, чэзлую далонь Не падасць другім на паратунак. Не таго, хто за яго згарэў, — Ён сваю душу у рай захрысціць...

Паэмы В. Ракава — надзейныя патроны ў паэтыч-

ныя свае васількі. І аб чым былі гаварылі паэт, — аб сваім успрыманні Радзімы ў вершах «Адказнасць», «Погалас роднай зямлі», «Зноў я клінуся сцягам», ці аб каханні ў такіх вершах, як «Маўчанне», «Праездом міма», «І для цябе свой свет я ўзводзіў...», «Алдача», — словы не пырхаюць, як матылькі, а становяцца ў радкі, як у саадацкія шарэнгі.

В. Ракавым напісана яшчэ не шмат, але ў створаным адчуваецца аўтарская сталасць. Вершы, як і паэмы, вытрыманы ў адным ключы філаса-

ПРОИЯЙ МОЙ КРАЙ...

узняўся да бліжэйшых планет, ён, у баях выкрышталізаваны, зычыць свету і Сусвету мір.

Абодва творы насычаны іскрыстым святлом гуманістычнай перакананасці, някідкай па форме і высокадэянай па сутнасці. Практычнае ўвасабленне паэтычнай задумкі заклікае чытача да роздуму, такім чынам, шырасць паэта становіцца вернай сяброўкай майстэрства.

Можна спрачацца аб роўнасці і сумяшчальнасці паэзіі і публіцыстыкі, але ж менавіта ў такім спалучэнні больш ярка праўдліва грамадзянская пазіцыя паэта. Каб не зацягнула мя-

най абоіме вніжкі, іх філасафічны зарад скіраваны супраць вайны.

Есць у кніжцы і шмат лірычных вершаў. Сярод іх самыя шчырыя, прачулыя — пра каханне.

Каханне — з вялікай літары. Радзіму — з вялікай літары. Есць у В. Ракава і вершы пра Любоў да Радзімы. Таксама з вялікай літары. Радзіма, як Маці, адна.

«Ліжыць па-над Проняй мой край...» У гэтым краі мы раслі і любілі, становіліся паэтамі і механізатарамі, калі трактары падрываліся на супрацьтанкавых мінах. На тых палях шукаюць закахан-

фічнасці, яны выклікаюць роздум у сталых і напірэджваюць маладых.

— Задумай лік... Я думаў, ты адгадвала, Калі ж цябе я шчыра папрасіў

Жыццё задумаць, Ты не тое ўладвала У сэнс яго — Прамазаў я ва ўсім, Я шмат аддаў за промах шчасця, суму

І — загадаў, А ты цяпер — падумай...

Гэта сваё, набалеелае. Ім дзеліцца аўтар з чытачом, выпасячы на яго суд новую кніжку.

Можна, на гэтым судзе сёе-тое і будзе асуджана строга, але мне, прыхільніку таленту В. Ракава, хацелася б адзначыць толькі лепшае.

І. ДАБРАНСКИ.

ПРА ПЕРАЖЫТАЕ

ліцы, семнаццацігадовая Паўліна з вялікім хваляваннем і захапленнем слухала несяно «А хто там ідзе?» на словы Купалы.

Шмат раскавае аўтар пра Купалу ў раздзеле «Пецябург». Ва ўсёй сваёй велічы паўстае перад намі неўміручы вобраз паэта — волата, змагара.

А вось мы бачым першую пастаноўку п'есы ў Пецябургу ў 1912 годзе, галоўную ролю ў якой выконвае яна, Паўліна Мядзёлка. Аўтар раскавае ўсё: і як размяркоўваліся ролі, і як праводзіліся рэпетыцыі, і як Купала памкнуўся стаць у ролі Якіма, і як прайшоў спектакль, і як гледачы рэагавалі на яго, і як паэт абдымаў яе на сцэне і горача цалаваў, і як ён пасля таўцаў праводзіў яе на кватэру, дзе яны

яшчэ доўга дзяліліся сваімі перажываннямі.

Вось Мядзёлка — член гуртка, дзе вывучаліся палітыканомія, гісторыя сацыялістычнага руху, творы Маркса і Энгельса, чыталіся лекцыі па гісторыі мастацтва і г. д. Прыгадвае яна і віхурныя гады першай сусветнай вайны, якая загнала яе разам з малодшымі братамі ў Царыцын. Тут на долю яе выпалі новыя выпрабаванні, тут яна знайшла добрых сябровак — Марысю Барткевіч і Малгося Фарнальскую. Гэтае сяброўства мае цэлую гісторыю. Уся сям'я Фарнальсіх і Марыся Барткевіч з першых дзён Вялікага Кастрычніка сталі ў рады Камуністычнай партыі і аддалі ўсе свае сілы на службу рэвалюцыі. Малгося разам з братам Алесем пайшла абараняць Царыцын ад ворагаў рэвалюцыі.

Хвалююча раскавае П. Мядзёлка пра сваю апошнюю сустрэчу з Малгажатай Фарнальскай у Маскве ў 1928 годзе. Марыся Барткевіч паведала ёй, што Малгося нядаўна вярнулася з польскай турмы, дзе прасядзела, здаецца, чатыры гады, а цяпер працуе ў польскай секцыі Камінтэрна.

Цяжка, вельмі цяжка паспець за падзеямі, пра якія раскавае Паўліна Вінецнтаўна. Трэба глыбока, усебакова ведаць тагачаснае жыццё, трэба мець выдатную, светлую, зайздросную памяць, вялікае і шчырае сэрца, каб так падрабязна, не ўпускаючы з поля зроку ніводнай, нават самай, на першы погляд, драбнісенкай дэталі, занатаваць на паперы памятнаыя сустрэчы з рэвалюцыянерамі, вядомымі дзеячамі беларускай культуры,

пісьменнікамі і г. д. Гады вандраванняў, няўмольны час не выветрылі з яе памяці ніводнай кроплі духоўнага багацця, тых скарбаў, якія яна данесла да нашых слаўных дзён.

Лёс Паўліны Вінецнтаўны Мядзёлкі склаўся так, што ёй пасля Вялікага Кастрычніка давялося пакутаваць пад пятой беланаякаў. Але і ва ўмовах жорсткага рэжыму яна не пала духам, не склала крылы.

Пра гэта аўтар падрабязна і таленавіта раскавае ў раздзеле «Гродна», «У лапах беланаяскай дэфензівы», «На чужыне». Вось яна ўстанавіла цесную сувязь з беларускай газетай «Родны край», якая выходзіла ў Гродна. Яе прыцягнулі да работы ў рэдакцыі. Потым — арышт і польская турма. У час допыту Мядзёлка выказала пракурору ўсё, што на-

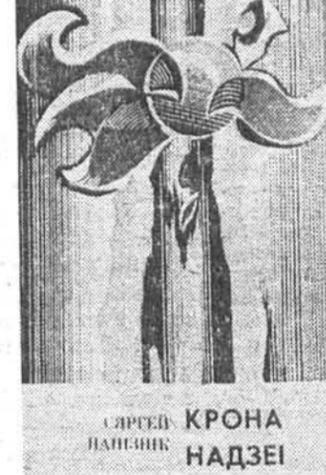
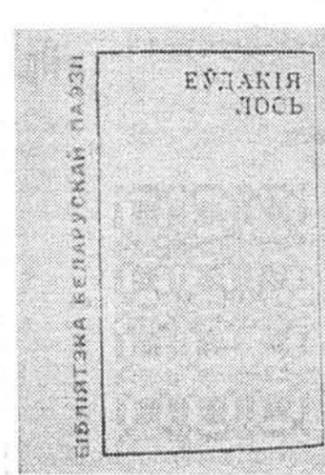
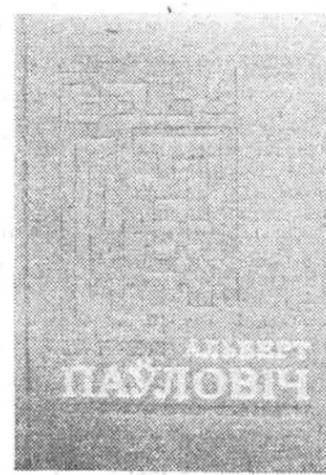
кіпела ў яе душы. Яе разам з іншымі вязнямі вывезлі ў Варшаву.

І яшчэ адна цікавая старонка ў біяграфіі Паўліны Вінецнтаўны. Летам 1921 года Беларуска аддзел Міністэрства асветы Латвіі прапанаваў ёй працаваць выкладчыцай беларускай мовы і літаратуры ў Дзяржаўнай беларускай гімназіі ў Даўгаўпілсе (Дзвінску) і на настаўніцкіх курсах. Слухачы курсаў спачатку з недаверам аднесліся да маладога педагога. Але хутка яна здолела рассяць туман гэтага недаверу і заваяваць аўтарытэт і павагу сярод сваіх калегаў.

А потым быў судовы працэс над групай настаўнікаў, у тым ліку і над Паўлінай Мядзёлкай. Усе былі апраўданы.

Апошняя старонка кнігі ўспамінаў... Яна влічае ўсё перажытае П. Мядзёлкай за напірэднія гады. Як узнагарода за ўсе выпрабаванні, пакуты і вандраванні — вяртанне на Бацькаўшчыну, у Савецкую Беларусь.

Мечыслаў ШАХОВІЧ.

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшлі новыя кнігі: А. Паўловіч «Выбранае» (мастак Л. Прагін), Е. Лось «Выбранае» (афармленне В. Юрчані), Франтысліс С. Раманава, С. Паньнік «Крона надзеі» (мастак Р. Фралоў), Я. Крупенька «Бусліны човен» (мастак А. Частноў).

Ян. СКРЫГАН

ЧАТЫРЫ ЛІСТКІ З БЛАКНОТА

Падпраўленае прозвішча

Да арміі ў яго было прозвішча Баран. Дадому вярнуўся з новым канчаткам у ім — Баранаў. А калі стаў пісьменнікам, захацелася або вярнуцца да старога, або даць прозвішчу нейкую этнаграфічную акрасу.

Чамусці пра гэтакі клопат ён захацеў парайцца са мною. Вядома, да старога прозвішча вяртацца было нельга. Пачуць зваць, як гэта скрозь заведзена — Баран. А каму такая падробка патрэбна? Я стаў прыгадваць — як жа з прозвішчамі ды з мянушкамі абыходзіць у людзях?

У нас, у Труханавічах, быў вельмі маларослы чалавек Юрачка. Жонка ў яго, як па тое, была самаю высокаю жанчынаю, мабыць, на ўсім наваколлі. Бывала, у вядзелью, калі ўсё сяло старэйшага веку богапашаноўна кіравалася па звані ў царкву, Юрачка з жонкаю стаяў у расчыненых варотах свайго двара, і кожны не мог, каб не зірнуць перш на жанчыну, што галавою траха не ўзіралася ў стрэжку над брамаю, а тады на мужчыну ў начышчаных ботах, у пемнасіняй шапцы, што стаяў недзе пры доле, ніжэй за локань яе, паложанай на жывоце, рукі. Пайначай як з-за гэтай мілай паценнасці людзі далі ім сваё ласкавае прозванне — Юрачкавы. І пайначай як з-за лагоды і любасці ў іхняй сям'і, іх паважалі на сяле, і ніхто ніколі нават не падумаў, каб пасміхнуцца з іх.

Дык вось, у нас на сяле іх называлі толькі па мянушцы: Юрачкавы. У множным ліку. І гучала гэта так: «Да Юрачкавых госці прыехалі». Абодва Юрачкавы ўжо адселяліся.

Наш сусед меў прозвішча Рыжкоўскі, але людзі звалі яго Рыжок, а сям'ю — Рыжковы. І гаварылі: «У Рыжковых садрала ветрам страху». Другі наш сусед быў Бартошук, але людзі гаварылі: «Бартошукі ў Слуцк паехалі»; «Трэба пазычыць солі ў Бартошукі».

Вось я і сказаў Сымону Баранаў: «Хіба ты забыўся, як у нас на сяле гавораць? Ты цяпер вучыся ў Мінску, а калі прыедзеш дадому, то суседзі мабыць, скажуць: «У Якава Баранава сын жа ў госці прыехаў». Так ці не? Гэта значыць, не хто прыехаў, а чый сын прыехаў. У аснове прозвішча лжыць сям'я, гняздо, зборнасць, гурт. Адсюль ты і мяркую, як табе пісацца».

Сымон падумаў, паўздыхаў, намеркаваў сам сабе.

— Кадук на цябе, можа, ты і праўду кажаш.

І ў друку павялілася арыгінальнае прозвішча: Баранаваў.

Праўда, мы тады не здагадваліся, што канструкцыя прозвішчаў з канчаткам на «х» лічыцца сібірскай. Але ж у Сібір з'ехалі нямаля і нашых людзей, і ўсякая пераемнасць гаворыць і пра паўную блізкасць. Вось жа на-нашаму с'ялета, а па сібірску с'ягалы.

То, можа, і з прозвішчам мы не нарабілі ніякай бяды.

Прададзены аўтограф

У букіністычным магазіне гартаю кнігі. Колісь я вельмі любіў шворыць па паліцах, на якіх стаялі старадрукі. Цяпер хадзіць няма калі, дый кніг у поўным сэнсе букіністычных няма. Найбольш збіваюць непатрэбнічому, якую купілі ўчора, а сёння ўжо могуць развітацца з ёю. Старыя, папраўдзе дарагія кнігі да магазінаў не даходзяць, іх скупляюць на хату або непасрэдна ў таго, хто мае патрэбу прадаць, бог ведае якім спосабам прапаноўваючы чужую бяду. Бо добрая кніга прадаецца толькі калі напаткае чалавека бяда.

Па даўняй прывычцы часамі і цяпер заходжу ў так званы букіністычны магазін.

За сваё жыццё я шмат чаго збіраўся зрабіць і не зрабіў. У маіх папках — у запісных кніжках, на календарных лістках, на выпадковых шматках паперы, нават на чыстых палосках газет — многа набралася запісаных думак, накідаў, сцэнак, часам проста намікаў на нейкую згядку, неспавытых замыслаў. Часта я рабіў чысткі, заляжалася выкідаць. Але сёе-тое зберагаў, усё думаючы, што спатрэбіцца.

Ды вось пакуль што не спатрэбілася. І мне захацелася хоць да некаторых з іх вярнуцца, можа, праз іх праглянуць і некаторыя рысы часу, і людзі, і хада думак, звязаная з бачаным і перажытым. Гэта будзе кніга. І называцца яна будзе «Шуфляда майго стала».

Вось некалькі старонак з яе.

Ненабытае калегаванне

Назва кнігі «Як вясну гукалі» да таго мне спадабалася, што я карціна бачыў Магілёўшчыну, далёкае, мілае ў ёй сяло з яго песнямі-карагодамі, варажбаю, вачоркамі, купальскімі і начлежымі пачамі. І любіў невядомага мне але добрага аўтара.

Потым аказалася, што ён таксама вучыцца да ўніверсітэце, гэты пэтычны пісьменнік Васіль Каваль. Ці вучыцца ды пакінуў, але як бы зноў хоча вярнуцца. Аказалася, што ён зусім не п'явучы, маўклівы, спакойны, з чорнымі і швэрдымі, а не светлымі і мяккімі валасамі, трохі насуплены, задумлены, трохі недаверлівы, з нізка апушчанай галавой, з пажкаю верхняю губою і як бы пужлівымі вачамі. Я паспрабаваў з ім падружыцца, але паткнуўся на стрыманасць і асекея. Потым зразумеў, што гэтая стрыманасць была яго характарам. Нават усміхаўся ён скупа, як бы баючыся, каб чаго нядобрага не падумалі пра яго ўсменку. Мы з ім часта сустракаліся, але толькі выпадкова як бы не хочучы, каб хто падумаў, што мы можам калегавань. Бо дружба, калегаванне — гэта нешта несучаснае, сентыментальнае, маладужнае, нават мяшчынскае. Спраўднае калегаванне павінна быць строгае.

Памятаю, на семінарскіх занятках мне выніла для разгляду тэма «Творчасць Васіля Кавалю». Праводзіў семінар Адам Бабарэка, чалавек, які вельмі паважаў думку другога. Маючы сваю думку, ён ніколі не глушыў чужой, калі яна была ў рэчышчы новай, савецкай рэчаіснасці. На заняткі прыйшоў і Васіль Каваль. Памятаю, мяне гэта і радавала, і тронкі бягэжыла. Я разглядаў тры кнігі: «Як вясну гукалі», «На загонах» і «Крыніца». У пазнейшых рэчах быў трохі ўліў Максіма Горкага, гэтак мне здавалася. Пра гэта я сказаў, пашкадаваўшы, што Васіль Каваль пачынае аддаляцца ад самага сябе.

Семінар прайшоў нармальна. Адам Бабарэка разгляд ухваляў. Незадаволены сабою астаецца толькі я сам: ці не пакрыўдзіў я Васіля Кавалю?

— Ды што ты, брагга, — сказаў ён мне намога пазней, калі мы ўмудрыліся на нейкую часіну астацца сам-насам у Доме пісьменніка. — Я сам ведаю, што гэта праўда, ды хвароба невялікая, яна пройдзе.

Потым, таксама намога пазней, пайшла часіна, калі Каваль яшчэ больш унурыўся, цёмны з твару ад прыроды, яшчэ больш пацямнеў, тое, што пісаў, не радавала яго. Часіна гэтая цягнулася даволі доўга, ён то раптам зіркаў, то паяўляўся нейкі разгублены, устрывожаны, як бы ў чым вінаваты. Пісалася яму цяжка, ён кідаўся з тэмы на тэму, ні ў адной не знаходзілі патолі. Нешта ўсё ў яго выходзіла выпадковае, зусім не блізкае яго душы.

Аднго разу я ішоў дадому з горада, у сваё Завакзалле, і нагілаў Кавалю. Ён ішоў, угнуўшы галаву, на ім нізка сідзела яго чорная суконная кепка, і мне здалася, што ён быў рады сустрэчы. Мы так і пайшлі далей ціхаю хадою — праз малады сквэрык, за вакзал, цераз пешаходны мосцік над чыгуначнымі пуцямі, у мой Пянінскі завулак.

Прадуктовая крамка ад мяне зусім блізка, на рагу. Па сумнам Кавалёваму настрою я зразумеў, што мне трэба туды забегчы.

Гаворка наша ішла паволі, як бы не-

хаця. І разам з тым я бачыў, як рады Каваль, што можа пагаварыць. Даўно я заўважаў яго душэўны неснакой. Я зразумеў, што прычына на той час была, мабыць, агульная: у літаратурнай крытыцы быў моцны вульгарны сацыялагізм, на любы твар можна было чакаць суровага, але несправядлівага прысуду. Гэтым я тлумачыў Кавалёву разгубленасць і трывогу, і тое, што ў яго творах усё прыцішвалася хваляванне, што ўсё меншалася і меншалася ў іх непасрэднасці і душэўнасці.

— Душэўнасць, — паўтарыў Каваль. — То якраз жа яна больш за ўсё і небяспечна. Імяна яна павядзе за сабою ўсякія перажыванні, ваганні, няпэўнасці, а гэта ж і будзе называцца дробнабуржуазным самакананнем. А можна найсці і далей: душэўнасць — гэта душа, а душа — папубства, ідэалізм. Вось паспрабуй і здагадайся, як трэба пісаць.

Каваль не любіў гаворкі з тэарэтычнымі ўхіламі, і я падзіўся, што ханіла ў яго духу на такі доўгі маналог.

Я ніколі не быў вялікім ахвотнікам выпівання. Аднак убачыў, што пляшка ўжо апусцела, а ў нас і галовы яшчэ як бы зусім чыстыя, і ці пра што людскае мы як след і не перагаваралі.

На стале пудзіліся астаткі халасцяцкай закускі: разрэзаныя галоўкі цыбулі, абкладаныя хрыбціца нейкай сухой рыбіны; чарнецвае разламаны акраец хлеба, рассыпаны сінія крыжгалікі растоўчанай солі.

Каваль гаворыць ціха, палажыўшы галаву на ўзлакачаныя рукі, на вочы яму напускаяцца дэрдая, чорная нарма густых валасоў, што так упарта не хочучы, каб іх зачэсвалі назад. Ён не можа доўга глядзець у вочы, толькі час ад часу з-пад ілба кідае на цябе позірк. І аніяк не разасяляўся. Нейкі глыбокі одум трыпожыць яго. Я падумаў, што было б вялікім свістэгам, калі б я зноў не збегнуў у краму.

Мы прасядзелі з ім увесь вечар, і, мабыць, ні разу не было ў нас такой добрай і блізкай сустрэчы, як гэтая. Мы ўспомнілі і ўніверсітэт, і мой разгляд яго творчасці, і сваіх сяброў і таварышэў. Гаварылі пра самчэстайнасць і ўплывы, зноў пра крытыку, сумленнюю і несумленнюю, глыбокую і павярхоўную. Пра тэмы, гістарычную і сучасную, пра тое, што стала нялітка пісаць, бо літаратура набывае сталасць.

Каваль вельмі цяжка раскрываўся перад другімі. Нават калі ў яго было гора, няшчасце, нейкая кэўда, ён перажываў усё гэта сам, адзін, ні ў кога не шукаў спалгады.

— Ты разумееш, самае страшнае, што я стаў не верыць сабе як пісьменніку, — сказаў Каваль. — Гэта не дае мне быту, я не ведаю, што рабіць з сабою. І калі жывеш з такімі думкамі дзень за днём і не бачыш прасветліны, можна звар'яцець...

Вельмі тонкая рэч — псіхалогія творчасці. Першыя кнігі Васіля Кавалю — гэта паэмы пра зачараваны краі, пра вёску і спрадвечны лад жыцця селяніна. Гора, бяда, нараджэнне і смерць, праца і ўслаўленне яе, — паказу гэтыга ладу жыцця падпарадкавана ўся тэматыка Кавалёвай творчасці.

І раптам усё гэта гіне. Калгасі. Яны бялітасна перайначваюць базу, а, значыцца, перайначваюць і спрадвечны патрыярхальны лад жыцця. Свядомасць, Псіхіку. Пісьменніку трэба быць наперадзе часу, пакзваць імяна вольнае гэтую перайначваную псіхіку, а вобразы не га-

тывы да гэтага, яны фальшывыя. Каваль, як мастак, добра ведае, што калі вобраз фальшывы, то ён не можа быць мастацкім. І самая блікая і родная тэма — вёска, не побыт, пэтычны і несэнны лад жыцця — робіцца не папулярнай, асуцэванне яе выглядае падробкай. Каваль шукае сабе іншы тэм, піша «Ільку», прымушваючы нават цыгану шукаць сабе сацыяльнага выратунку ў сілжанасці. І непадзунная Кавалёва душэўнасць і лірычнасць, што раз усё блыжне і блыжне.

— Я хачу з сабою нешта зрабіць, — кажа Каваль. — Можа, на які час перастаць пісаць, можа, дае паездзіць, на лядзях пабыць, на будоўлях, нарэшце, на год ці на два стаць рабочым. І вольна мучыць гэтым, маладужнаю і перажываю. А пісьменніку быць няёмкім — проста няможна.

За акном змяркае. Стол наш пусты. Мы за ім і насядзеліся, і пагаварыліся. І раптам я ўсечомніў, што ў мяне два білеты на «Вясёлую ўдаву».

— Давай сходзім, — кажу я, — нельга, каб білеты пранедалі.

Выняўшы з кітэні піжжака, гэтыя білеты я разгортваю перад Кавалём, каб ён пераканаўся, што і напраўдзе нельга прапусціць такога шчаслівага выпадку. І тым часам спрабую ўявіць, як нехта чакаў мяне на гэты другі білет. А, можа, як-небудзь удалося праіснаці?

Мы кіруемся к тэатру, я стараюся прыбавіць хады, бо не так і блізка — на вуліцы Валдарскага, але Каваль ідзе паволі, раздумна. І ўжо на шырокіх прыступках, перад самымі дзвярыма, ён спыняецца і кажа:

— Не, не трэба. Лепш я схаджу да Полі.

Я ведаю гэтую яго дэўчыну, Полю Басініквіч: толькі пядзіна быў прыемна здзіўлены (бо не верылася, што Каваль асмельціцца на зацяпанне), убачыўшы, як прайшлі яны ўдваіх міма мяне, ён — павольна, унутраны, лапцявата ступаючы, у глыбока насунутай чорнай суконнай кепцы; яна — незалікая, складаненькая, з ціхім, накорліва-ласкавым тварам, нейкая ўся даверліва ўгудыная, яшчэ зусім дзеўчанё. Ну што ж, падумаў я, пасля нашай гаворкі яму якраз і трэба пабыць з ёю.

Кантралёрка здзіўлена паглядзела на мяне, зірнула ў білет, ніхтолька, угнуўшыся, правяла мяне па цёмнай зале, ледзьве чутна шапнула «тут» і паказала на мой рад. Я працінуўся, таксама ўгінаючыся, на слаб месца, і адразу трывожна ўбачыў, што нікога на мой другі білет няма. Не дачакалася, прыйдзецца заўтра апраўдвацца, падумаў я, і пачаў збіраць увагу на тое, што рабілася на сцэне. Але хутка заслона апусцілася, залу заліло яркае святло.

Лепш я не буду падымцаца, падумаў я, перасяджу антракт тут, бо нехта ў фэе награліцца знаёмы, убачыць, што я добра выпіты. Лепш перачакаю тут... А, можа, яна не прыходзіла? Не, мабыць, вельмі чакала і пайшла адна дадому. Ох, і цяжкая ж будзе гаворка заўтра. Але ж у мяне і напраўдзе была важная прычына...

У часе вольнае гэтых горкіх разважанняў я пачуў, як нехта дакрануўся да майго пляча.

Я падняў вочы. Перад мною стаяла добрая, мілая жанчына, Яўгена Семанька, машыністка Дома пісьменніка.

— А вы ж чаго сядзіце?

— Хачу тут перачакаць антракт, — кажу я. — Каб не нарта мяне бачылі.

— Які антракт, гэта ж кашец!

Я азірнуўся: праўда, на ўсёй зале, з канца ў канец, ні адноснае чалавека.

— Хадзем, — сказала яна. — Я бачыла, як вы зыйшлі, як селі. Вядома, трохі здагадалася. А тады гляджу, усе выходзяць, а вас — няма. Бярыце мяне пад руку, — сказала яна, — не перажывайце, усё нармальна...

ПАЛАЮЦЬ ЛІСЦЕМ КЛЁНЫ

Юнак гаворыць:—А мой брат
пілот.
Другі гаворыць:—А мой брат
на моры.

Я пазнаю ў вобліку дзяцей—
Бялявых, загарэлых, сінявокіх—
Сваё маленства... Толькі болю
цень
У сорак першым абпаліў мне
шчокі.

Гвардзейцы лесу—высяцца дубы.
Не раз пярун над імі гулка грукі.
Нясе бабуля ў кошыку грыбы,
Дзяцей вітае, бы сваіх унукаў.

На ўзгорку, ля абвугленай сасны,
Курган высокі у лістах барвовых.
Тут пахаваны і яе сыны.
Маўчыць яна. Знайсці не можа
словы.

ВОСЕНЬ

Восень мае дзівосную мову
І напоўнены радасцю спеў.
Яблык шэпча ў цішы:—Я гатовы,
Я паспеў. Я паспеў. Я паспеў.

Шасне вецер—і падае долу
На далоні пахучай зямлі.
У блакіце працяжны і кволы
Сум расейваюць жураўлі.

Цёплы верасень барвы развесіў
На кляны, на рабіны, на сад.
Ад бяроз светла-светла у лесе,
Бы на свяце якім ад дзяўчат.

ПАЛЕССЕ

Лагчыны. Азёры. Па лесе
Дарога віецца, бяжыць.
Зялёнае мора—Палессе
Не можа не заварыць.

Я ім, як юнак, зачарован...
Пад дубам дзядуля сівы.
А, можа, Андрэй Лабановіч
Сярод гаманлівай дзятвы?

Дыханне стаіўшы, дзівіўся.
Мне кут гэты сонцам свяціў.
Гукнула бабуля:—Ядвіся!—
Дзяўчынку гадоў дзесяці.

Разліта маўкліваць наўкола,
Не чутна машын, цягнікоў.
Здаецца: вось выйдзе Колас
З кошыкам баравікоў

З зялёнага мудрага бору.
Раскажа нам быль, навіну...
Засяялі светлыя зоры
Высокіх нябёс цаліну.

Хлапчук на поплаў выбег босы,
А маці:—Халадна, сыноч!
Яму прыемна: ногі ў расах
І коле ў пяткі халадок.

Хоць невядома, кім сын будзе,
Куды б шляхі ні праляглі,
А гэтых крокаў не забудзе
Па цёплай бацькаўскай зямлі.

ДОЖДЖ
ПЕРАМЫЎ
ДАРОГІ

Дождж перамыў дарогі,
За лес скаціўся гром.
Імцацца «Волгі», «Волгі»
У радузе шароў.

На першай—маладыя,
За імі—дружбакі,
Як шчасця пазыўня,
Як шчасця маякі.

З іх кожны ззяе зоркай,
Усмешкай дабратаў.
І песні. І гаворка
Бясахмарныя гады...

І вось гартаю толькі летаць выдадзеныя кнігі. Раман. А на ім надпіс: «Дарогаму Сяргею. На добры і доўгі ўспамін аб нашай школе і аб нашай самай шчырай дружбе, хочучы, каб яна не забылася ніколі. На дзень тваіх, ужо дарослых, імянін — ад таксама ўжо балай што дарослай Валя».

Мне не хацелася далей ні глядзець, ні гартаць кнігі. Я загарнуў і хутчэй выпусціў яе з рук, як боль. Мне ўявілася тая ласкавая, тоненькая, чыстая і светлая, як сонца дзяўчынка Валя, і той чаротны, самаўлюбёны і спусцішны душою хам Сяргей, які, можа, дзеля куфля іна прыдаў на людзі такі святы дзяўчына надпіс.

Ратуша

Гарады, у якіх пааставаліся гэтыя помнікі даўніны, неяк інакш выглядаюць. Ратуша — гэта як бы гістарычная даведка на тое, што горад быў знакаміты і слаўны, што ён быў асяродкам грамадскага, палітычнага і культурнага жыцця свае акругі і варты цяпер навагі напачатку. Вось якое званне дае гэтаму слову тлумачальная літаратура: 1) органы гарадскога самакіравання, 2) будынак, у якім месціліся органы самакіравання.

Грунтоўныя весткі дае пра гэта Беларускае Савецкае Энцыклапедыя. Ратушы ставіліся ў цэнтры горада, звычайна на рыначнай плошчы ці на ўзбярэжжы ракі, завяршаліся шматяруснаю вежаю з гадзіннікам, званам, паказальнымі пляноўкамі. Галоўным памяшканнем у ратушы была парадная зала для ўрачыстых актаў, насяджэнняў магістрата, тэатральных паказаў.

На Беларусі ратушы будаваліся звычайна з крамамі, аўстэрыямі, гасціннымі дварамі. Наседжыя купцы ў падвалах і перніх паверхах маглі хаваць свае тавары, там жа стаялі мёрныя бокі на збожжа, гарадская вага. У ратушы месцілася канцелярыя самакіравання, гарадская казна, зберагаўся архіў з ухваламі рады і выракамі ратушных судоў.

Словам, ратуша, надае гораду свой непаўторны сілуэт. І калі я бываю ў горадзе, у якім на шчаслівым выпадку асталася ратуша, я перш-наперш іду паглядзець яе, яна — як сімвалічны знак: калі на месцы, значыцца, усё тут ў поўным парадку. Мне падабаецца ратуша ў Рызе, у Таліне — якое імклівае, стромае характаво! Талінская асабліва — з яе аркаднай галерэяй, чорным дрэвам разбійнай аздобы, велічна-халадным змрокам навоў; з фігурнай вежаю над тарцоваю сцяною, з танючым спіскам у блакітнай вышыні, на які папзіаны блазотна-слухмяны флюгер у выглядзе гарадскога воіна, якога завуць Стары Томаас; з брукаваным шэра-выслізганым плянам перад ёю, з нізкім, у зямлю ўлясканым мураваным даўком ратушнай аптэкі, заснаванай больш як пяцьсот гадоў таму назад, аб чым на металічным ажурным кранштэйне наведанае шыльда з змялю, што, абкруціўшыся колцам па тоненькай пошчы, у медыцынскую машу аддае свой яд.

На Беларусі, на прычынах розных, найбольш ад заваўніцкіх лікаленняў, а часам ад звычайнай неахайнасці, многа дзе ратушы не зберагліся. Як навіну можна іх убачыць у Віцебску, Нясвіжы. Зніклі яны ў Магілёве, Чавусах, Шклове, Слоніме, Гродна. Мінская ратуша знікла ўжо пасля вайны. Яна стаяла на Плошчы Свабоды, на самым пачатку цяперашняй Рэвалюцыйнай вуліцы. Чатырохконтная вежа была як бы прыстаўлена да фасаднай сцяны і вытыркала на плошчу так, што тратуар пралягаў над скліпеннем яе першага паверхі.

Дасціпнага характава Мінская ратуша не мела, але мне шкода яе. Яна звязвала наш дзень з даўнінаю, без якой ні ў чалавека, ні ў горада нечага не хапае ў біяграфіі. Мне шкода яе больш змацывальна. Тым больш, што памятаю яе каменныя ўходкі, строгаю немату гулкага калідора, вузкія падслепаватыя вокны, глуха ўмураваныя ў тоўстыя сцены. Нечаканае спатканне ў ёй было ў мяне з Міхасём Зарэцкім, Платонам Галавачом і Васілём Кавалём.

Калі б я быў дойдзі, ды меў нейкае горадабудулічае права, дык і цяперашнія гарсаветы праектаваў бы з вежамі, як ратушы. З гадзіннікамі, з іх раздумным званам. І на плошчач.

У МУЗЕИ
АЙЧЫННАЙ
ВАЙНЫ

Экспанаты славы. Экспанаты.
Кожны непаўторна дарагі:
Каскі, самаробныя гранаты,
Кулямі прашытыя сцягі.

Ты стаіш прад імі ў хваляванні,
Хоць даўно замоўк апошні бой.
Адчуваеш той пары дыханне,
Партызанскай славы баявой...

Вось сасна. Звычайная. З карою.
Падыходзіш, прыпыняеш крок.
Не відаць галінак па-над ёю,
Кінеш позірк—ледзянее кроў.

Узнямае хлапчанё галоўку,
Бачыць перакладзіну, вярхоўку.

А сасна калісьці калыхала
Птушак, гаманіла у бары.
А была жывою і спявала,
Як галіны лашчылі вятры.

З болем уздыхаючы, бабуля.
Хоць не ўпершыню прыйшла
сюды,
Да сябе ўнука горне, туліць,
Бы ад падыходзячай бяды.

СУМУЮЦЬ ПЕРАД
ВЫРАЕМ ШПАКІ

Сумуюць перад выраем шпакі,
Ім восень шляху добрага жадае.
Пякуць на ўзлессі бульбу
хлапчукі,
Спагадлівае лета ўспамінаюць.

Гамонка. Звонкі смех. Ярчэй агню
Палаюць лісцем клёны урачыста,
Распорвае тугую цішыню
Вясёлаю мелодыяй транзістар.

Звышгукавы над лесам самалёт
След белы пакідае у прасторы.

«ГАЛАСІЕЎСКАЯ ВОСЕНЬ»

Вызачаны восенню Кіеў. Галасіеўскі парк шукае польнем барваў. Як час у вечнасць, павольна і мройна мне ў пойма вадзі ў стаўку. Плакучыя вербы, ніца сплыўшы з берага, тояць ці то жалы, ці то нейкую згадку. Парк імя Максіма Рыльскага... І яго дом... Цяпер музей. Такі ж, як і Коласа ў Мінску. Заслонены ад вятроў выноснымі соснамі, атулены крылом цішыні.

Традыцыйнае свята паззі, шостае па ліку, — «Галасіеўская восень», якое адбылося нядаўна, было прысвечана дружбе двух песьняроў — Максіма Рыльскага і Якуба Коласа. «Калісь назваў мяне ён братам» — словы Рыльскага пра Коласа вянчаюць выстаўку, прысвечаную дружбе двух музеяў.

Аўтографы Канстанці-

на Міхайлавіча Максіму Тадэвічу, радкі прысланага ліста, здымкі экспанаты, кнігі... Усё — як сімвалы аднасці і святлыні, працягу іх жыцця. Такімі ж былі і выступленні Аляксея Юшчанкі, Уладзіміра Забаштанскага, Дзмітра Паўлічкі, Сцяпана Крыжаніўскага, Аляксея Слесарэвіча, Міколы Базарэвіча, Браніслава Сяпелюка, Івана Драча, Валяціна Лагады, Дзмітра Велавуса...

Успаміны пра народных песьняроў. Яны — адзіны, абвіты жытнёвымі каласамі і калінай, другі — вінаград і ружай, — быццам ажылі, загаварылі, завіталі ў гэты гасцінны дом... Залаціла думкі, хвалявала сэрца лучнасць слова ўкраінскага з беларускім, дружба двух пэтароў, двух вялікіх народаў.

А. КАМАРОЎСКІ.

АБМЯРКОЎВАЮЦА ПЫТАННІ
ШМАТНАЦЫЯНАЛЬНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

У Адэсе закончылася ўсесаюзная канферэнцыя па праблемах развіцця шматнацыянальнай савецкай літаратуры. Па просьбе карэспандэнта ТАСС вынікі сустрэчы публікуюцца ў іншых удзельнікаў канферэнцыі каменціруе член-карэспандэнт АН СССР Г. І. Лямідзе:

— У нашай краіне ідзе актыўны працэс фарміравання і развіцця шматнацыянальнай, сацыялістычнай па зместу, інтэрнацыяналістычнай па духу і характару літаратуры. Пры сваёй інтэрнацыянальнай сутнасці яна захоўвае яркую нацыянальную своеасаблівасць. Сучасную літаратуру народаў СССР, якая развіваецца ў эпоху навукова-

тэхнічнай рэвалюцыі, вызначае камуністычная партыйнасць, публіцыстычнасць і дзейнасць, разнастайнасць стыляў і творчых пошукаў. Прыкладам гэтаму служыць беларускі ваенны раман Васіля Быкава, пазыя Расула Гамзатава, Кайсына Куліева, творы іншых аўтараў. Удзельнікі сустрэчы зацікаўлены абмяркоўвалі творчасць публіцыстаў і паэтаў саюзных і аўтаномных рэспублік, якая перасягнула нацыянальныя граніцы і стала агульнанароднай. У дыскусіі выступілі літаратуразнаўцы Масквы, Ленінграда, іншых гарадоў РСФСР, Украіны, Арменіі, Латвіі, Таджыкістана, Башкірыі, Удмурціі.

Кніжны фонд бібліятэкі Баранавіцкай швейнай фабрыкі ўвесь час папаўняецца навінкамі палітычнай, навуковай і мастацкай літаратуры. Да паслуг рабочых і служачых фабрыкі — трыццаць тысяч разнастайных выданняў. Калектыў бібліятэкі рэгулярна прэзэнтаваць са сваімі чытачамі лекцыі, гутаркі, канферэнцыі.

На здымку: член бібліятэчнага савета А. Славуца знаёміць з навінкамі літаратуры наведвальніцу М. Ляшчук.

Фота Р. АЛЫМАВА.

КАМУНІСТЫ СЯМІДЗЕСЯТЫХ

З ДАРЫЛАСЯ гэта нечакана. Ён узляцеў на лабавіну пагорка. І тут матор аслабела затахкаў, папярхнуўся і заглух. Эдуард Рожка злез з матачыкла, пільна агледзеў яго. Зазіраў у бачок — ён быў пусты. «Як жа я забыўся заправіць свайго «каня» раніцай?» — падзіўся ён з сябе і азіраўся. Да Паллі, невялікай вёскі ў нізвіне, было недалёка, даўдэ да іх машыну ў руках, там і заправіцца.

Эдуард зняў каску, паставіў «Іж» на тормаз і саступіў з дарогі. Лёгкім пылком закурывалася пад нагамі мурава — Эдуард, шумна ўздыхнуўшы, цяжка прысеў, выцер запяцелы твар. Дастаў скрутак з абедам. Калі ўжо здарылася такая затрымка нечакана, то трэба падманаватца. Дый час: сонца ўжо смяліць у патыліцу. І прыгаміўся такі. Яно і не дзіва: з самага світанку ў руху. Пабываў на ферме, аб'ездзіў як не ўсе палі брыгады.

З вышні пагорка далёка і шырока праглядваліся палі ягонаў брыгады. Бурья ад бульбоўніку, шэрыя, як попел, нядаўна засеяныя, залатэстыя ад іржышча. Па адным бульбяным палетку паўзлі бульбакіпалкі і жвава, што мурашкі, варушыліся каля іх людзі. Непадальк ад гэтага палетка заворнаў іржышча гусенічны трактар. І вароны зграілі насіліся над барознамі. Другі трактар перухом чапнеў сярэд іржышча: у машыне Тадэвуша Сухарэўскага надмалася крыжавіна, васьмь і вядомацца пяпер з ёй чалавек.

Эдуард сцішыўся і падумаў, што ўсё гэта: палі, людзі, машыны — даўно сталі самым галоўным ягоным клопам. асновай і сэнсам яго жыцця. Без іх ён цяпер нават не мог бы ўявіць сябе. Як не ўяўляў ужо колішнім загадкавым пошты ў Сыраватках. А быў жа, быў ён такім начальнікам. Да таго самага назаводы памятнага вясенняга вечара, калі адбылося пасяджэнне калгаснага праўлення.

Эдуард безважна зірнуў у празрыста-блакітную далечыню і, як на яве, убачыў і той вечар. І тое пасяджэнне.

...За цёмнымі вокнамі клуба скуголіць, шастае вецер, сцэбае нябачны дождж. А ў зале светла, расплываецца над галовамі людзей хмара тытунёвага дыму. Толькі ніхто не зважае на яе. Позірыў ўсіх праўленцаў сівраны на старшыню, парторга, аграномаў і брыгадзіраў, што сядзяць ля сцэны за сталом: што яны скажуць яшчэ?

— А гэта пытанне, таварышы, — устаў з крэсла Міхаіл Мінавіч Крутаўцоў, старшыня, — мне здаецца самым важным. Я маю на ўвазе пытанне кадраў. Не ха-

пае ў нас механізатары, хоць і тэхнікі, як ведаецца, пакуль няшмат маем. Трэба будзе скласці спіс маладых мужчын, выпускнікоў школы, што тулюцца без справы, і паслаць іх на вучобу як калгасных стыпендыятаў, вядома, у Смаргонскае вучылішча механізацыі. Далей. Нам, таварышы, даўно не шануе на брыгадзіраў у Паллінах, у трэціх брыгадзе, самай адсталай, як ведаецца. Там патрэбен чалавек з цвёрдым характарам, гаспадарлівы, прынцыповы. Я такога чалавечка знайшоў, і ўжо гаварыў з ім. Але не ведаю, ці згодзіцца ён сесці ў мулкі і дрогкі брыгадзірскі вазок. Дык што скажаш на гэта,

Эдуарда было 150 гектараў. Гэтую зямлю ён пусціў пад ярыну, бульбу і лён. Самую большую плошчу адваляў пад ярыну — 80 гектараў. Ярына ў іх гаспадарцы дала многа большы ўраджай, чым жыта.

Надвор'е спрыяла сяўбе. Красавіцкае сонца то зырчэла, то ціха затульвалася джыкыстымі хмарами. Гэта быў добры знак на ўраджай, і душа брыгадзіра снівала ад радасці.

Адсялілі яны ў тэрмін і хутка — за чатыры дні. Пасля сяўбы ўзяліся садзіць бульбу.

І васьмь ужо адышла вясна, на кароткі час спаў рабочы напал. І тады Эдуард ра-

кую-такую капейку ў арцельную касу.

З таго часу справы ў калгасе пайшлі ўгору.

Такім васьмь гаспадаром быў Міхаіл Мінавіч Крутаўцоў.

...Праз колкі дзён Эдуард Рожка вывеў палінаўцаў і хацілаўцаў на першы суботнік. Мужчын, школьнікаў, нават старых дзядзькоў — з сякерамі, лапатамі. Людзі выскалі на аблогах хмызняк, выкопвалі каменне. Ім дапамагалі механізатары; хлопцы выдзіралі экскаватарамі карчы, ссоўвалі іх, як і каменне, у адно месца.

Наступным суботнікам у брыгаду прыехалі меліяратары. Яны пачалі пракопаць на лужках, у нізвінах аблог

ард крыху памарудзіў, бо не ведаў тэхналогіі іх засеваў.

Ён параіўся з галоўным аграномам, са старшынёй. Парашыл: гэтыя землі з павышанай вільготнасцю вясенню трэба засеваць як мага раней. Тады руць пасее паднянцу да таго, як пачнуцца зацяжкія асеннія дажджы.

Гэты факт наўвё Эдуарда на думку, што брыгадзірскіх курсаў яму замала, што трэба вучыцца далей. І ён паслаў дакументы ў Навагрудскі селькагаспадарчы тэхнікум.

Беглі дні. І васьмь яно, новае лета. Не, не падманула яно Эдуарда: ён узяў з кожнага гектара па 21 цэнтнеру жыта і па 28 цэнтнераў ярыны.

Васьмь тады нарэшце павяртылі палінаўцы і хацілаўцы ў сілу роднай зямлі. Гэта была самая вялікая перамога Эдуарда за два гады брыгадзірства.

... На грудзях яго неўзабаве загарэўся ордэн Знак Пашаны. А праз сем год — ордэн Леніна: ягонаў брыгада датармінава — за матыры гады — выканала сваю працоўную дзевятую пяцігодку.

30 цэнтнераў хлеба і 200 цэнтнераў бульбы з гектара — такі ўраджай тым часам ужо не задавальнялі брыгадзіра і яго людзей. І яны яшчэ лепш сталі абрабляць, угнойваць гоні. Як узнагарода за працу — 42 цэнтнеры збожжя з гектара, якія ўзялі сёлета ў брыгадзе. Яна выйшла пераможцам у спаборніцтве з першай брыгадай.

У чым жа сакрэт такога працоўнага поспеху? Гэтае пытанне было задана Эдуарду Рожку на семінары аграномаў, які нядаўна праходзіў у калгасе «Светлы шлях».

— У культуры апрацоўкі глебы, ва ўгнаеннях — мінеральных і арганічных, якімі багата запраўляецца глеба, у новых гатунках насення, якія знайшлі прапіску на нашых палях. — проста і коратка адказаў брыгадзір.

Аднак і цяпер ён не супакоіваецца на дасягнутым. Разам з аграномам Анатолям Сцяпанавічам Жданюком і Міхаілам Мінавічам Крутаўцом складае новыя працоўныя планы, вызначае новыя рубяжы ўраджая, з якіх адкрываюцца яшчэ шырэйшыя працоўныя далі. І так штогод: за далю — далю.

...Эдуард падняўся. Птушак у бярозавых гаях ужо не было. Толькі па-ранейшаму ціха скурушвала, з шытам падала ў пабурэлую траву лісце. І ў палывоў далечыні працавалі бульбакіпалкі, тарахцеў, заворваючы жытнішча, гусенічны трактар.

Эдуард узяў у рукі матачыкл і паўз з пагорка. А ззаду і ўперадзе яго ўсё сыпалася і сыпалася ў траву залатэстае бярозавое лісце. Новая васьмь гаспадарыла ў палях.

Калгас «Светлы шлях», Смаргонскі раён.

Міхась ВЫШЫНСКІ

ПЕРАЛОМНАЕ ЛЕТА

Эдуард? — Міхаіл Мінавіч кіннуў з-пад калматых броў напружаны позірк, і ўсе праўленцы азіраўліся на паштовага начальніка.

— Што скажы... — устаўшы, пачаў Эдуард і нечакана для сябе на момант разгубіўся.

— Дык рашайся ўжо, Пятровіч, — неспакойна забарабаніў па сталае пальцамі старшыня. — Падумай, ці ж гэтая паштовая работа для цябе, маладога, здаровага? Ты ж сын хлебараба, зямлю любіш: да арміі рабіў у калгасе і, помніцца, няблага рабіў. Ты ж камуніст і не павінен баяцца цяжкасцей.

— Пачакайце, Мінавіч, — ужо спакойна і цвёрда прамовіў Эдуард. — Я ж яшчэ нічога не сказаў. Ды згодзен я — што вы мяне ўгаворваеце, як дзіця? Адно трэба, каб вы мне памагалі. Хаця б на першым часе.

— Ну, гэта само сабой зразумела. Толькі васьмь, неспадзявана ўсміхнуўся старшыня. — брыгаду ты прымаеш не сёння і не заўтра, а праз год: мы цябе, Эдуард, вучыцца на курсы брыгадзіраў пашлём.

Так яно і сталася. ... Убіралася ў сілу вясна. З дня на дзень усё больш святледа і цяпледа, мацней спеўны звон ручаёў і птушыны грай. Нарэшце насталі дні, калі цёплыя гоні абветралі і падсохлі. Добра заправіўшы — як таго патрабавала земляробчая навука — і апрацаваўшы палеткі, палінаўцы і хацілаўцы пад камандай Эдуарда Рожкі пачалі сяўбу.

Дзвесце гектараў ворнай зямлі было ў брыгадзе. З іх пяцьдзсят займала жыта. Так што ў распараджэнні

шыў ажыццявіць сваю задумку. Даўно ён прыглядаўся да выгнаў, лужкоў, аблог у ваколіцах Паллі і Хацілаўніч. Там раслі кусты, марная трава, бяледа каменне. Карысці ад гэтай зямлі не было аніякай. «А трэба, каб была. Гэта ж, — хвалючыся, думаў Эдуард, — трыста гектараў глебы пустуе. Трэба іх «акультурыць», прымуціць, каб яны працавалі на гаспадарку».

Доўга гаварыў пра гэта Эдуард з Міхаілам Мінавічам — старшынёй, з Анатолям Сцяпанавічам Жданюком — парторгам.

— Гэтае пытанне, бране, — нарэшце падрахаваў Міхаіл Мінавіч, — мы грунтоўна яшчэ абмяркуем на бліжэйшым пасяджэнні праўлення. А ты выводзь тым часам сваіх людзей на суботнік, працуй. Я табе ў помач два экскаватары падкіну. А потым да меліяратараў падскочу, дамоўлюся, каб нам падсобілі ў гэтай справе.

Міхаіл Мінавіч Крутаўцоў адносіўся да тых людзей, у якіх за словамі заўсёды канкрэтная справа. Як гаспадар і чалавек, ён быў для Эдуарда, маладога брыгадзіра, найлепшым прыкладам.

Некалі іх калгас «Светлы шлях» быў самым адсталым у раёне. Даходу ніякога не меў, толькі залазіў ва ўсё новыя і новыя даўгі. Міхаіл Мінавіч выпягнуў іх калгас з прарыву. У першыя гады свайго старшынства ён амаль суткамі быў на нагах: выводзіў заўзятых злодзеяў, наладжваў працоўную дысцыпліну. Па яго ініцыятыве быў узят кірунак на лён. Адваляў пад яго ў брыгадах самыя большыя і найлепшыя палеткі. І лянком спраўдзіў надзеі старшыні: дапамог разлічыцца з дзяржавай, купіць машыны, пабудаваць жытэлагадуючыя памяшканні, нават пакласці ся-

канавы, закладаць дрэнажныя трубы.

Пад час гэтых работ Эдуард не-не ды падыходзіў да яравых палеткаў. Яравыя высіпалі дружна, густа зелянелі і пачыналі ўжо кустыцца. І брыгадзір ледзь не маліўся на зямлю — яму так патрэбна было, каб ярына ўдалася ўмалотнай. Каб гэтае калгаснае лета было пераломнае ў душах ягоных людзей.

Да сярэдзіны лета ўсе абложныя землі былі «акультураны» і заараны.

Наспела жніво. Эдуард хадзіў палеткамі, кратаў вусатыя каласы, глядзеў — ячмянёк удаўся неаблаі. Добра разрасталася, цвіла і бульба. Гэты ячмянёк з бульбай павінен былі падняць яго гаспадарку на ногі. На жыта Эдуард асаблівай надзеі не ўскладаў: мізэрнае сцябло, мізэрны колас.

З уборкай ўправіліся хутка. І васьмь вынік: 20 цэнтнераў ярыны з гектара. Удвай болей узялі хлеба, чым браўлі звычайна ў гэтай брыгадзе. Людзі спачатку здзівіліся, узрадаваліся, а пасля астылі:

— Гэта выпадковасць. Паспрыяла надвор'е, — казалі яны. — Пасля ж, падумайце, колькі гною ўпрудзілі пад гэтыя файны ячмянёк.

І Эдуард зразумеў: не, не гэтым лету суджана быць пераломным. Пераломным будзе другое. Ён цвёрда быў упэўнены: наступным годам возьме не менш як 20 цэнтнераў жыта з гектара, 27 — ярыны. Бо калгас закупаў шмат мінеральных угнаенняў, лепшыя гатункі насення, набыў некалькі новых трактараў, прычанных агрэгатаў.

Пад васьмь усе гоні, у тым ліку і абложныя, што падлягалі засеваў, як след угноілі, перааралі, дбайна выбаранавалі. Засялі спачатку старыя палеткі. З новымі Эду-

МОЖНА смела сцярджаць, што пераважна большасць усіх мастацкіх твораў у свеце зроблена жаночымі рукамі. З даўніх часоў гэтыя рукі выконвалі цудоўныя вышыўкі, ткалі рознакаляровыя дываны, поцілкі, аздаблялі народныя каштумы. З пакалення ў пакаленне перадавалася мастацтва афармлення тканін, якое прывыклі лічыць «жаночай» прафесіяй. Таму нікога, хто добра ведаў мастацкія здольнасці і схільнасці Ангеліны Пятроўнай, не здзіліла яе цвёрдае рашэнне пасля сярэдняй школы паступіць у Маскоўскі тэкстыльны інстытут на факультэт афармлення тканін, стаць мастаком-прыкладніком.

Пасля інстытута А. П. Бельцова была накіравана на работу ў Львоўскі інстытут дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, які з'яўляецца буйным навуковым і педагагічным цэнтрам прыкладнога мастацтва краіны. «Там я вучылася і працавала з людзьмі, улюбённымі ў сваю справу, вялікімі спецыялістамі ў галіне афармлення тканін. Яны вучылі працаваць творча, не забываць багатую народную скарбніцу, браць з яе лепшае, шукаць свае шляхі ў мастацтве», — успамінае Ангеліна Пятроўна. У рабоце кафедры стала заканамерным, апрача заняткаў у аўдыторыях, праводзіць экспедыцыі на сёлах Гучульшчыны. Дзіўная прырода Закарпацця, чароўныя фарбы народных тканін і каштоўнага архітэктура выклікалі не толькі захапленне, але і прымусілі тварыць. 15 гадоў працавала А. Бельцова ў Львове. За гэты час ёй было падрыхтавана і выпушчана многа высокакаваліфікаваных спецыялістаў — прыкладнікоў, якія п'яніна працуюць у мастацкай прамысловасці, чые работы атрымалі прызнанне і вядомасць у нашай краіне і на выстаўках за мяжой.

Разам з педагагічнай работай Ангеліна Пятроўна паспяхова займалася творчай працай. Ёй былі распрацаваны эскізы дэкаратыўных тканін «Карпаты», пано «Гучулы» і іншыя. Работа ў Львове была школай сталасці, станаўлення мастацкі. Там складалася творчая манера, мастацкі густ.

У 1964 годзе ўпершыню ў нашай рэспубліцы пры Беларускай дзяржаўнай тэатральна-мастацкай інстытуце была адкрыта кафедра афармлення мастацкіх тканін. Патрэбны былі педагогі, і кафедра запрашае на работу А. П. Бельцова. Тут, у Беларусі, шырока рас-

крыўся і праявіўся талент і майстэрства мастачкі ў галіне стварэння сучаснага беларускага габелена. Першым творам А. П. Бельцовай, які ў 1964 годзе ўбачылі на выстаўцы ў Мінску, быў дыванок у тэхніцы габелена «Скаляры». Работа прыцягла ўвагу дэкаратыўнасцю форм, мяккасцю каларыту. З 1967 года пачынаецца плёнае супрацоўніцтва А. П. Бельцовай з мастаком А. М. Кішчанкам.

Працай, якая напярэднічала з'яўленню першага беларускага габелена «Чалавек, які пазнае свет», вялікага манументальна-дэкаратыўнага твора,

А. М. Кішчанкам і Г. Г. Гаркуновым) быў эскіз дэкаратыўнай заслоны, прысвечанай перамогам савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне і Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, зроблены для Мінскага Дома афіцэраў. На пурпуровым фоне ўрачыста глядзелі чорны і залатыя колеры. Манументальна чытаўся тэкст заслоны.

У канцы 60-х — пачатку 70-х гадоў у савецкім прыкладным мастацтве адраджаўся габелен, адзін са старажытных відаў дэкаратыўнага мастацтва. Ішлі спрэчкі, якім ён павінен быць у наш час, у сучасным інтэр'еры. Прыбалтыйскія прыкладнікі

што нагляднае прыкпенне ў вобраз. Гэтай работай мастакі сцвердзілі, што габелен — гэта не тканая станковая карціна, як было раней, а твор дэкаратыўна-манументальнага мастацтва.

Пазней А. П. Бельцова і А. М. Кішчанка накіравалі новую работу — габелен «Легенда аб беларускіх партызанах». Ён гуляе як гімн легендарным партызанам, як рэквіем па загінуўшых. Габелен экспанавалі на многіх мастацкіх выстаўках, атрымаў дыплом ВДНГ у Маскве. Вялікую цікавасць выклікала гэтая работа на Усеаюз-

дэнта рэгулярна ўдзельнічаюць у экспедыцыях па вёсках Беларусі, у пошуках лепшых узораў народнага ткацтва, народнага мастацтва. А. П. Бельцовай выхавана ўжо рад цікавых мастакоў, якія прадаўжаюць прапаваную Ангелінай Пятроўнай лінію развіцця габелена Радзюца А. П. Бельцова паспехам сваіх вучняў. Як правіла, дыпломная работа — дываны і габелены — выконваюцца ў матэрыяле самімі студэнтамі ці — па іх эскізах і распрацоўцы — на фабрыках і ў габеленавым цэху ў Барысаве. Лепшыя з іх

МАЙСТАР АДРОДЖАНАГА МАСТАЦТВА

была дэкаратыўная карта Беларусі для ўваходнай залы БССР на Міжнародным кірмашы ў Лейпцыгу (1967 г., 400X1200). У цэнтры кампазіцыі — геаграфічная карта БССР. З двух бакоў яе акаймлялі вялікія дэкаратыўныя пано з элементаў флоры і фаўны Беларусі, сярод якіх былі блакітныя акенцы азёр, зеляніна лясоў, карункавыя лісточкі папараці, птушкі, рыбы. Над усім гэтым вылучалася белая контуры буслоў. Уражанне было такое, нібы мы з вышэй птушынага палёту бачым родныя абшары Беларусі. Прымененая тэхніка тамбурынай вышыўкі на суроваму палатні шукавалі і баваўнянымі ніткамі давала прасветы на фоне, што стварала эфект выяўлення фактуры. Каларыстая «карты» — сярэбрыста-зеляна-карычневая — уражвала сваёй пастычнасцю, гарманічнасцю. «Карта» глядзелася, як дэкаратыўна-манументальны твор. Пасля Лейпцыга «карта» з поспехам дэманстравалася на ВДНГ у Маскве ў навіліне савецкай культуры, потым на выстаўцы ў Мінску. У Маскве аўтары атрымалі за яе ганаровы дыплом.

Наступнай цікавай работай Ангеліны Пятроўнай (сумесна з

і прыкладнікі многіх еўрапейскіх краін дабіліся поспехаў і прызнання, у асноўным ідучы па шляху пошукаў дэкаратыўных сродкаў, выяўлення фактуры, адлюстравання мімалётных імгненняў з жыцця, фальклорных матываў і г. д. Пошукі нашых першых габеленчыкаў А. П. Бельцовай, А. М. Кішчанкі і Г. Г. Гаркунова былі іншымі. Яны верылі, што сродкамі габелена можна вырашаць сур'ёзныя, значнага сацыяльнага, грамадзянскага гучання тэмы. Вядома, могуць быць габелены і проста дэкаратыўныя, аб'ёмныя, фактурныя, але гэта — толькі першы крок у рабоце, подступы для раскрыцця сродкамі габелена больш сур'ёзных тэм. Праца нашых аўтараў над габеленам «Чалавек, які пазнае свет» (1971, гасцініца «Турыст», г. Мінск) — добрае пацвярджэнне гэтай думкі: гэта твор высокіх мастацкіх і ідэйных якасцей. Габелен прысвечаны праблеме «Чалавек і свец». У цэнтры ўвагі — постаць юнака з разгорнутай кнігай у руцэ. Тэма трактуецца абагулена. Вакол юнака — элементы і сімвалы сусвету (палеты, кроплі дажджу, зоркі, птушкі, мядузы і іншы). Прыгожа вырашана тэма ў каларысе,

най выстаўцы «Савецкі габелен-2» у 1974 годзе ў Рызе.

А. П. Бельцова і А. М. Кішчанка шмат працуюць над новымі габеленамі. Хутка мы ўбачым іх новыя вялікія работы «Музыка», «Планета Зямля» і інш. Сваімі творамі яны пераконваюць, што габелен можа і навінен быць творам значнага грамадзянскага гучання, актыўна ўдзельнічаць у стварэнні сучаснага інтэр'ера, садзейнічаць сінтэзу мастацтва і архітэктуры.

Разам з загадчыкам кафедры тканін інстытута, заслужаным дзеячам мастацтва БССР П. В. Масленніковым, вялікім прыхільнікам развіцця народнага і прыкладнога мастацтва, яны стварылі на кафедры добрыя ўмовы для падрыхтоўкі мастакоў па ткацтву, мастакоў-дываноччыкаў, габеленчыкаў. Кафедра аснашчана ткацкімі станкамі, машынамі. Тут студэнты выконваюць работы ў розных ткацкіх тэхніках. Апрача лекцыйных заняткаў, сту-

дразу знаходзяць месца ў інтэр'еры. На апошніх мастацкіх выстаўках разам з работамі Ангеліны Пятроўнай мы бачылі работы і яе вучняў. Прычым тэмы, за якія бяруцца маладыя мастакі, закранаюць важныя пытанні гісторыі Беларусі, яе легенды, паэзію, фальклор.

Удала выступілі з новай работай былыя вучні, а цяпер мастакі А. Шаблюўская і А. Салухіна.

Яны выканалі вялікі габелен «Белая Русь ты мая», прысвечаны нашай рэспубліцы, яе сельскім працаўнікам (1974 г., Палац культуры калгаса імя Варанецкага Гродзенскай вобласці).

Паспяхова і натхнёна працуюць нашы габеленчыкі, заўважаючы аб сабе як аб маладой, але самастойнай сіле. З кожным годам папаўняюцца кадры мастакоў прыкладнога мастацтва з выпускнікоў Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута.

Дзіна ТРЫЗНА.

Гравюры з акругі Лейпцыг

У Дзяржаўным мастацкім музеі БССР 20 кастрычніка адкрылася выстаўка гравюр на дрэве майстроў з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. У экспазіцыі прадстаўлена больш як 50 работ мастакоў — педагогаў і выхаванцаў праслаўленага Вышэйшага мастацкага вучылішча графікі і кніжна-афармленчага мастацтва ў г. Лейпцыгу.

Лейпцыг — сталіцу кірмашоў па праву лічаць яшчэ і сталіцай сучаснай графікі ГДР. Тут дзесяткі мастакоў займаюцца гравюрамі на дрэве. Сярод іх такія прызнаныя майстры, як прафесар Бернгард Гейзіг, персанальная выстаўка якога з вялікім поспехам прайшла нядаўна ў Маскве, прафесары Карл Гірш, Курт Мюлер і Вольфганг Матоер. Трое апошніх паказваюць у Мінску рад цікавых работ, якія вызначаюцца глыбокім ідэйным зместам, багаццем думак, самабытнасцю і тонкай тэхнічай выканання.

У серыі гравюр да кнігі І. Бабеля «Конармія» К. Гіршу ўдалося глыбока перадаць атмасферу часу, гераічны па-

фас рэвалюцыйнага абнаўлення жыцця.

Адной з лепшых работ К. Мюлера апошніх гадоў лічыцца прадстаўленая ў экспазіцыі арыгінальная гравюра «Будзёнавец». Па-майстэрску выканана ім таксама вялікая серыя ілюстрацый да кнігі «Марыянетачны тэатр».

Адзін з самых вядомых у ГДР жывалісцаў і графікаў В. Матоер — прыхільнік палітычнай, плакатнай графікі. Тэмы барацьба за мір, выкрыццё фашызму, услаўненне новага жыцця — галоўныя тэмы яго шматграннай творчасці. У Мінску мастак паказвае рад сваіх апошніх работ.

Наведвальнікі выстаўкі доўга стаяць каля лістоў «Чылі». 11 верасня 1973 года Ф. Рудзікейта, «Валодзя» К. Яра, лі серыі ілюстрацый Р. Герольда да аповесці Ч. Айтматава «Вярблюджае вока» і іншых. Кожная з работ, прывезеных з Лейпцыга нашымі нямецкімі сябрамі, цікавая і своеасабліва.

Выстаўка працягнецца ў Мінску да канца лістапада.

БЕЛТА.

СУСТРЭЧА З ЧЫТАЧАМІ

Цікавай была сустрэча беларускіх пісьменнікаў паэта Анатоля Астрэйкі і празаіка Івана Грамовіча ў доме адпачынку «Чонкі». Пра навіні беларускай літаратуры, пра яе сучасны стан гаварыў Іван Грамовіч. Потым ён пазнаёміў прысутных са сваімі творами.

Анатоль Астрэйка расказаў пра сваю кнігу «Случкі пояса», якая была выдадзена ў падпольнай партызанскай друкарні, а таксама аб вершах, напісаных у аповіні час.

М. ЛАНДЫШАУ.

Новыя экспазіцыі

У Мазырскім і Рэчыцкім краязнаўчых музеях разгорнуты новыя экспазіцыі. Вялікае месца ў іх займаюць дакументы, якія расказваюць аб перамозе Вялікага Кастрычніка, героіцы савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Значнае месца займаюць матэрыялы пра мужнасць беларускіх партызан.

А. ШЫРОКІ.

МАНЕТАМ — ТРЫ СТАГОДДЗІ

У Ашмянскім краязнаўчым музеі імя Ф. К. Багушэвіча рабочы аднаго з прадпрыемстваў райцэнтра А. К. Супрановіч перадаў скарб манет, што адносяцца да XVII стагоддзя.

Цяпер у экспазіцыі музея, які рыхтуецца адзначаць сваё 20-годдзе, больш як дзве тысячы экспанатаў. Сярод іх — чыгуныя ядры часоў Айчыннай вайны 1812 года, каменныя тапавы, зброя нашых далёкіх продкаў.

У ФІЛЯЛЕ ГРОДЗЕНСКАГА

гісторыка-археалагічнага музея — Барыса-Глебскай царкве — адкрылася экспазіцыя на тэму «Гісторыя рэлігіі і атэізму». Тут прадстаўлены творы класікаў марксізму-ленінізму аб рэлігіі, шматлікія матэрыялы аб паходжанні і развіцці жыцця на зямлі.

Некалькі раздзелаў экспазіцыі прысвечаны новым традыцыям і абрадам, навукова-атэістычнай прапагандзе, матэрыялістычнаму выхаванню працоўных.

БЕЛТА.

НА КУЛЬТУРНЫЯ ПАТРЭБЫ

Калгас імя XX з'езда КПСС — адзін з лепшых у Дубровенскім раёне. Тут з году ў год атрымліваюць высокую ўраджай усіх культур, высокую прадуктыўнасць грамадскага статку.

Значныя даходы, якія атрымлівае гаспадарка, даюць магчымасць выдзяляць патрэбныя сумы на культурныя мерапрыемствы.

Толькі ў дзевятай няцігодцы калгас выдаткаваў на мастацкае афармленне сельскага Дома культуры, папаўненне кніжнага фонду для сельскай бібліятэкі, набыццё мэблі для культасветустановаў і каштоўнага для ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці 30 тысяч рублёў.

І. КОГАН.

Л. АЛЕКСАНДРОЎСКАЯ: «ГРАМАДЗЯНСКАЕ АБЛІЧЧА

27 кастрычніка пачынае сваю работу восьмы пленум Беларускага тэатральнага аб'яднання.

Рыхтуючы дастойную сустрэчу XXV з'езду КПСС, творчыя работнікі рэспублікі абмяркоўваюць актуальныя пытанні свайго дзейнасці, што вынікаюць з указанняў партыі ў галіне ідэалогіі. Сувязь мастака з жыццём народа не абмяжоўваецца цяпер толькі веданнем таго, што адбываецца сёння ў краіне і свеце; мастак імкнецца зразумець і паказаць глыбінны змест працэсаў, што ідуць ва ўсіх сферах рэчаіснасці, у нашым грамадстве. Умацоўваюцца кантакты тэатральных і канцэртных калектываў з прамысловымі прадпрыемствамі, з калгасамі і саўгасамі. Пашырэння географія абслугоўвання насельніцтва спектаклямі і канцэртамі. Умацаванне садружнасці людзей працы і людзей мастацтва з яшчэ большай вагавымі ставіць праблему ідэйна-маральнага аблічча сучаснага творчага работніка. Гэтай праблемай будзе прысвечаны пленум БТА. У гутарцы з карэспандэнтам штодзённіка «Літаратура і мастацтва» старшыня праўлення БТА народная артыстка СССР Ларыса Памілейна Александровіч сказала:

— Тэма нашай сустрэчы вызначана наступным чынам: «Аб стане і мерах далейшага паліпшэння ідэйна-творчага выхавання ў калектывах тэатраў і канцэртных арганізацый рэспублікі». Лічым, што жыццё дае багаты матэрыял для калектывага абмеркавання і асэнсавання некаторых важных аспектаў гэтай надзвычай шырокай тэмы. Напрыклад, лепшыя сучасныя творы нашага мастацтва па добрай традыцыі раскрывалі і раскрываюць вобраз героя сённяшняга дня на матэрыяле, дзе арганічна спалучаны жыццёвыя абставіны, вытворчы канфлікт і выяўленне маральных якасцей чалавека. У апошні час на сцэне такі герой з'яўляецца не так часта, як таго чакае грамадства і вымагае час. Што мы ставім і што іграем, рэпертуарны далягляд наш — вось аб чым, мабыць, пойдзе гаворка на пленуме.

Каб быць вартымі высокіх задач ідэалагічнага выхавання людзей, работнікам мастацтва самім трэба быць прэфесіяналамі ў самым сапраўдным значэнні гэтага слова, ідэйна ўзброенымі мастакамі, здатнымі на стварэнне маштабных і выразных вобразаў. Без творчай атмасферы, калі калектыву не

даруе нікому і самых «дробных» адхіленняў ад норм сацыялістычнага супольнага жыцця, плёну дамагчыся нельга. Нас клопаюць моладзь. Аблічча савецкага артыста складаецца з многіх фактараў яго паводзін. Ці ж даравальна, што часам малады акцёр парушае рэжысёрскія ўказанні адносна грыву, парыва, касцюмаў Маўляў, дробязь... А ўвод маладога выканаўцы ў гэтую спектакль без рэпетыцый з партнёрамі і з аркестрам — гэта таксама «дробязь»? Або нехайнае стаўленне да аўтарскага тэксту... Даюно заўважана, што парушэнне дысцыпліны ў адным выпадку потым працягваецца ў новым кірунку, і на ўзроўні спектакля адбываецца прыкрая рамесніцкая абыхавасць таго або іншага акцёра да свайго абавязку.

Пленум пачнецца з таго, што прадстаўнікі чатырох устаноў: тэатраў — опернага, купалаўскага і коласаўскага і рэспубліканскай філармоніі раскажуць пра становішча ў сваіх калектывах. Гэта самыя буйныя па колькасці і перадавыя па ролі калектывы, таму іх праблемы прагучаць як запрашэнне да гамячэння і брастаўчан, да магіляўчан і гродзенцаў: «А ў вас — што? А ў вас — як?» Дыскусія будзе

АРТЫСТА»

шчырая, прынцыповая.

Трэба спадзявацца, што будзе закранута і такое пытанне. Распрацаваны і дзейнічаюць самыя розныя формы ідэйнага і прэфесіянальнага выхавання творчых работнікаў. Семинары, лекцыі, народныя ўніверсітэты, творчыя камандзіроўкі... А ці не робіцца штосьці з гэтага фармальна? Бо вынік выхавальнай дзейнасці ў спецыфічным асяроддзі работнікаў сцэны мы павінны адчуваць па творчай аддачы рэжысуры, артыстаў, музыкантаў, мастакоў, па тым, што і як яны выконваюць на сцэнічных падмостках. Калі ты праслухаў і ўсвядоміў цыкл лекцый па марксісцка-ленінскай эстэтыцы, калі ты адкрыў для сябе штосьці раней табе невядомае або знаёмае павярхоўна, дык па глыбіні і выразнасці сённяшняга спектакля (ці рэпетыцыі) тае калегі зразумеюць: ты стаў духоўна багацейшым, ты набывіў грунтоўныя веды і смялей шукаеш фарбы для выяўлення сваіх ідэйна-мастацкіх пазіцый.

У ідэйна-мастацкай загартоўцы мастака вялікая роля належыць крытыцы. Да яе ў нас таксама шмат прэтэнзій. Яшчэ сустракаем мы і паблаглівыя адносіны да недасканалых работ, і ацэнку з аглядак на тэбелі аб рангах, і павярхоўныя артыкулы. БТА мае намер рашуча ўмешвацца ў справу крытычнага асэнсавання і абагульнення працэсаў у тэатральным мастацтве.

Набліжаецца XXV з'езд КПСС, і творчыя работнікі рэспублікі, адчуваючы сваю непарушную сувязь з грамадствам, мабілізуюць ўсе магчымасці для таго, каб сустрэць гэтую падзею новымі творами, якія будуць у рэчышчы палітычнага і працоўнага ўздыву народа.

Пагасла ў зале святло, і голас з рапрадуктара паведаміў, што Беларусь у Вялікую Айчынную вайну страціла 2 мільёны 230 тысяч людзей, што загінуў кожны чацвёрты яе жыхар. І потым той жа голас паволі, а трагічнай скурхай паўтарыў: «...Кожны чацвёрты».

Рассунулася заслона, асвятлілася сцэна, і мы ўбачылі ўвесь наваколны пейзаж,

НА МХАТАЎСКОЙ

«АПОШНІ ШАНЦ» — СПЕКТАКЛЬ МАСКОЎСКАГА МАСТАЦКАГА АКАДЭМІЧНАГА ТЭАТРА СССР Імя МАКСІМА ГОРКАГА.

САПРАЎДЫ, сам звярот мхатаўскага калектыву да п'есы беларускага пісьменніка — падзея. Дарэчы, гэта здарылася ўпершыню ў гісторыі славаўтага тэатра. Адбылося сёлета, у юбілейны для нашай Радзімы год — трыццацігоддзя Перамогі. Зразумела, такая падзея радуе. Больш таго — яна і абцяжарвае працягваць садружнасць мхатаўцаў з нашай драматургіяй, бо праца з В. Быкавым над сцэнічным варыянтам драмы «Апошні шанц», запрашэнне для ўдзелу ў пастаўцы рэжысёра Р. Баравіка і мастака Ю. Тура з Мінска, — гэта яшчэ і каштоўны вопыт. Што ж знайшлі і што адкрылі ў п'есе яны, мхатаўцы?

Наўрад ці ёсць патрэба нагадваць сюжэт твора. Заўважым, што ў Маскве рэжысура і выканаўцы нека надзвычай яскрава перадаюць суладдзе думак і намераў паміж падпольшчыкамі, што знаходзяцца на свабодзе, і тымі, наго паліцаі ўжо скапілі. Нельга чкачаць, трэба дзейнічаць! Аб гэтым клопат і Цясленкі, і Паліны Іванаўны, і Юліі, і Захара... Валеры імпульс змагароў засяроджаны на пэўнай мэце. І гэта — у духу бымаўскай п'есы.

створаны мастаком Ю. Турам. На заднім плане — возера, узлескі, беларускія краявіды, поўныя мяккага лірызму, светлай задумненнасці. І ў той гэтаму — музыка, напісаная В. Кікта, таксама лірычная, ласкава задушэўная. А на пераднім плане прыўзняты дашчаты памост, невялікая пляцоўка, як бы пляцдарм усіх падзей «Апошняга шанцу».

У спектаклі, пастаўленым В. Саломом з рэжысурай Р. Баравіка, асабліва пільна ўвага нададзена сцэнаму падполля, яны нашыраны і займаюць вельмі значнае месца. Падполле ў мхатаўцаў — як бы эпіцэнтр падзей, прынамсі, сюды, на гарышча млына, сыходзяцца шматлікія ніці, якраз тут дзейнічае арганізуючае звяно. Праўда, «драматургічнага матэрыялу» для такога вырашэння адчуваўна малавата, аўтарскі пралік тут відавочны. Але рэжысура і акцёры робяць, бадай, усё магчымае. Кіраўнік падполля Цясленка, члены камітэта Паліна Іванаўна і асабліва Захар прагнуць рашучай барацьбы з захопнікамі, хоць, паўтараю, не ўсім ім стае ў спектаклі актыўнага дзеяння. Гэта ў найбольшай меры тычыцца Цясленкі, вобраз якога ства-

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

«Энергічныя людзі» В. Шушына ў перакладае на беларускую мову Н. Глевіча — новы спектакль Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Януба Коласа. Паставіў яго рэжысёр Валерый Мазынін ў дэкарацыях народнага мастака БССР Яўгена Нікалаева з музыкай Сяргея Карцеся. Ролі выконваюць народныя артысты БССР А. Трус і А. Шэлег, заслужаныя артысты БССР Г. Дубаў, Г. Марціна, Т. Кошчыс, У. Куляшоў і іншыя.

НА ЗДЫМКУ — фінальная сцэна са спектакля. Фота С. КОХАНА.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

«НАСТАЎНІК, ВЫХАВАЙ ВУЧНЯ...»

Так быў названы артыкул надыдзенага мастацтвазнаўства Г. Глушчанкі, надрукаваны ў № 33 за 15 жніўня г. г., у якім ставілася пытанне аб падрыхтоўцы ў рэспубліцы музычных журналістаў і крытыкаў.

Рэктар Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага У. У. Алоўнікаў паведаміў рэдакцыі, што гэты артыкул у свой час абмяркоўваўся на вучэным саўбесе кансерваторыі ў якасці данада тав. Глушчанкі. У прынятым тады саветах рашэнні прадугледжваліся канкрэтныя меры, накіраваныя на паліпшэнне педагагічнай дзейнасці, актывізацыю выхавальнай работы сярод студэнтаў, уздым ролі ўнутрыкансерваторскай інфармацыі. Студэнты-музыканты прызначаюцца да рэцэнзирования канцэртаў, музычных спектакляў, удзельнічаюць у шэфскай рабоце на вёсцы і прамысловых прадпрыемствах.

Сёлета наладжваюцца навукова-тэарэтычныя канферэнцыі і дыспуты, якія будуць спрыяць развіццю ў студэнтаў крытычна-даследчых навыкаў.

Рэктарат кансерваторыі вы-

вучае і рыхтуе прапановы па змяненню вучэбных планаў для зацвярджэння іх у Міністэрстве вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР.

Як паведаміў намеснік міністра культуры БССР А. Н. Ванічкі, Міністэрства культуры БССР абмеркавала артыкул кандыдата мастацтвазнаўства Г. Глушчанкі «Настаўнік, выхавай вучня...».

Белдзяржкансерваторыі прапанавана:

- уключыць у бягучым навучальным годзе ў індывідуальныя планы студэнтаў і аспірантаў музыкантаўцаў па курсу спецыялізацыі распрацоўку і публікацыю нарысаў праблемнага характару;
- вывучыць і па магчымасці вынарыстаць вопыт падрыхтоўкі журналістаў у Белдзяржуніверсітэце;
- нафедрам гісторыі і тэорыі музыкі пры прыёме абітурыентаў-музыкантаўцаў улічваць здольнасць да крытычнага аналізу музычных твораў і літаратурны талент;
- стварыць пры факультэце грамадскіх прэфесій аддзяленне

«грамадскі карэспандэнт» з мэтай прыцягнення студэнтаў да музычна-крытычнай практыкі.

Дырэктарам музычных вучылішчаў укажана на неабходнасць паліпшэння падрыхтоўкі навучэнцаў-музыкантаўцаў, павышэння іх агульнакультурнага ўзроўню і творчых навыкаў.

Міністэрства культуры БССР падтрымлівае прапанову аб стварэнні пры Саюзе кампазітараў БССР маладзёжнай секцыі крытыкаў.

Што датычыць прапановы аб увядзенні ў вучэбны план музыкантаўцаў спецыяльнай падрыхтоўкі па профілі «музычны крытык» і «лектар-музыкантаўца», а таксама пашырэнне курсаў, метадалогіі, гісторыі і тэорыі крытыкі — то яны не мэтазгодны, таму што навіны крытычнай і лектарскай работы выходзяцца ў працэсе праходжання вучэбных дысцыплін, прадугледжаных вучэбнымі планаў на працягу ўсіх пяці год навучання.

Падрыхтоўка па профілі «рэдактар радыё і тэлебачання» магчыма ў парадку праходжання стажыроўкі на радыё і тэлебачанні.

ЗАУВАГІ НА ПАЛЯХ ЭТАПЫ

Выдавецтва «Іскусство» выпусціла кнігу «Кіно Савецкай Беларусі». Яе аўтары — калектыву кінематаграфістаў, вучоных, пісьменнікаў. Гэта — народны артыст СССР Ул. Корш-Саблін (яго артыкулам і адкрываецца манатрафія), кандыдат мастацтвазнаўства А. Красінскі, кандыдат філасофскіх навук Е. Бондарова, кінарэжысёры І. Вейняровіч, Ю. Лысятаў, Ул. Спешнеў, Б. Сарахатунаў, Б. Сцяпанавіч, В. Чацверыкоў, Р. Ясініскі, кінадраматургі К. Губарэвіч, А. Асіпенка, А. Адамовіч, кінакрытыкі С. Міхайлава, Э. Мілова, А. Бабкова, В. Нячай, сцэнарыст М. Фрайман, народная артыстка СССР А. Клімава, мастак Я. Ганкін і іншыя.

У гэтым выданні адлюстраваны пяцідзясяцігадовы шлях развіцця беларускага мастацкага і дакументальнага кіно. Цікава, што ўпершыню падрукаваны фундаментальны артыкул пра беларускае тэлебачанне. У кнігу ўвайшлі матэрыялы розных жанраў — артыкулы, успаміны, замалёўкі, інтэрв'ю і г. д. А ўсе разам яны і даюць шырокае ўяўленне аб здабытках майстроў экрану і тых праблемах, якія іх хваляюць, якія яны распрацоўваюць у сваіх фільмах.

Побач з ветэранамі, тымі, хто быў заснавальнікам Беларускай нацыянальнай кінематографіі, Савецкай Беларусі, Масква, «Іскусство», 1975.

сваім вопытам, роздумам дзеляцца маладыя рэжысёры, аператары, крытыкі. Так, Ул. Корш-Саблін у сваім уступным артыкуле, аналізуючы стан беларускага кіно ў мінулых гадоў, падрабязна спыняецца на яго сённяшніх дасягненнях і праліках, раскрывае ролю кінематацтва ў святле рашэнняў XXIV з'езду КПСС і пастаўнаў Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінематаграфіі». Аўтар падкрэслівае, што кінематацтва Савецкай Беларусі нарадзілася, развілася і зараз памнажае свае поспехі як састаная частка шматнацыянальнай савецкай кінематаграфіі. Ён называе лепшыя карціны, створаныя раней і ў наш час. Сярод іх «Канстанцін Заслонаў», «Чырвоная лісца», «Дзяўчынка шукае бацьку», «Іван Макаравіч», «Масква — Генуя», «Бацька» і шэраг іншых фільмаў. Разам з тым аўтар даволі крытычна ацэньвае «Залаты ганак» (сцэнарыст С. Палякоў, рэжысёр І. Шышоў), «Дзесятая частка шляху» (сцэнарыст С. Кара, рэжысёр Ю. Дубровін), «Харошы хлопцы» (сцэнарыст Т. Няпомняльшчы, рэжысёр Ю. Дубровін).

Значнае месца ў артыкуле адводзіць Ул. Корш-Саблін творчай садружнасці з кампазітарамі І. Дунаўскім і М. Крукавым. Але чытаючы

рае актёр А. Сямёнаў. Герой ў спектаклі не заняў галоўнай пазіцыі, увогуле атрымаўся блекляватым, малавыразным...

Пасля працяглых роздумаў, разваг падполішчыкі ўсё ж выправіліся на заданні. Захар і Цясленка пайшлі падрываць нямецкія ўстановы, Паліна Іванаўна накіравалася да мужа сваёй сястры

хутка распазнала сутнасць Ксяндзова. Яна раней думала, што ў яго яшчэ ёсць апошні шанец застацца чалавекам, але цяпер зразумела, што такога шанцу ў Ксяндзова даўно ўжо няма. І яна дае яму адкрыты, расчучы бой. Не фізічны — сіла ў дадзеных абставінах на баку обер-следчага, а бой маральны. Арыштанта К. Галаўко ро-

тычным моманце спектакля мы павінны перапыніць сваё апавяданне, каб хоць колькі слоў сказаць пра Зуева, пра яго дзеянні, учыні. У актёра Я. Кіндзінава гэта высокі рыкавалосы нязграбны чалавек. З людзей у вайсковых справах, можа, і бывалых, але увогуле не вельмі далёкіх, палітычна нясталых, малаписьменных. І ў обер-лейтнанта доктара Маера, які на людзях праводзіць свае псіхалагічныя вопыты і якому ў цяперашніх абставінах патрэбна знайсці сярод арыштантаў правакатара, выбар падае менавіта на Зуева.

Напачатку Зуеў, адмаўляючыся ад правакатара фашыстам. Але ў гэтым адмаўленні няма цвёрдасці. А на Зуева насядаюць, утвары працягваюцца за сцэнай, у рэзідэнцыі Маера. Зноў на падмошкі ён з'яўляецца ў той момант, калі ўжо часткова «раскалоўся», хоць яшчэ і не даў канчатковай згоды. Выходзіць разам з Ксяндзовым. Той, адчуваючы няпэўнасць пазіцыі Зуева, націскае на яго, націскае бесперапынна, імкліва, не даючы яму прыйсці ў сябе, апамятацца. І толькі калі той урэшце згадзіўся, Ксяндзоў з палёгкаю ўздыхнуў, як кажуць, адлягло ад сэрца. Гэта ў яго менавіта цяпер быў апошні шанец у жыцці — выслужыцца перад захопнікамі. І ўсё ж, нягледзячы на тое, што спраўна выканаў заданне Маера, выслуга аказалася мізэрнай.

Гэта неўзабаве стала асабліва відавочным. І вось па якой дэталі. Маер, роўна якога ў спектаклі іграе К. Градаполаў, увесь час гаварыў па-нямецку. Між іншым, не раз дародзілася глядзець спектаклі, дзе немцы размаўлялі толькі па-нямецку. Нават спецыяльна ўводзілі дзейную асобу — перакладчыка. Але ў такіх выпадках мастацтва адступала перад натуралізмам, думалася нават, што інакш і не можа быць. І ўсё ж справа ў гэце.

у пачуцці меры, у мастацкай задачы, якая ставіцца, пра што засведчыла і мхатаўская пастаноўка. Нямецкая мова, сам яе інтанацыйны лад у дадзеным выпадку «лажыцца» на характар Маера — вельмі фанабэрыстага эстэта, які глядзіць на ўсіх зверху, ставіцца да ўсяго з пагардай, які лічыць сябе вялікім місіянерам у стадзе дэкуноў. Нямецкая мова «лажыцца» і на характар Ксяндзова, гэтага адукаванага халуя, які добра ведае яе і цяпер, стоячы перад Маерам з прыгнутай галавой, кручком, перакладае і тлумачыць яго словы прысутным. А доктар Маер у спадзяванні, што яго місія на акупіраванай зямлі можа зацягнуцца, патроху вывучае і рускую мову. І вось, нарэшце, ён паспрабаваў сказаць некалькі слоў. Маер, пакадаючы паліцэйскі ўчастак, на развітанне прыпынуў да сябе Ксяндзова і нібы жартам, ад якога ў обер-следчага тым не менш прагав па скуры мароз, на доманай рускай мове паведаміў, што ў таго ёсць шанец быць... павешаным. І гэта за такую адданую службу!...

Вернемся, аднак, да сцэны сустрачкі Зуева з Палінай Іванаўнай. Яе паведамленне ўзрушыла ўсіх да глыбіні душы. Узварвалася ад гневу і душэўнага болю маладая падполішчыца Юля, у актрысы Н. Назаравай зусім яшчэ дзюльчыка, якая так спадзявалася на Зуева, на яго вайсковы вопыт і са здрадай якога рушыцца яе апошняя надзея выправіцца на волю. Ускіпела калгасніца Дар'я, вобраз якой у спектаклі стварае Т. Леннікова. У Дар'і застануцца сіротамі малыя дзеці, але яна ўсё адно не прыняла прапанову фашыстаў. На што ўжо снакойны і разважлівы ў артыста М. Зіміна былы староста Мацвей, але і ён не здолеў стрываць сябе.

А Зуеў? Ён спачатку паспрабаваў не прызнавацца, але хутка зразумеў, што не-

магчыма. Тады сказаў, што пагадзіўся стаць правакатарам не адразу, што да гэтага шмат хітрыў, лаўчыў, выкручваўся. Але якая розніца — пагадзіўся адразу ці не адразу!

Людзі абноўжылі здаваніка з усіх банок. Кола паступова зужаецца, людзі ідуць прама на Зуева. Ва ўсіх гнейных вочы, яны маўнівым позіткам судзіць правакатара. Судзіць сламай высокай мерэй. І Зуеў не вытрымлівае гэтага суда, не вытрымлівае чалавечых позіркаў. У нейкім дзікім экстазе ён скідае вопратку, рве на сабе сарочку і кідаецца на ўцікі. Бяжыць прочь.

Шырокай поліфанічнасці мхатаўскі спектакль, які нагадвае буйную, паўнаводную раку, дзе з плаўным, а найчасцей з вірлівым, уздыблена-пеністым цячэннем, з многімі невялікімі і крыху большымі прытокамі, блізіцца да свайго фінальнага завяршэння.

Вось уварваліся ў камеру зняволеных паліцэйскія. Яны прыбеглі па Зуева — час пасылаць яго на заданне. Як і дамоўлена папярэдне, будзе ісправаны пабег Зуева, астатніх на арыштаваных, каб усё засталася ў тайне, расстралюць. Але Зуева ў камеры не знайшлі. Кінуліся на пошукі, і ў гэты момант магутны выбух скалануў наваколле. Усё патанула ў змрок.

...Трагедыя адбылася. Ды толькі ахвяры не былі дарэзнымі, бо здрадніка гітлеравец Маер і яго памагатыя сярэд арыштаваных не знайшлі, агента не завербавалі, і пакуль ішла гэтая «операцыя» дасведчаная «арышца» над славянамі — фашыстаў скавалі па руках і нагах. Супраціўленне ворагу дзейнічала!

Гледзачам застаецца вырашыць, хто ж быў тым чалавекам, што падарваў паліцэйскі ўчастак — Цясленка і яго папалчнікі або Зуеў, каб змыць сваёй крывёй сваю слабасць, сваё бязволле. Акт помсты ворагу выкананы — вось што галоўнае. З гэтым моцным эмацыянальным уражаннем гледзачы МХАТ і паліцэйскі зал.

АНАТОЛЬ САВАЛЕЎСКІ,
доктар мастацтвазнаўства.

СЦЭНЕ-УПЕРШЫНЮ

Ксяндзова, які служыць у паліцэйскім обер-следчым. Пайшла з надзеяй, што ўдасца яго ўгаварыць і ён дапаможа вызваліць арыштаваных, увогуле пакіне фашыстаў і прыядзе да партызан.

Вобраз Ксяндзова на мхатаўскай сцэне стварае У. Расцвятаеў. Той, хто глядзіць на гэтых падмошкіх «Сталыяраў», памятае карнастага рабочага хлопца, тэмпераментна парыватага, розкага, непрымірмага і гранічна верагоднага сталыяра Віктара Лагуціна, якога ўвасобіў Расцвятаеў. І нават цяжка падумаць, што гэты артыст іграе ролю Ксяндзова, хоць вонкавае падабенства, так сказаць, у наяўнасці. Разам з тым выйшла дыяметральна супрацьлеглая фігура.

Згодна п'есы, Ксяндзоў, у даваенны перыяд настаўнік, паступаў у партыю, але яго па нейкіх прычынах не прынялі. Вось і затаў ён злосць на Савецкую ўладу, а калі прыйшлі фашысты, пачаў з ім супрацоўнічаць. У мхатаўскім спектаклі характарыстыка Ксяндзова істотна нашыраецца. Ён перш-наперш яшчэ і служыць, кар'ерыст. Акуратны, інтэлігентна вытанчаны. І акупантам ён будзе служыць менавіта акурата, без ніякіх ахвіленняў. Хударлявы, у акуларах, са схіленай галавой халуя — такім і запомнілася кручкатворная фігура Ксяндзова.

Паліна Іванаўна вельмі

лю Паліны Іванаўны ўзімае да высокага публіцыстычнага гучання. Яе гераіня таксама становіцца месцідай. Паліна Іванаўна ваявая жанчына, патрыётка, ганьбай клімціць праданых служак. І яе слоў не вытрымлівае нават сухі, вонкава стрыманы Ксяндзоў. Ён воўкам кідаецца на савецкую настаўніцу, загадвае паліцэйскім біць яе. Паліна Іванаўна ўрэшце не вытрымлівае фізічных пакут і ў непрытомнасці валіцца на зямлю. Валіцца, як магутнае дрэва. Сіла ж волі засталася нязломнай, гэта ў Ксяндзова яшчэ раз выявілася духоўная слабасць.

Ёсць у спектаклі элементы кінематографічных «перанідак» месца і часу падзей. Адрозніж, напрыклад, гэсна святло і — мы бачым арыштаванага Зуева, якога вярбуюць у агенты паліцэйскія: потым зноў гэсна і запальваецца святло, і перад намі Паліна. Як і раней, яна ляжыць на падлозе, але цяпер падае адбываюцца ўжо ў турэмнай камеры, дзе знаходзіцца палонныя. Неўзабаве паліцэйскія сюды ўніваюць і Зуева, якога выводзілі нібыта толькі на допыт. Ён і сам пацвярджае, што як і іншыя арыштаваныя, не згадзіўся ісці на службу да акупантаў. Але вось наступова вяртаюцца сілы да Паліны Іванаўны, яна прыўзімаецца і расказвае пра Зуева.

На гэтым глыбока драма-

ПРОЙДЗЕНАГА

яго ўспамін, не з усімі палажэннямі пагаджаецца. Напрыклад, фільмы «Чорнае сонца» і «Хроніка ночы», хоць і закранаюць значныя грамадска-палітычныя тэмы, не карысталіся поспехам у гледача, ды і самім аўтарам не прынеслі творчага задавальнення.

Спрэчнай з'яўляецца думка і аб тым, што ў кіно асноўная фігура не сцэнарыст, а рэжысёр. На гэтай жа старонцы трыма абзацамі вышэй ён піша: «...накіраванасць беларускага кінематографа залежыць ад яго першаасновы — зместу кінадраматургіі. І вызначальным фактарам тут з'яўляецца цесная сувязь кінематографа з літаратурай, актывізацыя беларускіх пісьменнікаў у нашым творчым працесе» (стар. 15).

У ліку лепшых артыкулаў — «Хачу бачыць самабытных герояў», напісаны народнай артысткай СССР А. Клімавай. «Як актрыса, — адзначае яна, — я заўсёды сама імкнуся да таго, каб чалавек жыў, пакутаваў, думаў... Не знаходзячы такіх характараў у многіх нашых карцінах, я кожны раз перажываю, адчуваю нібы сваю асабістую віну, віну ўсіх нас, актёраў беларускіх тэатраў».

А. Клімава ўсхвалявана гаворыць аб тым, што рэжысёры кіно шукаюць актёраў за межамі Мінска або запрашаюць правяральных на іншых карцінах. І ставіць такое пы-

танне: чаму ж беларускі кінематограф нікога не адкрыў? Няўжо нашы тэатры такія бедныя на таленты? Выказванні вядомай артысткі заслугоўваюць, безумоўна, увагі і трэба спадзявацца, што кінематографісты ўлічаць іх у сваёй практычнай дзейнасці.

Асноўны недахоп кіні — бясконцыя паўторы прыкладаў, фактаў, імён, назваў карцін. Амаль у кожным артыкуле сказана пра тое, што першай мастацкай стужкай была «Лясная быль», потым быў «Першы ўзвод», што кінастудыя «Савецкая Беларусь» знаходзілася ў Ленінградзе, што Ул. Корні-Саблін пачынаў супрацоўнічаць з кампазітарам І. Дунаеўскім. Многія рэчы добра вядомы аматарам кіно па ранейшых публікацыях. І калі знаёмішся з новай кінігай, то пераконваешся, што перад намі трохі дапоўнены і пашыраны варыянт надрукаванага ў розных выдавецтвах і перыядычным друку.

Гэтага можна было б пазбегнуць, калі б выдавецтва пакланацілася аб выпрагненні да напісання кіні больш шырокага кола кваліфікаваных аўтараў, якія сказалі б нейкае новае слова. Прыкрас, што ў зборніку з серыі «Кінамастацтва саюзных рэспублік» няма выступленняў работнікаў кінафіліялі і кінапракату. А чытачам, напэўна, было б цікава пазнаёміцца з дзейнасцю гэтых арга-

нізацый, без якіх немагчыма ўявіць гісторыю кінематографа.

Між тым, многія крытыкі выступаюць на старонках кінігі (у тым ліку і яе складальнік Е. Бондарава) па некалькі разоў. Ці была ў гэтым патрэба?

У кінізе «Кіно Савецкай Беларусі» ёсць нямаля пралікаў, недакладнасцей. Скажам, у адным выпадку А. Спешнеў называецца рэжысёрам-пастаноўшчыкам, у другім — толькі сцэнарыстам. Агульнавядома, што асноўным пастаноўшчыкам «Канстанціна Заслонава» з'яўляецца А. Файнцыммер. У артыкуле А. Красінскага «Старонкі гісторыі» ён чамусьці знаходзіцца на другім плане. Або яшчэ дэталі. На старонцы 31 чытаем: «На беларускай студыі» мясцілі свой творчы шлях вядомыя майстры рускага кіно: рэжысёры М. Данскі, Я. Дзіган, І. Пыр'еў, апэратары А. Кальцаты, М. Наумаў-Страж, актёры Б. Бабачкін, Л. Кміт, М. Сіманаў, Э. Гарынь... Далей на старонцы 126 апошні абзац пачынаецца такімі словамі: «У ролі слесара — балышавіка Макара Бобрыка здымаўся Б. Бабачкін. Гэта адна з першых ролей у кіно артыста...» А цяпер адгорнем старонку 95. Там сказана, што В. Панамароў і І. Вейнштрэў стварылі дакументальны фільм пра К. П. Арлоўскага (артыкул Р. Ясінскага). А кандыдат

мастацтвазнаўства В. Нячай сцвярджае процілеглае, называючы сцэнарыстам гэтай стужкі А. Вялюгіна... Здаўляе, чаму сцэнарыі мастацкай карціны «Дзюльчынка шукае бацьку» прылічваецца аднаму К. Губарэвічу. А дзе Я. Рыс? Па волі аўтараў кінігі шмат імён стваральнікаў фільмаў прапушчана зусім або пераблытана. Наогул, памер дадзенага артыкула не дае нават магчымасці пералічыць усё недакладнасці. Скажам, Т. Хадкевіч называецца краязнаўцам... Да фільма «Пасейлі дзюльчыты лён» даецца тлумачэнне, што ён пра... Ільнаводаў.

Ёсць і больш прыныповыя недаправаўкі. Маюцца на ўвазе завышаныя ацэнкі мастацкіх і дакументальных стужак, трактоўкі аўтарскіх пазіцый, творчых працесаў на студыі «Беларусьфільм» шасцідзясятых, ды і сямідзясятых гадоў тамсама. Возьмем для прыкладу кінаарыс «У шаснаццаці юнацкіх год». «Аўтары фільма беражліва, па крупінах збіралі звесткі аб «юных месцінах», — піша Е. Бондарава. А гледачу, між іншым, добра вядома, што гэты фільм нават не быў прыняты на саюзны экран, бо ён слабы, насычаны інсэніроўкамі, ігравымі эпізодамі. Замест дакументальнасці рэжысёр С. Спашноў скарыстаў прыёмы мастацкага кіно і гэтым сам сабе пашкодзіў... У выніку значная патрыятычная тема не прагучала на дакументальным экране.

І далей. Тэлевізійны фільм «Парашуты на дрэвах» не выпускаўся на экраны зусім, глядач нічога не ведае пра яго. Аўтар артыкула Е. Бон-

дарава разглядае карціну як рэальна існуючы твор. Да месца было б сказаць, што некаторым кіназнаўцам, якія выступаюць з публікацыямі, не хапае элементарнай сціпласці...

Занадта вялікая ўвага надаецца створанаму ў свой час маладзёжнаму творчаму аб'яднанню. Яно існавала фармальна, не прыносічы ніпастануды чаканага плёну. Менавіта тады былі пастаўлены яўна пасрэдныя стужкі «40 мінут да святання» і «Трэцяя ракета», хоць і кіраваў творчым аб'яднаннем «старэйшы выкладчык» Усесаюзнага дзяржаўнага інстытута кінематографіі С. Скваркоў.

У прадмове да кінігі «Кіно Савецкай Беларусі» гаворыцца: «Асноўнай задачай распачатай выдавецтвам «Іскусство» серыі «Кінамастацтва саюзных рэспублік» з'яўляецца вывучэнне таго, як дыялектыка нацыянальнага і інтэрнацыянальнага сказваецца ў жытой творчай практыцы, як агульныя для ўсяго шматнацыянальнага савецкага кінамастацтва тэндэнцыі канкрэтна выяўляюць сябе ў ходзе развіцця кінематографіі кожнай з саюзных рэспублік, як усё больш умацоўваецца і ўзмацняецца іх унутраная ідэяльна-мастацкая садружнасць».

На жаль, кініга «Кіно Савецкай Беларусі» на гэтыя пытанні глыбокага, ґрунтоўнага адказу не дае, хоць яе выхад у свет з'ява сама па сабе станоўчая і яна ў пэўным сэнсе дапоўніць тое, што друкавалася раней.

П. СТАРАСЕЛЬСКІ.

ПЕДАГОГ І ДАРАДЧЫК

ВІЦЕБСКАЯ АБЛАСНОЯ БІБЛІЯТЭЦЫ ІМЯ У. І. ЛЕНІНА — 50 ГАДОУ

У кастрычніку 1925 года па рашэнню Віцебскага выканаўчага камітэта ў Віцебску была пачата арганізацыя філіяла рэспубліканскай бібліятэкі. Асновай для гэтага паслужылі кніжныя фонды аддзялення Маскоўскага археалагічнага інстытута, Інстытута народнай адукацыі, іншых дзяржаўных устаноў.

З правядзеннем у рэспубліцы абласнога падзелу (1938) бібліятэка была рэарганізавана ў абласную. Тады ж ёй было прысвоена імя У. І. Леніна.

Аб дзейнасці нашай бібліятэкі можна меркаваць па яе кніжнаму багаццю — 487 тысяч тамоў, якія разлічаны як на навуковых супрацоўнікаў і спецыялістаў, так і на масавага чытача.

Асабліваю ўвагу мы ўдзяляем якасці абслугоўвання наведвальнікаў, якое ажыццяўляецца праз спецыялізаваныя аддзелы і ў чытальнай зале.

Асобнае месца ў рабоце бібліятэкі адводзіцца вывучэнню наведвальнікамі твораў класікаў марксізму-ленінізму. Праграмы КПСС, рашэнні XXIV з'езда КПСС, XXVII з'езда КПБ. Работнікі бібліятэкі не абмяжоўваюцца рэкамендацыяй кніг па

абанементам, а вынарыстоўваюць разнастайныя формы нагляднай і вуснай прапаганды — кніжныя выстаўкі, падборкі літаратуры, бібліяграфічныя агляды.

Вось некаторыя з іх — «У. І. Ленін і партыя», «У. І. Ленін аб камуністычным выхаванні», «У. І. Ленін аб моладзі», «Наш курс — камунізм», «Дабрабыт народа — вышэйшая мэта партыі», «Сусветная сістэма сацыялізму», «Эфектыўнасць вытворчасці: як яе павялічыць», «У дапамогу эканамічнаму і ўсеагульнаму навучанню», «У дапамогу тым, хто займаецца ў сістэме партыйнай асветы». Літаратуры, якая з'яўляецца на выстаўках і падборках, прысвячаюцца спецыяльныя гутаркі з чытачамі.

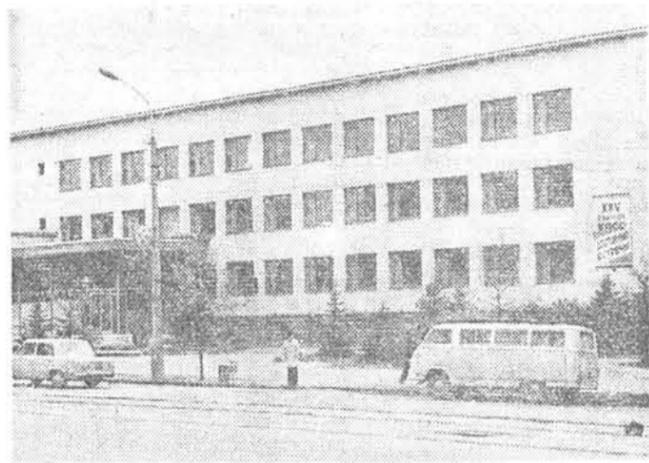
Дні інфармацыі, тэматычныя прагляды літаратуры, дні спецыялістаў, індывідуальная інфармацыя і іншыя формы работы, якія доўгі час былі прыдатнымі для спецыяльных бібліятэк, сёння сталі і ў нас пастаяннымі. Зусім нядаўна сумесна з Віцебскім аддзяленнем інстытута навуковай і тэхнічнай інфармацыі Дзяржплана БССР былі праведзены дні інфармацыі на тэмы «Стандарты і

якасць», «НАП — важны фактар павышэння вытворчасці працы і эфектыўнасці вытворчасці», «Ахова працы і тэхніка беспякі ў прамысловасці».

Цэнтрам нашай бібліятэкі з'яўляецца яе даведачна-бібліяграфічны аддзел, які штогод выдае больш як восем тысяч бібліяграфічных і фантычных даведак.

Пастановы ЦК КПСС «Аб стане і мерах палепшэння бібліятэчнай справы ў краіне» (1959 г.) і «Аб павышэнні ролі бібліятэк у камуністычным выхаванні працоўных і навукова-тэхнічным прагрэсе» (1974 г.) патрабуюць ад нашых работнікаў большай творчай аддачы, вывучэння новых магчымасцей у павышэнні культуры кнігаабслугоўвання. За гэты час сетка бібліятэкаў сістэмы Міністэрства культуры БССР у вобласці практычна падвоілася, кнігазабеспячэнасць насельніцтва павялічылася ў 3,6 разоў, колькасць чытачоў — у 2,4 разы. Зараз у вобласці толькі бібліятэкі сістэмы Міністэрства культуры разнастайных тыпаў налічваюцца 1104. Іх кніжны фонд складае 12 мільёнаў экзэмпляраў. Колькасць чытачоў у бібліятэках вобласці па адносінах да агульнага ліку жыхароў дасягнула 50 працэнтаў. Безумоўна, у станавленні і развіцці бібліятэчнай справы ў вобласці вялікая роля належыць нашай абласной бібліятэцы, як буйнаму тэрытарыяльнаму навукова-метадычнаму цэнтру.

Нядаўня пастанова ЦК КПСС

вызначыла магістральны на цяперашнім этапе шлях фарміравання новага аблічча масавай бібліятэкі — стварэнне цэнтралізаваных сістэм, зольных гранічна поўна задавоўваць запатрабаванні саветскіх людзей на кнігу і інфармацыю. Ужо сёння ў вобласці будуць дзейнічаць тры такія сістэмы — у г. Віцебску, Бешанковіцкім і Талачынскім раёнах.

Працалюбівы калектыў нашай бібліятэкі імкнецца да таго, каб своечасова трапіла да

чытача кніга, дапамагла яму ў працы, вучобе, адпачынку. Мы і надалей будзем павышаць роль бібліятэкі ў высакароднай справе выхавання антыўных, свядомых, усёабнава развітых будаўнікоў камуністычнага грамадства.

У. ВАНЦЕЕУ,
дырэктар абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна,

А. ІВАНОВУ,
загадчык навукова-метадычным аддзелам.

І Х БЫЛО шмат — шырых, сяброўскіх, гасцінных сустрэч на зямлі братняй Чувашы. А першая адбылася светлым сонечным ранкам на чыгуначным вакзале. Таварыскія поціскі рук, вітаны, прыязныя зацікаўленыя роспыткі: «Якія новыя добрыя падзеі адбыліся ў братняй Беларусі?» «Горад-герой Мінск усё прыгажэе?» «Як маюцца выстомныя Пятрусь Броўка і Максім Танк?» «Што новага напісалі Іван Шамякін, Іван Мележ, Кастусь Кірэенка?» «Напярэдадні слухалі па Маскоўскаму радыё выступленне Янікі Брыля, чытаў сваё апавяданне «Косю мой, косю» — гэта, мусіць, з новай нізкі?». Пытаннем, здавалася, не было канца.

Мы, Павел Дзюбайла і я, у якасці пасланцоў беларускіх літаратараў, прыехалі на адзінаццаты з'езд Саюза пісьменнікаў Чувашы. Напярэдадні адкрыцця з'езда разам з чувашскімі літаратарамі і дэлегацыямі пісьменніцкіх арганізацый іншых рэспублік і абласцей ускладалі вянок да помніка У. І. Леніну на адной з прыгажэйшых плошчаў горада Чэбаксары, якая носіць імя вялікага правадыра. Пісьменнікі, гаспадары і госці, ушанавалі таксама памяць класіка чувашскай літаратуры К. В. Іванова і першага асветніка, заснавальніка новай чувашскай пісьменнасці, складальніка алфавіта на роднай мове І. Я. Якаўлева — ускладлі кветкі да помнікаў ім.

У той жа дзень мне разам з іншымі гасцямі давялося выступаць па чувашскаму тэлебачанню і на літаратурным вечары ў Інтэрэапаратнага завода. Я пазнаёміў тэлеглядчыю братняй рэспублікі і заводскую моладзь з новымі творами беларускіх пісьменнікаў, расказаў, з якімі здабыткамі ідзе пісьменніцкая арганізацыя рэспублікі да вялікай падзеі ў жыцці саветскага народа — XXV з'езда КПСС. Прысутныя на вечары праявілі вялікую цікавасць да нашай шматмоўнай саветскай літаратуры — і прозы, і паэзіі. Мне прыемна было чуць, што яны чакаюць новых сустрэч і з героямі твораў Івана Мележа, Івана Шамякіна, Васіля Быкава, Івана Навуменкі, Аляксея Кулакоўскага і інш.

На другі дзень раніцай ва ўрачыстай абстаноўцы ў кан-

ферэнц-зале Дома Саветаў адкрыўся з'езд пісьменнікаў Чувашы. Тут побач з вядомым прызямкам можна было бачыць юнака-рабочага і студэнтку, побач з маладым паэтам — пабеленага сівізнай настаўніка і праслаўленую працаўніцу калгасных палёў, сюды прыйшлі партыйныя і саветскія работнікі, будаўнікі, урачы, журналісты — тыя, хто хацеў паслухаць пісьменніцкую справядачу і даць свой наказ «інжынерам чалавечых душ».

Аляксандр КАПУСЦІН

ПРЫВІТАННІ З ПРЫВОЛЖСКАГА КРАЮ

НАТАТКІ ПІСЬМЕННІКА

Я ўважліва слухаў справядачны даклад старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Чувашы М. С. Дзедушыкіна, добра бачыў залу. І мяне поўніла ўпэўненасць, што прысутныя падзяляюць думку дакладчыка: служэнне народу ў выкананні адказных, але ганаровых задач, пастаўленых партыяй — так належыць ахарактарызаваць поўны творчы клопатаў будні літаратараў рэспублікі. Сённяшнія пісьменніцкія пошукі звязаны з духоўнымі працэсамі сучаснага этапа нашага жыцця, яны адлюстроўваюць істотныя рысы літаратуры развітага сацыялістычнага грамадства. У лепшых творах прозы і паэзіі, апублікаваных за апошнія гады, адчуваецца шырыня і глыбіня аўтарскага погляду на сучаснасць. Пісьменнікі імкнучыся па-мастачку даследаваць яе жыццёвыя праблемы, звяртаюцца да вытокаў падзей і з'яў.

Празаікі, паэты, крытыкі, якія выступалі ў спрэчках, гораха адзначалі добрыя здабыткі свайго творчага саюза і са справядлівай партыйнай прынцыповасцю выкрывалі недахопы ў яго рабоце.

Літаратараў Чувашы на з'ездзе гораха, сардэчна ві-

талі госці з Кіева і Яраслаўля, Куйбышава і Казані, Варонежа і Уфы, з іншых рэспублік і абласцей краіны. Ад імя працаўнікоў мастацкага слова нашай рэспублікі выступіў Павел Дзюбайла. Традыцыйнай дружбы, закладзеныя народным песняром Беларусі Янкам Купалам і народным паэтам Чувашы Эльгерам, у нашы дні растуць і памнажаюцца. Ідэйна-мастачкі ўзровень сучас-

на, у якой зменшаны экspanаты, што расказваюць аб поспехах рэспублікі, дасягнутых пад кіраўніцтвам ленинскай партыі, я звярнуў увагу на макет трактара. Спытаў у экскурсавода, што гэта за машына, які завод яе выпускае? Той адразу засвяціўся ўзвяслаі ўзрушанасцю: «Наш, чэбаксарскі, — адказаў. І растлумачыў. — Такі трактар працоўныя сталіцы рэспублікі пабачаць неўзабаве на вуліцах горада — ён будзе «ўдзельнікам» дэман-

страцы працоўных на Кастрычніцкім свіце». Але ж завод яшчэ ўзводзіцца! З музея мы паехалі на трактарабуд. З дыспетчарскай вышкі погляду адкрылася грандыёзная велічная панарама будоўлі. Краны, механізмы, карпусы цэхаў... Усё выглядала настолькі адзіна цэлым і гарманічным, што пасобку нішто гэта, здавалася, не магло існаваць. Не было б той дынамічнай індустрыяльнай сілы, якую яны надаюць адно аднаму. Слухаючы тлумачэнні В. А. Бола-тава, галоўнага інжынера трэста № 5, які будзе Чэбаксарскі завод прамысловых трактараў, у ўспомніў словы паэта Міхаіла Юхмы. Малады паэт прысвяціў шмат цэлых радкоў тым, «ласкаючы і з чыя працы» расце новы гігант на Волзе. У час перапынку на з'ездзе ён расказаў мне, што завод будуюць людзі трыццаці васьмі нацыянальнасцей краіны. Няма на будоўлі і беларусаў.

У цэху мы бачылі будучага «ўдзельніка» святлонай дэманстрацыі. Трактар ужо амаль сабраны. Побач з ім маніфраваўся другі. — Гэта будзе надзвычай дужая машына — магутнасцю

больш чым трыста конскіх сіл, — расказаў галоўны інжынер завода В. М. Ярылін. — Працаваць яму належыць і як бульдозеру, і як трубаўкладчыку на будоўлях газа-нафтаправодаў. У апошнім выпадку ён будзе выконваць функцыі, якія да гэтага часу выконвалі трактары фірмы «Катерпілер».

З горадасцю галоўны інжынер адзначыў, што кампануючы машыны мае больш за сорак вынаходніцтваў. Кіраваць трактарам будзе адзін трактарыст, — вынарыстоўваючы прыборны клавійны шчыт.

Даведаўшыся, што сярод наведвальнікаў завода ёсць пісьменнікі з Беларусі, М. Ярылін сказаў: — А ў чэбаксарскім трактары будзе і часціна працы мінскіх машынабудавальнікаў. Беларускія сябры прысылаюць нам цыліндры пад'ёмнага механізма для нажа бульдозера — вельмі добрыя дэталі.

Потым ён павіншаваў нас з поспехамі мінскіх трактарабудавальнікаў — трактар «МТЗ-80» Дзяржаўным камітэтам Савета Міністраў СССР па навуцы і тэхніцы, Міністэрствам трактарнага і сельскагаспадарчага машынабудавання СССР і Міністэрствам будаўнічага дарожнага і камунальнага машынабудавання СССР прызнаны лепшай машынай года. З асаблівай цеплынёй і сардэчнасцю, якая, мусіць, можа ісці толькі ад вялікай, бязмежнай пашане да чалавека працы, ён дадаў:

— Людзям за такія поспехі ордэны трэба даваць, пра іх трэба кніжкі пісаць. Правільна я гавару, таварышы пісьменнікі?

...Сустрэчы, сустрэчы. З пісьменнікамі, з партыйнымі і саветскімі работнікамі, з будаўнікамі, рабочымі, інжынерамі... Кожная з іх узбагаціла нас духоўна, кожная надала нечага думкам і пачуццям.

Дні знаходжання ў Чувашы праліцелі хутка. Мы развіталіся. Чулі ўзрушальныя знаёмыя і незнаёмыя галасы: «Сардэчнае прывітанне Міхасю Калачынскаму, Міколу Гамолку, Генадзію Бураўкіну, Анатолю Грачанікаву...» «Шчырае шанаванне Івану Чыгрынаву, Васілю Зуёнку, Еўдакіі Лось, Анатолю Вярцінскаму, Петрусію Макалю, Аляксею Гардзіцкаму...» «Усім беларускім пісьменнікам — вялікі сяброўскі салам! Усім — пажаданне добрага здароўя, новых змястоўных і цікавых твораў».

ГЭТАЕ апавяданне не з'яўдзіцца ніякім нумарам выдання. Усе апавяданні многа на самай справе адбылося ў Кіеве гадоў каля трыццаці таму назад і да гэтых пары святых, на ўсіх падрабязнасцях, захоўваецца ў паданніх той сям'і, пра якую ідзе гаворка. Я са свайго боку толькі змяніў імя некаторых дзейных асоб гэтай зварушлівай гісторыі ды надаў вуснаму расказу пісьмовую форму.

— Рыгорка, чуюш, Рыгорка! Глядзі, парася якое... Смяецца... Та-ак. А ў роце ў яго!.. Бачыш, бачыш... траўка ў роце, далібог траўка! Вось дык штука!

І два хлопчыкі, якія стаяць перад вялікім, з цэльнай шыбы, акном гастранамічнага магазіна, пачалі інстрымна разгаварвацца, інструмента аднаго ў бок локцямі і хвостам прытанцоўваючы ад другога сшыжы. Яны ўжо больш як пяць хвілін стаялі перад гэтай раскошнай выстаўкай, якая ў аднолькавай ступені ўзбуджала іх розумы і апетыты. Тут, асветленыя зыркні святлом лямп, узвышаліся цэлыя горы чырвоных яблыкаў і апельсінаў; стаялі роўныя піраміды мандарынаў, якія пашчотна залаліліся праз папярэнюю паперу; выпрасталіся на блодах, брыдка развіўшы раты і вылучыўшы вочы, вялізныя вэнджаныя і марынаваныя рыбіны; ніжэй, у акружэнні гірляндаў кітбас, красаваліся сакавітыя паразразаныя шынкі з тоўстым слоём ружаватага сала... Бясонцае мноства бляшанак і кардонак з салёнымі, гатаванымі і вэнджанымі закускамі завяршала гэтыя эфектыўныя малонак, пазіраючы на які абодва хлопчыкі на хвіліну забавілі пра дванаццаціградусны мароз і пра важнае даручэнне, ускладзенае на іх маткаю, — даручэнне, якое скончылася гэтак печакана і гэтак сумна.

Старэйшы хлопчык першым адарваўся ад сузірання чароўнага відовішча. Ён таргануў брата за рукаў і вымавіў строга:

— Ну, Валодзя, пойдзем, пойдзем... Няма чаго тут...

Адначасова стрымаўшы цяжкі ўздых (старэйшаму з іх было толькі дзесяць гадоў, і, апроч таго, абодва ад раніцы нічога не елі, калі не лічыць пішчымнай какусты) і кінуўшы апошні ўлюбёна-прагны позірк на гастранамічную выстаўку, хлопчыкі таропка пабеглі на вуліцу. Часам праз запалецьця шыбы якога-небудзь дома яны бачылі ёлку, якая здадала нагадваць вялізную гронку яркіх, зіхталівых лямп, часам нават чулі гукі вясёлай полькі... Але яны мужна гналі ад сябе прэч спакусліваю думку: спыніцца на нейкі момант і прыпасці вочкам да шкла.

Па меры таго, як ішлі хлопчыкі, на вуліцы рабілася ўсё больш цёмна і малалюдна. Прыгожыя крамы, зіхталівыя ёлкі, рысакі, якія мчаліся пад сваімі сінімі і чырвонымі сеткамі, віск палазоў, святочнае ажыўленне патоўпу, вясёлы гоман, расчырванелыя на марозе твары жанчын — усё засталася ззаду. Пацягнуліся пустыя, вузкія і крывыя завулкі, змрочныя, неасветленыя пагоркі... Нарэшце яны дабралі да перакошанага старога дома, які стаяў на водшыбе; першы наверх яго — уласна сутарэнне — быў каменны, а верх драўляны. Абмінуўшы вузкі абдзедзінелы і забруджаны двор, які быў для ўсіх жыхароў звычайнай памойніцай, яны спусціліся ў сутарэнне, прайшлі ў цёмныя агульным калідорам, вобмацкам знайшлі свае дзверы і адчынілі іх.

Ужо больш як год жылі Мярцалава ў гэтым падземеллі. Абодва хлопчыкі даўно паспелі прывыкнуць і да гэтых закураных, спізікіх ад вільгаці сцен, і да мокрых агуч, што сумшліся на працягнутай цераз пакой вярочыне, і да гэтых страшэннага гаванага чаду, дзіцячай бруднай бялізны і пацуюкоў — звычайнага паху галечы. Але сёння, пасля ўсёго, што яны бачылі на вуліцы, пасля гэтай святочнай радасці, якую яны адчувалі ўсюды, іх маленькія дзіцячыя сэрцы балюча сіснелі ад вострай, нездзяччай пакуты. У закутку на бруднай шырокай пасцелі ляжала дзяўчынка гадоў сямі, яе твар гарэў, дыханне было кароткае і цяжкае, шырока расплюшчаныя бліскучыя вочы пазіралі пільна і лагодна. Побач з пасцелю, у калысцы, падвешанай да столі, надрыўна крычала малое. Высокая, худая жанчына са змарцелым, знясіленым, нібыта счарнелым ад гора тварам, стаяла на каленях ля хвора дзяўчыны, папраўляючы ёй падушку і ў той жа час не забываючы пагойдванц лоцкем калыску. Калі хлопчыкі зайшлі і ўслед за імі ў сутарэнне ўварваліся белыя клубы халоднага паветра, — жанчына павярнула назад свой узрушаны твар.

— Ну? Што? — спытала яна адрывіста і з нецярплівасцю.

Хлопчыкі маўчалі. Толькі Рыгорка шумна шмаргануў пад носам рукавом свайго паліто, якое было перароблена са старога ватуюкі.

— Аднеслі пісьмо?... Рыгор, я ў цябе пытаюся, аддаў ты пісьмо?

— Аддаў, — асіплым голасам адказаў Рыгорка.

— Ну і што? Што ты яму сказаў?

— Ды ўсё, як ты вучыла. Вось, кажу, ад Мярцалава пісьмо, ад вашага былога начальніка. А ён нас злаяў: «Прэч, кажа, адсюль... Брыдота вы...»

— Ды як жа гэта? Хто з намі гаварыў?.. Раскажы толкам, Рыгор!

— Швейцар гаварыў... Хто ж яшчэ? Я яму кажу: «Вазьміце, дзядзечка, пісьмо, перадайце, а я вось тут унізе пачакаю адказаў». А ён кажа: «Хутчэй трымай кішэню... Пану толькі і рабіць, што ваши пісьмы чытаць».

— Ну, а ты?

— Я яму ўсё, як ты вучыла, сказаў: «Есці, маўляў, няма чаго... Маці хвора... Памірае...» Кажу: «Як толькі тата знойдзе месца, дык аддзюе вас, Савелій Пятровіч, далібог аддзюе». Ну, а ў гэты час званок як зазвоніў, як зазвоніў, а ён нам і кажа: «Прэч адсюль хутчэй! Каб і духу вашага тут не было!» А Валодзьку нават на патыліцы стукнуў.

— А мяне ён на патыліцы, — сказаў Валодзька, які ўважліва сачыў за расказам брата, і пацухаў патыліцу.

Старэйшы хлопчык раптам пачаў заклапочана корпацца ў глыбокіх кішэнях свайго паліто. Дастаўшы, нарэшце, адтуль пакаменаны канверт, ён паклаў яго на стол і сказаў:

— Вось яно, пісьмо гэтак...

Болей маці не распывала. Доўгі час у душным, затхлым пакоі чуваць быў толькі інстрымны плач малага ды кароткае, частае дыханне Машуткі, якое бы-

нік з грашма або атрымаць спадчыну ад невядомага траірадыяга дзядзькі. Цяпер ім авалодала інстрымнае жаданне бегчы хоць куды, абы толькі не бачыць маўклівых пакут галоўнай сям'і.

Прасіць міласціну? Ён паспрабаваў ужо гэты сродак сёння два разы. Але ў першы раз нейкі пан у янотавай футры сказаў яму, што трэба пранаваць, а не кленчыць, а ў другі — яго абяцалі адправіць у паліцыю.

Незаўважна для сябе Мярцалаў апынуўся ў цэнтры горада, ля агароджы густога грамадскага саду. Паколькі яму давялося ўвесь час ісці ўгору, ён задыхаўся і адчуў стомленасць. Машынальна ён павярнуў у вароты і, прайшоўшы доўгія лінавыя прысады, занесеныя снегам, прысеў на нізкай садовай лавачцы.

Тут было ціха і ўрачыста. Дрэвы, ухутаныя ў свае белыя рызы, драмалі ў нерухомай велічы. Часам з верхняй галінкі зрываўся камяк снегу, і чуно было, як ён шурхаець, падаючы і чапляючыся за другія галіны. Глыбокая цішыня і велічыя спакой, якія ахоўвалі сад, раптам абудзілі ў змучанай душы Мярцалава невядомую прагу гэткай жа цішыні і спакою.

«Вось дзечы б і заснуць, — думаў ён, — і забыцца на жонку, на голодных дзцей, на хворую Машутку». Прачнуўшы руку пад камізэльку, Мярцалаў намацаў даволі тоўстую вярочыню, якая змяняла яму рэмень. Думка аб самагубстве лусім выразна ўзнікла ў ягонай галаве. Але ён не спалохаўся гэтай думкай, ні на хвіліну не скалануўся перад

са свайго месца і ўзяў Мярцалава за руку. Мярцалаў міжвольна таксама ўстаў.

— Едзем! — сказаў незнаёмы і пацягнуў за руку Мярцалава. — Едзем хутчэй!.. Ваша імя, што вы сустраліся з урачом. Я, вядома, ні за што не магу ручацца, але... едзем!

Хвілін праз дзесяць Мярцалаў і доктар ужо спускаліся ў сутарэнне. Лізавета Іванаўна ляжала на пасцелі побач са сваёю хвораю дачкою, уткнуўшыся тварам у брудныя, зацумбленыя падушкі. Хлопчыкі сёрбалі канусту, седзячы на тых жа самых месцах. Напалоханыя доўгай адеўтнасцю бачылі і нерухома-сцю маці, яны плакалі, размазваючы слёзы на твары бруднымі кулачкамі і шчодра праліваючы іх у закураны чыгунок. Зайшоўшы ў пакой, доктар скінуў а сябе наліто і застаўшыся ў старамодным, досыць зношаным сурдуце, падышоў да Лізаветы Іванаўны. Яна нават не ўзняла галавы пры яго набліжэнні.

— Ну, хопіць, хопіць, галубка, — сказаў доктар, ласкава паглядзіўшы кабету на спіне. — Уставайце! Пакажыце мне вашу хворую.

І дакладна гэтак жа, як нядаўна ў садзе, нешта неплае і пераханаўчае, што гучала ў ягоным голасе, прымусіла Лізавету Іванаўну хуценька падняцца з пасцелі і паслухмяна зрабіць усё, што гаварыў доктар. Праз якую хвіліну Грышка ўжо распальваў дровы ў грубцы, на якія цудоўны доктар паслаў да суседзей. Валодзя з усяе сілы раздзьмуваў самавар, Лізавета Іванаўна клала Машутку саргавальны кампрэс... А яшчэ праз хвіліну прыйшоў і Мярцалаў. На тры рублі, якія даў доктар, ён паспеў купіць чаю, цукру, булак і дастаць у бліжэйшай карчме гарачай стравы. Доктар сядзеў за сталом і штосьці пісаў на кавалачку паперы, які ён выдраў з запіснай кніжкі. Скончыўшы пісань і паставіўшы ўнізе нейкую мудрагелістую закавычку замест подпісу, ён устаў, закрыў напісанае чайным сподачкам і сказаў:

— Вось з гэтай паперкаю вы пойдзеце ў аптэку... давайце праз дзве гадзіны па чайнай лыжачцы. Гэта выкліка ў малой адхаркванне... Кладзіце і надлей саргавальны кампрэс... Апрача таго, калі нават ваша дачка і лепш стане, усё роўна запрасіце заўтра доктара Афарсімава. Гэта здольны ўрач і добры чалавек. Я яго неадкладна папярэджу. А цяпер, да набачэння, панове! Хай даць бог, каб надыходзячы год крышку больш спагадліва паставіўся да вас, чым гэты, а галоўнае — не падаўце ніколі духам.

Паціснуўшы руку Мярцалаву і Лізавете Іванаўне, якія ўсё яшчэ не ачуліся ад здзіўлення, і палянаўшы мімаходзь на Валодзевай пачаць, доктар хуценька пасунуў глыбокія галёшы і надзеў паліто. Мярцалаў ачوماўся толькі тады, калі доктар быў ужо ў калідоры, і кінуўся ўслед за ім.

Паколькі ў цемры цельга было нічога разабраць, Мярцалаў закрываў наўгад: — Доктар! Доктар, пачакайце!.. Скажыце мне ваша імя, доктар! Няхай хоць мае дзеці будуць за вас маліцца!

Ён вадзіў у паветры рукамі, каб злявіць нябачнага доктара. Але ў гэтую хвіліну ў другім канцы калідора спакойны старэчы голас вымавіў:

— Э! Вось яшчэ нейкае глупства выдумалі!.. Вяртайцеся хутчэй далому!

Калі ён вярнуўся, яго чакаў сюрпрыз: пад чайным сподачкам разам з рэцэптам цудоўнага доктара ляжала некалькі буйных крэдытных білетаў...

У той жа вечар Мярцалаў даведаўся і прозвішча свайго нечаканага дарадцы. На аптэчным ярлыку, прымаваным да бутэльчкі з лекамі, выразаю рукою аптэкара было напісана: «Па рэцэпту прафесара Пірагова».

Я чуў гэтак апавяданне, і неаднаразова, з вуснаў самога Рыгора Емельяніча Мярцалава — таго самага Рыгора, які на кушчо, апісаную мною, ліў слёзы ў закураны чыгунок з пішчымнаю капустаю. Цяпер ён займае даволі вялікую, адказную пасаду ў адным з банкаў, з'яўляючыся ўзорам сумленнасці і чуласці ў адносінах да беднякоў. І кожны раз, заканчваючы сваё апавяданне пра цудоўнага доктара, ён дрыготным ад слёз голасам дадае:

— З гэтак пары нібы дабралезны апёл уважыў нашу сям'ю. Усё змянілася. У пачатку студзеня бацька знайшоў працу, маці паднялася на ногі, мяне з братам удалося прыстроіць у гімназію на казенны кошт. Проста цуд зрабіў гэты святы чалавек. А мы намага цудоўнага доктара толькі раз бачылі з таго часу — гэта калі яго перавозілі мёртвага ў яго ўласны машынак Вішно. Ды і то не яго бачылі бо тое вялікае, магутнае і святое, што жыло і гарэла ў цудоўным доктары пры ягоным жыцці, згасла назаўсёды.

Пераклаў ЛЕЎ САЛАВЕП.

1897 г.

Аляксандр КУПРЫН

ЦУДОЎНЫ ДОКТАР

ло больш падобна да несціханага аднастайнага стогну. Раптам маці сказала, павярнуўшыся назад:

— Там кануста ёсць, ад абеду засталася... Можна, паелі б? Толькі халодная, падагрэць няма на чым...

У гэтую хвіліну ў калідоры пачуліся чысьці няўпэўненыя крокі і шурханне рукі, якая шукала сярод цемры дзвярэй. Маці і абодва хлопчыкі — усё ўтрох, збялеўшы ад напружанага чакання — павярнуліся ў той бок.

Зайшоў Мярцалаў. Ён быў у летнім паліто, летнім лямпавым капелюшы і без галёш. Яго рукі апухлі і сцінелі ад халаду, вочы праваліліся, шчокі аблілі накол дзёснаў, нібы ў мертвака. Ён не сказаў жонцы ніводнага слова, а яна не зададала яму ніводнага пытання. Яны зразумелі адно аднаго на той роспачы, якую прачыталі адно ў аднаго ў вачах.

У гэты жахлівы фатальны год няшчаснае за няшчаснем з бязлітаснай настойлівасцю сыпалася на Мярцалава і ягоную сям'ю. Спачатку ён сам захварэў на брушны тиф, і на яго ляжыне пайшлі ўсе іх мізэрныя зберажэнні. Потым, калі ён ачуляў, то даведаўся, што ягонае месца, скромнае месца кіраўнічага дома на дванаццаць пяць рублёў у месяц, ужо занята іншым... Пачалася адчайная сутаргавая пагона за выпадковай працай, за перапінскай, пачаўся заклад і перазаклад рэчэй, продаж розных гаспадарчых рызманоў. А тут яшчэ сталі хварэць дзеці. Тры месяцы таму назад мэрцла адна дачка, цяпер другая ляжыць у гарачыні беспрытомная. Лізавете Іванаўне даводзілася адначасова даглядаць хворую дзяўчынку, карміць грудзямі малое і хадзіць амаль на другі канец горада ў дом, дзе яна падзеіца мыла бялізну.

Увесь сённяшні дзень быў заняты тым, каб нечалавечымі намаганнямі здабыць дзе-небудзь хоць некалькі капеек на лекі для Машуткі. З гэтай мэтай Мярцалаў аббегаву ледзь не паўгорада, нізка схіляючыся перад усімі; Лізавета Іванаўна хадзіла да свайго пана, дзеці былі пасланы з пісьмом да таго пана, домам якога кіраваў раней Мярцалаў. Але ўсё адмаўлялі, спасылаючыся або на святочныя клопаты, або на недахоп грошай... Некаторыя, як, напрыклад, швейцар былога патрона, дык тыя проста гналі прэч просьбітаў ад ганка.

Хвілін колькі ніхто не мог вымавіць ні слова. Раптам Мярцалаў хутка ўстаў з куфра, на якім ён да гэтага сядзеў, і рашучым рухам насунуў глыбей на лоб свой стары капялюш.

— Куды ты? — трывожна спытала Лізавета Іванаўна.

Мярцалаў, які ўзяўся ўжо за дзвярную ручку, павярнуўся.

— Усё роўна, сядзеце на месцы нічога не паможаш, — хрыпла адказаў ён. — Пайду яшчэ... хоць міласціну паспрабую прасіць.

Ён выйшаў на вуліцу і пайшоў куды вочы глядзешы. Ён нічога не шукаў, ні на што не спадзяваўся. Ён ужо даўно перажыў той някучы час галечы, калі чалавек марыць знайсці на вуліцы бумаж-

церай невядомасці.

Чым гінучь спахваля, дык, можа, лепш абраць больш кароткі шлях? Ён ужо хацеў устань, каб здзейсніць свой страшэнны намер, але ў гэты час у канцы прысад пачулася рыпенне крокаў, якое выразна разлягалася ў марозным паветры. Мярцалаў са злосцю павярнуўся ў той бок. Хтосьці ішоў па снежцы. Спачатку быў відаць агеньчык цыгары, які то ўспыхваў, то затухаў. Потым Мярцалаў мала-памалу змог разгледзець старога невысокага росту, у цёплай шапцы, футры і высокіх галёсах. Параўняўшыся з лавачкай, незнаёмы раптам крута павярнуўся ў бок Мярцалава і, злёгка дакранаючыся да шапкі, спытаў:

— Вы дазволіце мне тут прысесці?

Мярцалаў наўмысна рэзка павярнуўся ад незнаёмага і адсунуўся на край лавачкі. Хвілін пяць ніхто з іх не вымавіў ні слова, увесь гэты час незнаёмы курчыў цыгару і (Мярцалаў гэта адчуваў) скоса сачыў за сваім суседам.

— А якая цудоўная пачка, — пачаў незнаёмы, — Ядрана... ціха. Што за крася — руская зіма!

Голас у яго быў мяккі, ласкавы, старэчы. Мярцалаў маўчаў, не паварочваючыся.

— А я вось анаёмым дзеткам падарунчкі купіў, — гаварыў далей незнаёмы (у ягоных руках было некалькі пакуйкаў). Ды вось па дарозе не стрымаўся, зрабіў круг, каб садам прайсці: вельмі ўжо тут хораша.

Мярцалаў наогул быў спакойны і сарамлівы чалавек, але пры апошніх словах незнаёмага яго ахапіў раптам прыліў страшэннай злосці. Ён рэзкім рухам павярнуўся ў бок старога і закрываў, недарэчна размахваючы рукамі і задыхаючыся:

— Падарунчкі!.. Падарунчкі!.. Знаёмым дзеткам падарунчкі!.. А я... а ў мяне, паважаны пан, зараз дзеткі з галаду дома здыхаюць... Падарунчкі!.. А ў жонкі малака не стала, і немаўлятка ўвесь дзень не ела... Падарунчкі!..

Мярцалаў чакаў, што пасля гэтых бязладных, зласлівых слоў стары ўстане і пойдзе, але ён памыліўся. Стары наблізіў да яго разумны, сур'ёзны твар з сівымі бакамі і сказаў лагодна, але сур'ёзным тонам:

— Пачакайце... не хвалойцеся! Раскажыце мне пра ўсё і як мага карачей. Мабыць, разам мы прыдумаем што-небудзь для вас.

Незвычайны твар незнаёмага быў такі спакойны і адкрыты, што Мярцалаў адразу без усякага ўгойвання, але страшэнна хвалючыся і спяшаючыся, перадаў сваю гісторыю. Ён расказаў пра сваю хваробу, што страціў месца, пра смерць дзіцяці, пра ўсё свае няшчасці, ажно да апошняга дня. Незнаёмы слухаў без перапынення яго ніводным словам, і толькі ўсё больш думчліва і пільна заглядаў у ягоныя вочы, нібы хацеў забраць ў самую глыбіню гэтай хваравітай, узбунтаванай душы Раптам ён хуткім, амаль юнацкім рухам усханаўся

НОВАЕ ДАСЯГНЕННЕ

Амаль на ўсіх еўрапейскіх конкурсах харавых калектываў Балгарыя заваёвала першыя месцы, а на некаторых з іх, традыцыйных — на некалькі разоў. У Таліне нашы харысты выступалі ўсяго адзін раз, у 1972 годзе, калі сафійскі народны хор «Родна песен» заваёваў першы прыз за выка-

нанне народнай песні і другі — за выкананне абавязковай праграмы.

У сьвятах песні, якія эстонская сталіца наладжвае кожны пяць гадоў, удзельнічае вельмі многа калектываў. Толькі сёлета было 27100 удзельнікаў.

У міжнародным конкурсе харавых калектываў, які з'яўляецца толькі адным з мерапрыемстваў гэтага сьвята, прынялі ўдзел 26 хораў.

Першае месца і адзінае званне лаўрэата было прысуджана Хору сафійскіх дзяўчат пад кіраваннем заслужанага артыста НРБ В. Арнаудава.

Вось што запісаў у памятнай кнізе калектыву народны артыст СССР прафесар В. Сакалоў: «Скажу каротка: прайшоў, убачыў, пачуў, і... быў пераможаны вашым майстэрствам».

КРЫЗІС ФІНСКАГА КІНО

Шырокія колы грамадскасці Фінляндыі занепакоены тым, што фінскія экраны запоўнены амерыканскай кінавытворчасцю, якая прапагандуе секс, парнаграфію і гвалт. Кінапрадукцыя Галівуда літаральна задушыла аўчынню кінематографію. Калі ў 1955 годзе ў Фінляндыі было выпушчана 30 кінафільмаў, то ў мінулым годзе ўсяго тры.

Фінскае кінамастацтва не ў сілах канкураваць з патокам кінамакулатуры з-за акіяна. Справа ў тым, што на вытворчасць фінскага фільма патрабуецца не менш чым паўмільёна марак, а кінадзільні купляюць копіі замежных фільмаў у пяць разоў дзешавей. Таму тая многія фінскія фільмы, якія выходзяць на экран, збіраюць усяго толькі 10 працэнтаў гледачоў. У пагоні за прыбыткам гаспадары кіназатраў забываюць аб разбэшчванні закліканні баевікамі фінскай моладзі. А між тым грамадскасць краіны сур'ёзна заклапочана ростам злачынства сярод моладзі. Прычым, як адзначаюць газеты, у многіх выпадках злачынцы пераімаюць чыныя героі «амерыкан-

скіх» дэтэктыўных фільмаў.

Разам з тым хваля парнаграфіі і гвалту, якая захлестнула экраны фінскіх кіназатраў, выклікала агіду ў гледачоў кіно. Калі ў 1955 годзе колькасць кінагледачоў у Фінляндыі дасягла 37 мільёнаў, дык сёлета ў кіно пабывала ўсяго 9,6 мільёна фінцаў. Колькасць кіназатраў у краіне скарацілася з 620 у 1958 годзе да 329 у сёлетнім. Адыграў пэўную ролю і няспынный рост цен на білеты. Сёння білет у кіно каштуе 7,5 марак (1,5 рубля). Нягледзячы на тое, што ў мінулым годзе колькасць кінагледачоў паменшылася на 12 працэнтаў, прыбыткі гаспадароў кіназатраў павялічыліся на 18 працэнтаў.

«Фінская кінапрамысловасць памірае», — піша газета «Арбетарбладэт». — На долю фінскіх кінакампаній прыпадае толькі распаўсюджанне і імпорт. Але многімі прадпрыемствамі, якія імпартаваць фільмы, практычна валодаюць усё тая ж замежная кінакампанія».

Ю. ДАШКОУ,
нар. ТАСС.

Хельсінкі.

АДРАДЖЭННЕ ПАПІРУСУ

Пяць тысяч гадоў назад, калі ў Егіпце яшчэ толькі зароджалася дзяржаўнасць і не было пабудавана велічынныя піраміды, уздоўж берагоў Ніла цягнуліся зараснікі высокіх і тонкіх раслін, падобных на гіганцкіх памераў чарот. Гэта быў папірус. Старажытны егіпцяне здаўна шырока выкарыстоўвалі яго зялёнае сцябло. Яны ўжывалі яго ў ежу, выраблялі з яго вярочкі, абычкі адзенне, цыноўкі і лёгкія рачныя лодкі. Але сучасную славу папірусу прынесла яго ўжыванне ў вырабе паперы. І само слова «папера» на мовах многіх народаў свету падобна па гучанню да слова «папірус».

Вырабленая егіпецкімі майстрамі папірусная папера карысталася велізарным попытам у ўсіх краінах Міжземнамор'я. У абмен на папірус старажытныя егіпцяне атрымлівалі любімыя тавары, у якіх мелі патрэбу. Спосаб вырабу паперы захоўваўся ў строгай тайне, а сам працэс быў настолькі працаёмкі і складаны, што карыстанца папіруснай паперы маглі толькі багатыя людзі. На папірусах пісаліся каралеўскія ўказы, фіксаваліся самыя значныя падзеі ў жыцці краіны. Многія з гэтых бяспэтных гістарычных дакументаў дажылі да нашых дзён і захоўваюцца ў музеях.

Папера з папірусу выраблялася ў Егіпце аж да пачатку 10 стагоддзя н. э., калі ўсё шырэй пачалі распаўсюджвацца больш танныя спосабы вырабу паперы. Гэта і вызначыла далейшы лёс егіпецкага папірусу. Акрамя таго, некалі непраходныя зараснікі гэтай расліны на берагах Ніла пачалі радзец і паступова зніклі.

Адрадзіць былою славу папірусу каля 15 гадоў назад вырабіў егіпцянін Хасан Фахімі Рагаб. Інжынер-электрык на

спецыяльнасці, ён вырабаваў сілы ў самых розных галінах: быў кадравым ваенным, прафесіянальным дыпламатам, вынаходцам. Галоўную справу жыцця доктар Рагаб знайшоў, перайшоўшы ўжо 50-гадовы рубж.

Заручыўшыся падтрымкаю некалькіх такіх, як і сам, энтузіястаў, Рагаб арганізаваў у Каіры на ўласныя сродкі лабараторыю для вывучэння папірусу. Пачынаць давацца з нуля — у Егіпце ў той час не расло ніводнага сцябла папірусу. Каб стварыць першую ў свеце штучную плантацыю папірусу, Рагаб даваўся зрабіць падарожжа ў Судан і прывезці адтуль парасткі. Папірус расце хутка і за год дасягае вышыні каля 5 метраў. Таму неўзабаве ў распараджэнні Рагаба і яго памочнікаў акалала дастаткова матэрыялу для вопытаў па вырабу папіруснай паперы. Аднак паміж першымі спробамі і першым аркушам паперы прайшло шэсць гадоў напружанай працы і няспынных пошукаў. Нарэшце настойлівым даследчыкам удалося раскрыць тайну старажытных егіпцянаў. Цяпер у лабараторыі д-ра Рагаба ў Каіры працуе невялікая майстэрня па вырабу папіруснай паперы. Тут усё робіцца ў адпаведнасці са старадаўнімі рэцэптамі.

Для вырабу паперы прыгодная толькі самая ніжняя, што знаходзіцца ў вадзе, частка папіруснага сцябла. З яе знімаюць верхні зялёны пласт, агаляючы белую валакністую мяккаць. Сцябло разразаецца на вузкія тонкія палоскі, якія апускаюцца ў ванну з адфільтраванай нілскай вадою. Пасля трохдзённага знаходжання ў вадзе палоска пракатваецца драўлянай качалкай. Працэс адмачвання і пракатвання паўтараецца чатыры разы. Потым

роўня па даўжыні і ўжо палову празрыстыя палоскі папірусу кладуць на кавалак тканіны, пры гэтым адна палоска злёгка накладваецца на другую. Заключная стадыя вытворчасці, у час якой парыхтоўка па чарзе праходзіць праз тры ручныя прэсы, а тканіна паступова ўбірае ў сябе вадку, займае крыху — менавіта двух сутак. У выніку двухтыднёвага працэсу атрымліваецца аркуш выдатнай папіруснай паперы, які нічым не адрозніваецца ад той, на якой пісалі фараоны. Характэрная асаблівасць такой паперы — яе ўніверсальнасць. На ёй можна пісаць чарніламі, пастай, тушшу, маслянымі фарбамі, гуашшю, акварэллю, лэкам.

Працуючыя ў лабараторыі д-ра Хасана Рагаба мастакі са здзіўляючым майстэрствам унаўляюць на аркуш папірусу малавядомыя сюжэты з жыцця старажытных егіпцянаў, унаўляюць старажытныя іерогліфічныя тэксты. Кожны, хто пабываў у інстытуце, можа набыць тут такія ўнікальныя сувеніры...

У Егіпце папірус удалося адрадзіць намаганнем вучоных-энтузіястаў. Але ў такіх афрыканскіх краінах, як Судан, Эфіопія, Кенія, Над, да гэтага часу існуюць неабсяжныя зараснікі папірусу. Толькі ў Судане ён расце на плошчы амаль у 3 мільёны гектараў. Паводле надзеяў д-ра Рагаба выкарыстанне папірусу для вырабу паперы сучаснымі метадамі можа штогод прыносіць Судану 40 мільёнаў фунтаў стэрлінгаў чыстага прыбытку. Гэтыя разлікі вучонага сведчаць аб тым, што папірус да гэтага дня не страціў каштоўнасці і можа прынесці людзям яшчэ нямала карысці.

А. СУРЫКАУ,
карэспандэнт ТАСС.

26 кастрычніка спаўняецца 70 гадоў з дня нараджэння паэта і перакладчыка К. М. Цітова.

Сёння мы прапануем чытачам успаміны К. М. Цітова, знойдзеныя ў архівах паэта. У іх расказаўца аб сустрэчы аўтара з Д. Бедным.

1.

Вось я і курсант. Экзамен вытрымаць выдатна, але сумніваю яшчэ — процьма. І інтарэсу — таксама. Якая ж яна, Масква, паблізу? Як яна прыме мяне, што цікавага пакажа, чаму навучыць? Ленінград я ведаў добра: і яго прасторны Неўскі (тады ён называўся праспект 25-га Кастрычніка), і шчыўна Няву, якая ўздыхалася пад ударамі крылаў ветру; бачыў я і казачныя фантамы Пецяргофа, бываў я і ў палатах Зімянга палаца, якія выклікаюць сапраўды вясковае цікавасць. А вось у Маскве ўпершыню. Уласна кажучы, удалося мне толькі мімаходзь паглядзець на Беларускай паказал, адкуль нас, дрыбнішых здаваць экзамены,

Канстанцін ЦІТОЎ

З ГЛЫБІНІ ПАМЯЦІ

трамаем нумар 13 даставілі ў Сярэбраны Бор, дзе тады знаходзіўся ў лагерах кавалерыйскі дывізіён Аб'яднанай ваеннай школы імя УЦВК і Тверская кавалерыйская школа.

Уласна кажучы, лагеры ўжо былі пустыя, таму што падраздзяленні пайшлі на зімовыя кватэры. Але мы, новапрыбылыя, павінны былі прайсці каранцін, таму размяшчаліся ў лагерных бараках. Кастрычнік 1928 года быў сонечным, цёплым. Мы займаліся некаторымі гаспадарчымі справамі. Курсавыя камандзіры знаёмлілі нас з абавязкамі курсантаў, гутарылі аб дысцыплінах, аб традыцыях школы і т. п. Ведалі мы ўжо і аб тым, што школа размяшчаецца ў Маскоўскім Крамлі, нясе ахову Крамлёўскіх варот і Маўзалея.

Вольнага часу ў нас было шмат і некаторыя таварышы сумавалі. Праўда, праз колькі дзён пазнаёміцца з намі прыехаў С. М. Будзёны. Выстраіўшыся на лінейцы, мы ўбачылі прызямстага, моцна зладжанага чалавека. Па доўгіх вусачках мы адразу пазналі легендарнага камандарма. Але таго ў цывільным, што ішоў услед за Сямёнам Міхайлавічам, мы не ведалі.

Будзёны спыніўся перад цэнтрам нашай шарэнгі, прыклаў шырокую далонь да каварска будзёнаўкі. Мы застылі чакаючы, што вось цяпер за-

трымць яго бас, але голас у камандарма — быў тонкі і звонкі.

— Добры дзень, таварышы курсанты!.. Вішнюю вас з паспяховай задачай экзаменаў і залічэннем у школу.

Адказалі мы не вельмі дружна. Многія ж з нас у арміі яшчэ не служылі і, натуральна, некалькі разгубіліся. Будзёны з хітрынкай усміхнуўся, махнуў рукою, вольна! Потым кожнаму з нас паціснуў руку і, выйшаўшы зноў на сярэдзіну лінейкі, сказаў:

— Госці да вас прывёў. Вы ўсе, напэўна, чулі пра яго, нават яго песні спявалі. Пачынай, Яфім Аляксеевіч...

У меру поўны цывільны усміхнуўся, паціснуў нам рукі, крыху прыжмурваючыся, дэпытлівым позіркам заглядаў кожнаму з нас у вочы і нібы ў жарг прадстаўляўся:

— Дем'ян Бедны — мужык вредны!

Гледзячы на яго, рухавага, некалькі смешна падміргваючага, пачалі усміхацца Сямён Міхайлавіч, наш курсавы старшыня і мы. А праз колькі мінут усё ўжо рагаталі, слухаючы яго новыя, яшчэ не вядомыя нам гумарэскі і байкі. Чытаў ён не вельмі моцна, але з нейкім асаблівым упорам на самыя вострыя славечкі. Атрымалася смешна і так па-мужыцку проста, што не трэба было напружваць ні слыху, ні памяці, каб

запомніць прачытанае.

Тут нехта раптам папрасіў:

— Таварыш Дзяміян Бедны, прачытайце нам пра Урангелі.

Яфім Аляксеевіч з-пад ілба зірнуў на яго, усміхнуўся і раптам сказаў па-нямецку:

— Зэр гут! Бітэ...

З гэтага моманту, здавалася, ужо не было перад намі паэта Дзяміяна Беднага: ён як бы выцягнуўся, стаў такім жа сухарлявым, якім быў нашчадак нямецкіх баронаў, якога мы ведалі толькі па карыкатурах у газетах, здалося нават, што ў яго адраслі дакладна такія ж вусы.

Моя фамілій всем известной:
Их бин фон Врангель...
Я самый лучший, самый шэсны
Есть кандидат на царский трон...

Сямён Міхайлавіч, трымаючыся за жырот, рагатаў, а некаторыя з нашых проста захоплены ад смеху.

Яфім Аляксеевіч закончыў чытаць і зноў стаў самім сабою — ажыўленым, з хітравата прыплюшчанымі вачамі. Ён пасмяяўся скромненька з намі, а потым спытаў:

— Вы, хлопцы, мабыць, чыталі мае вершы?

— Вядома, — уразнабой адказалі мы.

— Падабаюцца яны людзям?

— Напэўна, падабаюцца, калі чытаюць, — за ўсіх сказаў слабым яшчэ баском ружовашчокі цяльпук Барыс Дзямідаў.

— А ты чытаў?

— А то як жа? Чытаў.

— Памятаеш што-небудзь?

— Шмат памятаю.

— Можа, прачытаеш?

Дзямідаў падняўся, акінуў усіх прысутных позіркам.

— Чытаць я не мастак.

— У школе чытаў?

— Дык тое ж у школе...

— Вось і чытай так, як аучылі ў школе.

Дзямідаў устаў. У горле ў яго, відаць, адразу ж закамыталі і ён хвілінку дзве або тры адкашляўся ў кулак. Дзяміян Бедны, прысеўшы на падстаўленую яму табурэтку, паглядзеў на яго, хітравата усміхнуўся і падмігнуў нашаму старшыню. Ён хацеў было нешта сказаць, але Дзямідаў ужо, як кажуць, сарваўся і пачаў сыпаць словы з такой хуткасцю, што мы не паспявалі ўлаўліваць іх сэнс. За якіх-небудзь пяток хвілін ён паспеў прачытаць, як мне памятаецца тры байкі і раптам:

От волнения дышит тяжело
Наш жених, лишенный сил:
С революцией бумажику
От начальства получил...

Яфім Аляксеевіч утаропіўся на яго здзіўленам позіркам, а хвілінку моўчкі глядзеў, потым ускочыў з табурэтки.

— Стой, стой!

Той запнуўся, нібы праглынуў недасказанае, і здзіўлена паглядзеў на яго.

— Гэта вершы не мае. Дзе ты іх чытаў?

— У газеце «Гудок», калі на чыгуны працаваў.

— Хто іх пісаў?

— Зубіла. Усе казалі, што гэта вы...

— Не, браце, не я... Тут зусім іншы прыём, іншая лексіка. Пад гэтым псеўданімам піша свае першаваныя фельетоны адзін з нашых таленавітых пісьменнікаў... Няўжо вы, сябры, не заўважаеце розніцы паміж майм і яго гумарам? Я ў сваіх вершах, байках, казках, як бы гэта сказаць, адштурхоўваюся ад чыста народнага гумару, больш за ўсё вясковага. А ў яго гумарок гарадскі...

му гэта не так, а так, чаму не гэта. Куфлік піва аднойчы за тры минуты да канца работы прыгубіў, на экспертызу хацеў весці. А нервовы, не дай божа. Слухаеш, як маральчытае, і боязна габе. Усё на дрыжачую руку яго паглядаеш, дзе цыгарэта. Здаецца, вось-вось яе на тваім ілбе патушыць. Закруціць так з найвялікшай радасцю... А ў цябе што новенькага?

— Кватэру, таксама атрымаў, Пасля заканчэння тэхнікума працу змяніў. Але начальнік

КАРАЛЕЎСКАЯ ВЯЧЭРА

Пражорлівая Рыба-жаба
(Ёсць шмат пачвар на акіянісім дне)
Заўважыла агромістага Краба,
Што прымасціўся на падводным валуне,
І разважае, выплыўшы з пясчэры:
— «Дык ён жа большы за мяне —
Вось будзе каралеўская вячэра!..
Наемся перад сном, як след, —
Не так, як сёння ўранні і ў абеда:

Малыяк нейкі праглынула —
І нават смаку не адчула!..
Шырэйнай пашчай Краба ўхапіла
І колькі сілы Пёрла яго ў горла.
Але не здолела:
Бакі пражорлівай распёрла —
І Рыба-жаба дух спусціла.

Ад прагавітасці канаюць многія —
Хай помняць гэта і зайздроснікі дуногія.
Васіль МАЕЎСКИ

СУСТРЭЧА

Гумарэска
— Пятро! Колькі лет, колькі зім!.. У адным горадзе жыў, а сто гадоў не бачыліся. Ну, як ты і дзе ты?

— Ды ўсё як трэба. Кватэра, дзетка. Жонка, безумоўна. Далекавата вось толькі на працу дабрацца. Гузікі не паспяваеш прышываць. Наогул, з працай мне не шанцуе. Дакладней, з начальнікамі!..

— Здаецца, ты ж працаваў...
— Працаваў, працаваў. Праз дарогу... Але начальнічак папаўся! У-у-ух! Не так паглядзіш, не той нагой ступіш — ідзі сюды, у кабінет! І за жабры! Ча-

мой і твой — неба і зямля. Заўсёды выслушае цябе, парад даць. Праўда, і я раблю, каб не падвесці калектыў!..

— Чаму ж не працаваць? А я адразу развітаўся са сваім Іванам Піліпавічам.

— Во, супадзенне! І мой жа — Іван Піліпавіч! Я перайшоў працаваць у прамкамбінат. Ох, паважаем мы свайго начальніка!..

— Бязрокіна? Дырэктара прамкамбіната? Дык гэта ж я там працаваў!.. Прабач, вунь аўтобус мой. Яшчэ шэсць перасадкаў рабіць трэба!..
В. НАЙДЗІН.

НАМ ГАДЫ-ПАЎБЯДЫ

Цікавы народ пісьменнікі: чым сталей аўтар, тым ён, нярэдка, маладзейшы. І тут нічога дзіўнага няма. За плячымі ў чалавека не адзін дзесятак гадоў, а перачытаеш ягоныя творы і нібы адразу вяртаешся ў непаўторны свет маладосці, дзе імат шчырасці, адкрытасці, у якім пануе добрая і цёплая ўсмішка.

Вось і Іван Грамовіч нядаўна адсвяткаваў сваё шасцідзесяцігоддзе, а зазірнеш у ягоны зборнік «Вадалей гэтакладлей», што папоўніў «Бібліятэчку «Вожыка» і з прыемнасцю для сябе зазначыш, што аўтар... малады. Так, сапраўды, малады! Чытаеш аповяданне «У нядзельку, на праспекце...» і ў лірычным (прабачце, гумарыстычным) героі ўгадваеш Івана Іванавіча... ну, гэтакім... трыццацігадовым, ці што... Усміхаецца ён так, як можа радавацца чалавек, які ўпэўнены, што ў яго яшчэ ўсё наперадзе.

Дык і як не быць упэўненым, калі і «Вадалей-гэтакладлей», і «Анота з кашалём», і «Аж пальчыкі абліжаш...», і «Залатая бранзалетка», і іншыя аповяданні хоць і цікавыя, значныя, але ж... лепшыя яшчэ пішучца. Вось чытаеш мініяцюры «Дарослыя і малыя» і некалькі неўспадзеўку думаеш: «А гэтыя ж назіранні падкажуць Івану Іванавічу тэмы новых твораў!»

Ёсць гэтая цікавая кніжка, ёсць і іншыя кніжкі... Ёсць і творчае гарэшне. «Нам гады-паўбяды», — смела можа сказаць Іван Іванавіч. А мы гэта толькі падтрымаем.

ВЯСЕЛЫМ ШТРЫХОМ

Сяброўскія шаржы Я. ЛАСКАВАГА

К. Кірэнка

Я. Брыль

А. Кулакоўскі

Па праўдзе кажучы, я і сам падазраваў калісьці, што трыніццаць і вострыя вершаваныя фельетоны ў «Гудку» друкуе пад новым псеўданімам менавіта Дзямін Беды. Толькі ў дарозе ад суседа на куп, нейкага вяцелага журналіста ў танных акулярах я пазнаў, што фельетоны гэтыя належыць яму Ю. Алешы. Вядома, уголас былой сваёй памылкі не выказаў, а разам з іншымі пасмейваўся над збынтэжым Дзяміндавам...
...Сігнал на абеда перапыніў нашу цікавую гутарку і першае знаёмства з вядомым і любімым дапытлівай моладзю паэтам. Толькі пасля абеда, развітваючыся з намі, ён сказаў:
— Мы з вамі пабачымся яшчэ раз. Як-нік суседзі!..

2.
Але сустраўся я з Яфімам Аляксеевічам не хутка. Адобышні належны каранцін мы прыбылі на змовыя кватэры ў Крэмль. Пра гэта велічнае збудаванне мы ведалі толькі па кнігах, па фатаграфіях, з няўтоснай цікавасцю разглядалі ўсё.
Аднойчы я ішоў з бібліятэкі, што размяшчалася тады там, дзе цяпер знаходзіцца Крамлёўскі тэатр, у былым Чудовым манастыры. Ледзь завярнуў, захоплены абыходамі і скачкамі праз лужыны, як ледзь не сутыкнуўся з чалавекам. Добра, што ён паспеў своечасова збочыць.
Я паглядзеў на яго, сумеўся і, прамармытаў прабачніне: перада мною стаяў Дзямін Беды. А ён, стрэсваючы пальчаткай брудныя пірскі са свайго паліто, сказаў:
— Тут вы не вінаватыя... Закарузласць і непаваротлівасць

наша вінавата...
Ён паглядзеў на мяне і раптам, шырока ўсміхаючыся, працягнуў руку.
— Добры дзень! Цябе, браце, і пазнаць цяжка ў ваеннай форме. Проста ператварыўся... Ну, як ідуць справы!.. Вывучыў ужо аз ды букі з ваеннага алфавіта?..
Мяне здзівіла яго зрокавая памяць. Гэта ж трэба, пабачыўшы чалавека толькі адзін раз, запомніць рысы яго твару? Я засаромеўся, прамармытаў нешта пра тое, што вучуся добра на агульнаадукацыйных прадметах, а ў ваеннай справе яшчэ прыкметных поспехаў не дасягнуў.
— Усё збіраюся прысці на ваш плац і паглядзець, якія з вас рубакі атрымліваюцца. Ды вось прыхварэў крыху... Вы з якога эскадрона?
Я замяўся, наўна мяркуючы, што ён сугуба цывільны чалавек, не павінен ведаць «ваеннай тайны». А ён злёгка прыжмурыўшыся, паглядзеў на мяне ў твар і шчыра, некалькі весела засмяўся.
— Баішся ваенную тайну выдаць? Мне можна. Я хаця і не нашу імянілаю, а ваюю, браце... Чытаў мае нядаўнія вершы?..
Твар мой запалаў, таму што вершаў я яго не чытаў і нават не ведаў, дзе яны былі надрукаваны.
— Нічога, пры наступнай сустрэчы падару табе сваю кніжку. Добра, буду спецыяльна пасіць яе ў кішэні. Жыву ж я тут па-суседству з вамі!..
Я і цяпер успамінаю гэтую кніжку з размашым аўтографам на тытульным лісце: «Курсанту - кавалеру К. Цітову. Стукайся смялей у новае жыццё — і яго адкрыеш».

Каштоўная кніжка гэта загінула ў першыя дні вайны ў Мінску разам з усёй маёй сціплай бібліятэкай. Толькі ў сэрцы застаўся глыбокі след, ды недзе ў запаветным кутку памяці захаваліся акалічнасці, пры якіх яна была падарана мне праслаўленым, глыбока любімым народам паэтам.
А было гэта вось як.
Я і мой сябар Міця Манохін — ураджэнец Валакаламска сядзелі ў левугалку трэцяга эскадрона і выпускалі чарговы нумар насеннай газеты. Я маляваў карыкатуры, прыдумваў вострыя, калючыя подпісы, а ён перапісваў іх тушшу друкаванымі літарамі на вузкіх меткі ватмана.
Якраз у гэты час і ўвайшоў у левугалок Яфім Аляксеевіч. Мы захопленыя работай не заўважылі яго. Ён прысеў на табурэтку каля дзвярэй і назіраў за намі «церпяліва, не перабіваючы».
Памятаецца, я напісаў тады такі опус:
**Метла — орудіе веков.
Но, когда труд кругом кипит,
На ней наш бравый Сердюнов
В часы дневальства крепко спит.**
І вось, калі я пачаў чытаць гэтыя радкі Манохіну (ён быў рэдактарам насеннага газеты), раптам пачуўся смех. Мы азірнуліся і ўбачылі Яфіма Аляксеевіча. Ён ужо ўстаў з табурэтка і падыходзіў да нас.
— Не скажу, што гэта востра, але прыемліма, — паціскаючы мне руку сказаў ён. — Проста. А ў свалочніні з карыкатурай наогул дзейсна. Значыць, вы таксама павісьваеце, хлопцы?
Манохін пачырванеў. Ён употай пісаў вершы, употай

чытаў іх мне, але вельмі саромеўся, калі раптам хто-небудзь незнарок падслуховаў іх. У мяне асабіста не было сарамлівых адносін да прафесіі паэта. Я часта чытаў вершы свае нашым школьным паэтам Івану Марозаву і Мацвееву Кручкіну, якія ўжо друкаваліся не толькі ў нашым школьным часопісе «Шрапнель», але і ў часопісе «Красноармеец и краснофлотец». Напярэдадні гэтай сустрэчы з Дзямінам Бедыным у мяне таксама быў надрукаваны верш у «Крестынской газете». З яго і пачалася размова.
Яфім Аляксеевіч выцягнуў з патаемнай кішэні «Крестынской газету», разгарнуў яе і, звяртаючыся да мяне, сказаў:
— Калі б не два радкі, цагогул было б добра. «А кони плят глазные выступы в хмурную осеннюю ночь». Вобраза, вядома, але ідзе ад Сельвінскага. Ды і для не вельмі ж пісьменнай пакулы што вёсці цяжкавата... Ведаеш, — пачаў расказваць. — Прыязджаю ў староў вёсачку. Мясцовае начальства адразу ж за мяне: «Давайце, таварыш Беды, выступайце. Трэба вучыць народ». Планы ў мяне былі іншыя, але як адмовіш! Пачаў чытаць. Публіка розная і старая і маладая. Над байкамі адкрыта смяюцца. Нехта нават крыкнуў з ватоўпу: «Гэта ж акурат пра нашага Данілу!» Бачу, адна бабуля, пазяхаючы, хрысціць рот. Давай, думаю, наконіт рэлігіі прайдуся. І пачаў чытаць верш пра забойцу Камарова. «Во имя». Чытаю, гляджу ўжо не адна бабуля, а многія хрысціцца. «Святые» словы ім зразумелыя, а высповы не даходзяць. Проста калючы бярэе ўсяго. разлавава.

БЕЛАРУСКИ ДЗЯРЖАЎНЫ

ГЭАТРАЛЬНА-МАСТАЦКІ

ІНСТЫТУТ

АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ У АСПІРАНТУРУ НА 1975 ГОД

па спецыяльнасцях тэатральнае мастацтва (завочнае навучанне), дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва (завочнае навучанне).

Заявы аб прыёме ў аспірантуру падаюцца на імя рэктара інстытута з указаннем спецыяльнасці і прадстаўленнем наступных дакументаў: асабовага ліста па ўліку кадры з фотаздымкам (4x6), аўтабіяграфіі; характарыстыкі з апошняга месца працы; натарыяльна заверанай копіі дыплама аб заканчэнні вышэйшай навучальнай установы, медыцынскай даведкі па форме № 286; спіса апублікаваных навуковых прац (асобі, якія не маюць апублікаваных прац, прадстаўляюць навуковыя даклады ці рэфераты па выбранай спецыяльнасці); трох фотаздымкаў памерам 3x4, пасведчання па форме № 6 аб здачы кандыдацкіх экзаменаў (для асоб, якія поўнаасцю ці часткова здалі кандыдацкія экзамены); копіі працоўнай кніжкі. Пашпарт і дыплом аб заканчэнні ВНУ прадстаўляюцца асабіста.

Паступаючыя ў аспірантуру здаюць конкурсныя экзамены па спецыяльнасці, гісторыі КПСС і адной з замежных моў (англійскай, нямецкай, французскай) у аб'ёме праграмы для вышэйшых навучальных устаноў.

Прыём заяў у аспірантуру праводзіцца да 15 лістапада 1975 г.

Уступныя экзамены з 20 лістапада 1975 г.

Адрас інстытута: Мінск, 12, Ленінскі праспект, 81.

Мусіў для глумачэння цэлую лекцыю аб рэлігійным дурмане прачытаць...
Мы добра ведалі гэты кароткі верш і таму смяяліся над тым, што здарылася.
— А ведаеце, Яфім Аляксеевіч, мой таварыш таксама піша вершы, — паведаміў я.
Паэт паглядзеў на чырвананага, як рак, Манохіна і ўсмінуўся.
— Атрымліваецца, што я і з вамі памыліўся. Прыбес кніжачку толькі адну, а трэба было дзве.
Ён тут жа ўручыў мне свой падарунак з упаміненым ужо аўтографам, паабяцаўшы падарыць таксама і Манохіну. Развітваючыся, ён сказаў нам:
— Ведаеце што, давайце трымаць з вамі творчую сувязь. Пішыце, а я кожную дэкаду (тады былі яшчэ пацідзёнка і дэкады) буду заглядаць да вас і мы разам будзем чытаць.
...Трыццаць з лішнім год прайшло з таго часу, а паэт як жыў, такі ж, якім быў тады, стаіць перад маімі вачамі. Можна, я і не зусім дакладна перадаў дыялог, але размова менавіта была такой. За гэта ручаюся. Пазней мы сустракаліся з Яфімам Аляксеевічам шмат разоў і ў нас, у школе, і ў ЦДЧА, дзе ён і Уладзімір Уладзіміравіч Маякоўскі вучылі нас, як рабіць вершы. Маякоўскі быў рэзкі, няўсугучы. Спачатку мы нават пабываліся яго, пакуль не прывыклі. А Яфім Аляксеевіч, уласна кажучы, не крытыкаваў. Ён толькі мякка, па-бацькоўску папракаў нас за дапушчаныя памылкі. Мне здаецца, што менавіта таму, так і цягнуліся да яго ўсе маладыя аўтары-воіны.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

У КОСМАС — З КНІГАЮ ПАЭТА

КАНФЕРЭНЦЫЯ ЮНЫХ ЧЫТАЧОУ

ЗДЫМАЕ «ТЭЛЕФІЛЬМ»

ГОЛАС ХАТЫНІ

Урачыста глядзелася актавая зала школы № 116 г. Мінска. Звычайна гаманка дзятва, сцішылася. Толькі паглядзі, звернутыя да лозунга «Хатыні зvon — не развітальны зvon, не пакорны зvon, а набатны зvon», выдаючы хваляванне.

Так пачыналася канферэнцыя, арганізаваная Цэнтральным дзіцячым паркам імя Горкага, дзіцячай бібліятэкай № 1 і школай № 116 сталіцы па кнізе пісьменніцы Алены Кобец — Філімонавай «Жаворонкі над Хатынямі», якую выдала ў мінулым годзе выдавецтва «Детская литература» ў Маскве. Побач з пісьменніцай у прэзідыуме ішчэ адзін гоcць, запрошаны на ўрачыстасць — Юрый Міхайлавіч Градаў, лаўрэат Ленінскай прэміі, адзін з аўтараў праекта мемарыяльнага комплексу «Хатынь».

Усхвалявана, адзін за другім выступаюць вучні: Л. Чупрыс, І. Козел, В. Фралыянова, І. Комар, Я. Казьмірвіч і іншыя, дзе-

ляцца сваімі думкамі і ўражанымі ад кнігі.

З усхваляваным словам выступіла пісьменніца.

— Дзеці Хатыні пераўтварыліся ў звонкіх жаўруноў, што пляюць над гэтай зямлёй аб жыцці, аб вясне і сонцы, — сказала А. Кобец-Філімонава. — Так мне здаецца заўжды, калі прыязджаю на сваяшчынную зямлю Хатыні.

— Кожны, хто наведвае Хатынь, — сказаў у сваім выступленні Ю. Градаў, — абавязкова звяртае ўвагу на тры брызкі, чацвёртай няма. Гэта своеасаблівы сімвал, таму што кожны чацвёрты ў Беларусі загінуў у мінулай вайне.

Паміж кожнага чацвёртага, паміж спаленых дзяцей Хатыні і была прысвечана канферэнцыя юных чытачоў па кнізе, якая усхвалявала, навяла на роздум, стала сябрам многіх і многіх.

Р. БАРАВІКОВА.

Слова Коласа натхняла Клімука...

Савецкія людзі і ўсё прагрэсіўнае чалавечтва з вялікай увагай сачылі за працяглым намірным палётам адважных пакарыцельскіх намірных прастораў Пятра Ільіча Клімука і Віталія Іванавіча Севасцянянава, лавілі іх кожнае слова, якое далятала адтуль, з сусвету, да нас, зямлян. Сачылі і хваляваліся. Надалі ім добрага здароўя і мяккай пасадкі.

І вось аднойчы радзіе перадало цікавую і даволі сімвалічную вестку, у якой закладзены надзвычай глыбокі сэнс: збіраючыся ў намічны палёт, наш славуці зямляк Пётр Клімука узяў з сабою на борт намічнага карабля сціплую, невялікага фармату кніжачку — «Вершы» Якуба Коласа, якая была выдадзена выдавецтвам «Мастацкая літаратура» ў 1972 годзе да 90-годдзя з дня нараджэння народнага паэта.

Калі надаралася свабодная хвіліна пасля напружанага працоўнага дня, Пётр Ільіч чытаў хваляючы радкі простаі, вельмі чалавечнай коласаўскай паэзіі свайму намічнаму брату бортнікнеру Віталію Севасцянянаву. Там, у космасе, ён нярэдка ў думках хадзіў па роднай беларускай зямлі, любіваўся яе азерамі і рэкамі, не-

звычайнай прыгажосцю яе паляў і лясоў.

Ён з вялікім гонарам за мужны, гераічны, працавіты і свабодалюбівы савецкі народ, за родную зямлю, якая яго ўзгадавала, ускарміла і дала велічныя крылы для намічных палётаў, чытаў славуці радкі любімага паэта:

Жыві, народ свабоднае
Квітней ты, беларуская зямля!
Нам Леніным паказаны
І зорамі асветлены Крамль.

І вось зараз гэтая «намічная» кніжачка ў родным коласаўскім доме, дзе ён правёў апошнія гады свайго жыцця. П. Клімука прымаў удзел у Фестывалі дружбы моладзі Савецкага Саюза і Народнай рэспублікі Балгарыі, што праходзіў на гераічнай беларускай зямлі. Ён наведваў Літаратурны музей Якуба Коласа. Як дарагога і жаданага гоcця сустраў яго. Касманавт з вялікім хваляваннем аглядаў экспанаты, у глыбокім задумі стаяў у рабочым пакоі Коласа, хадзіў па садзе, пасаджаным народным песняром. Ён доўга гутарыў з дырэктарам музея Д. К. Міцкевічам, з суп-

рацоўнікамі, фатаграфавалася з ім, перадаў зборнік вершаў Якуба Коласа з надпісам: «Саюз-18», Борт «Салют-4», 24.05.75 г., 26.07.75 г. П. Клімука, В. Севасцянянаў», з таксама свой фотопартрэт: «П. Клімука, 3.10.75 г.». У кнізе водгукў музея лётчык-касманавт пакінуў шчыры і задушэўны запіс:

«З хваляваннем наведваў музей народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, вершы якога я з дзяцінства помню і люблю. Таму і ў космас узяў кніжачку яго паэзіі. Там, у прасторах сусвету, асаблівым сэнсам напалняліся бессмяротныя словы:

Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забывць цябе не маю сілы!
П. Клімука, 3.10.75 г.»

У хуткім часе гэтыя дарагія для ўсіх нас экспанаты зоймуць дастойнае месца ў экспазіцыі музея.

П. Клімука быў таксама гоcцем рэдакцыі часопіса «Маладосць». У калектыве адбылася цёплая, сардэчная гутарка. Наш зямляк, славуці даследчык космасу, на памяць сфатаграфавалася з супрацоўнікамі рэдакцыі.

М. БАЗАРЭВІЧ.

Над стронамі Кавказа творы беларусаў

Мацуюцца сувязі паміж пісьменнікамі Беларусі і Паўднёвай Асеціі. Нядаўна ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшаў зборнік «Трубіць алень» ў перакладзе Генадзя Клімука. А часопіс «Фідаўт» — орган Паўднёва-Асецінскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Грузіі восьмым нумар цалкам прысвяціў беларускай літаратуры.

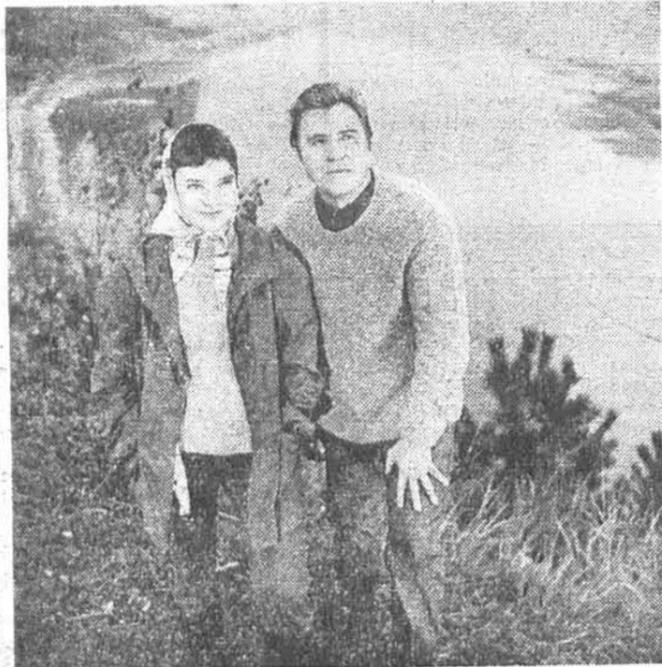
Чытачы пазнаёміліся з творчасцю Яні Купалы, Якуба Ко-

ласа, Пятруся Броўкі, Максіма Танка, Кастуся Кірэенкі, Міхася Калачынскага, Анатоля Грачанікава, Івана Чыгрынава, Івана Пташнікава, Барыса Сачанкі, Веры Вярбы, Анатоля Вялюгіна, Генрыха Далдыва, Рыгора Барадуліна, Аляксея Русецкага, Генадзя Клімука, Георгія Шыловіча, Уладзіміра Паўлава, Браніслава Спрыгана, Анатоля Шаўні.

ЮНАЦТВА НАМСАМОЛЬСКАЕ...

На працягу тыдня надзвычай ажыўлена было ў паміжкіні Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна. Тут працавала выстаўка кнігі, прысвечаная дню нараджэння Ленінскага камсамола. Арганізавалі яе Цэнтральны Камітэт ЛКСМ Беларусі, Міністэрства культуры БССР, Дзяржаўны камітэт па справах выдавецтваў, папіграфіі і кніжнага гандлю, Беларускае рэспубліканскае добраахвотнае таварыства аматараў кнігі.

На шматлікіх стэндах дэманстраваліся выданні, якія расказвалі пра гераічны шлях Ленінскага камсамола і справы моладзі ў сённяшнія дні.

СЛУХАЮЧЫ ЗЯЛЁНЫ ПОШУМ...

Гэтай мастацкай кінастужкай далі паэтычную назву — «Зялёныя фрэгатy». Аб чым яны?

Пісьменнік Віктар Карамзаў мае рэпутацыю знаўцы прыроды, у яго кнігах заўсёды ёсць таяжы зялёнага пошуму дуброў і пушчаў, блакіту рачной выды, лугавых кветак і птушынных карагодаў. І на гэты раз ён, як і ў зборніках «Спіраль», «Падранак» і «Па талым снезе», гаворыць пра характэрна роднай

зямлі і заклікае бераччы багачце прыроды. Гаворыць пра нафлікт паміж людзьмі, праз вобразы нашых сучаснікаў.

Карціны ставіць рэжысёр Яўген Шабан з творчым аб'яднаннем «Тэлефільм» Беларускага тэлебачання. Вось што ён сказаў нам пра будучы твор экраннага мастацтва:

— Па-першае, здымаем «Фрэгатy» не таму, што цяпер стала модна гаворыць пра ахову

навакольнага асяроддзя, прыроды. Гэта — заўжды надзеёнае пытанне. Чалавек і свет, чалавек і прырода. Адносна да скарыстання багаццяў зямлі і акіяна — рамантычныя, цяжарныя, спажывецкія, аб'якавыя... Колькі аспектаў праўлення чалавечай асобы ў адносінах да навакольнага свету!

Па-другое: чаму — «Фрэгатy»? Справа вель у чым. Некалі Беларусь славілася карабельнымі галі. Сябра расла аж пад неба. Фаварыт Екацярыны князь Пацёмкін загадаў стварыць галі для будаўніцтва флоту на Чорным моры. З пункту гледжання «нарысці» як быццам усё нармальна, бо калі патрэбен флот, трэба стварыць асновы на мачты. Але знішчэнне набыло такі маштаб, што і дагэтуль мы адчуваем, як аб'яднала наша флора і фаўна. Фрэгатy на моры нанеслі шкоду зялёным фрэгатам, лясам. І трэба...

Фільм і мае на мэтае паказаць, што і як трэба рабіць, каб сённяшні і нашы дзеці памыліся папярэднікаў, каб тагды памыліліся не становіліся злачыніцамі. Дзейнічаюць у нашай драматычнай гісторыі людзі розных пакаленняў. У цэнтры — малады лесавод Каця Прохарава, ролю якой выконвае артыстка Людміла Гладунко. Яна нібы прымае эстафету любові да лесу ад свайго бацькі, аддае справе лепшыя маладыя парыванні душы. Яна хоча захаваць і, дзе трэба, аярнуць зямлі характэрна зялёных фрэгатаў. Максіміалізм

Акцёрскі ансамбль складаюць пераважна прадстаўнікі беларускай сцэны (купалаўцы — Віктар Тарасаў і Аляксандр Дзюніцаў, коласаўцы — Пётр Лыма і Георгій Дубаў, актрыса з Брэста — Зінаіда Курдаіко). Мужчынскую галоўную ролю выконвае вядомы кінаакцёр Эдуард Ізотаў, які іграе Алега Сцяпанавіча.

Фотакарэспандэнт ВЕЛТА А. Пераход робіць здымкі рабочых момантаў. На першым з іх

вы бачыце Людмілу Гладунко і Эдуарда Ізотава; на другім — адмычачная група «Тэлефільм» на беразе Нёмана ў лісным масіве Пышні рыхтуе чарговую сцэну.

Калектыв пад кіраўніцтвам Я. Шабана працуе над стужкай з захваленнем. І не таму, што тэма «модная» — усё ўдзельнікі здымак палюбілі лесу над Нёманам, так, як любіць іх юная Каця Прохарава.

Наталія БУРАКОВА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП. Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месцы галоўнага рэдактара — 33-25-25, адназначна сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выйўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-50-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір ІЯФ'ЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (аднасны сакратар), Рыгор ШЫРМА.